

ΠΕΛΕΚΑΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

Ὡσπερ Πελεκάν, τετρωμένος τὴν πλευ-
ράν Σου, Λόγε, σοὺς θανόντας παῖδας ἐ-
ζώωσας, ἐπιστάξας ζωτικούς αὐτοῖς κρουνοὺς.

Ἐπὶ τὸν ὄρθρο τοῦ Μ. Σαββάτου

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΑΤΙΚΑ

	σελ.
Χουάν Ραμόν Χιμένεθ	Τό στάχυ (ποίημα) 1
Τσάρλς Λεντιφπήτερ	'Η 'Ανάληψη 2
Γιόχαν Λέφλερ	'Η Κοίμησις (στίχοι) 2
Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε	Καλοκαιρινός Εὐαγγελισμός 3
Φώτη Κόντογλου	

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΛΩΤΟΥ

'Αγλαΐας Ζάννου	'Η μαγιάτικη θεοσοφική μας γιορτή 4
ΠΕΛΕΚΑΝ	Λίγα λόγια γιά τ'αναγνώσματα τῆς γιορτῆς 8
'Από τῆ "Μπαγκαβάντ Γκιτά":	'Η ὑπέρτατη ἀπειρόμορφη θεότητα (στίχοι) 8
"Εντουϊν "Αρνολντ	Τό κάλεσμα τῶν Ντέβα (στίχοι) 10
'Από τῆ "Φωνή τῆς σιγῆς".	Τίποτα δέ χάνεται 12

ΣΙΓΗ

"Ολγας Βότση	'Η σιωπή (ποίημα) 13
'Αμπού Γιαζίντ ἀλ Μπισταμί	'Η μεγάλη σιωπή 13
Ντάγκ Χαμμερσελντ	Νά κρατᾶς τῆ σιωπή μέσα σου 14
Κάθριν Τίγγκλυ	Οἱ ἀνοιχτές πόρτες τῆς σιωπῆς 14
Ούίλλιαμ Ἀλεξάντερ	'Η ἄλαλη φωνή (ποίημα) 14
Θαγιουμαναβάρε	Μοῦ φανερώθης Κύριε (στίχοι) 16

ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ

"Εκχαρτ, Τάουλερ, Γέητς, Μπαϊμε, Ρούσμπρουκ	16
Χαλλάϊ, Τσαλαλουντίν, Τριμοβέν'Αγ. Φραγκίσκου τῶν Σάλεων	Σκέψεις
Κάθριν Τίγγκλυ	Τό κρυφό μονοπάτι 17
Κάρλ Γιάσπερς	'Υπνος καί ξύπνημα τῶν μυστικῶν 18
Φόνγκ Λέου - Γιάν	'Η ἀνώτατη τελειότητα 18

ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Αἰμιλίας "Ιβου	Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε (συνέχεια καί τέλος) 19
Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε	Βγάλε τά μάτια μου (ποίημα) 22
Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε	"Ω πρῶτατε νόμε (ποίημα) 23
Μάρκου Αὐγέρη	'Η ποίηση τῆς Μελισάνθης 23
Μελισσάνθης	'Ο κύκλος τῶν ὠρῶν (ποίημα) 25

('Η συνέχεια τῶν περιεχομένων στή μέσα σελίδα του πίσω ἐξώφυλλου)

ΠΕΛΕΚΑΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
ΣΟΛΩΜΟΥ 4 (10^{ος} ΟΡΟΦΟΣ) ΑΘΗΝΑΙ Τ. Τ. 148

Διευθύνεται υπό Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς
Ἐπεύθυνος Συντάξεως Ἄγλ. Ζάννου, Καρνεάδου 44
Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου Ν. Παναγόπουλος, Ἄγ. Κωνσταντίνου 14
Διανέμεται Δωρεάν — Ἐκδίδεται ἀνά τριμηνίαν

Ἄριθ. Δελτίου 31 — Καλοκαίρι 1966

Στόν κόσμον ὅλον ἄπλωνε τήν ἀγκαλιά σου
καί τῆς καρδιᾶς του ἄκου τόν παλμό:
"Εἰρήνη, Ἀδελφότητα, Ἀγάπη".
Ὁ κόσμος ὅλος εἶσαι ἐσύ.

Ο ΠΕΛΕΚΑΝ

Κ Α Λ Ο Κ Α Ι Ρ Ι Α Τ Ι Κ Α

ΤΟ ΣΤΑΧΥ

Πολύσπερμο χρυσάφι εἶναι τά στάχυ μέσα στό διάφανο πρῶινό
μιά πυρκαγιά μέσα στό φῶς ο θησαυρός στήν ἀγκαλιά του
κι ὅμως λυπᾶται καί μέ μιά φιλόργυρη περφόρεια γέρνει
καί δυσαρραστημένο καταγῆς τό μάλαμα σκορπάει.

Καί πάλι μέσ στό φιλικό τόν ἴσκιο (μήτρα καί τάφο
κι ἀλλαγῆ ἱερῆ)
γιά νά μπορέσει ἀργότερα ἕνα ἄλλο ὠραῖο στάχυ
νά ξαναγεννηθεῖ
πιό στέριο πιό χρυσό πιό στρογγυλό καί πιό ψηλόκορμο.

Καί πάλι μέσ στή γῆς. "Ἄβυστ' εἶν' ἡ ἀγωνία
ἀντίκρου στό μοναδικό τό πρότυπο ποῦναι τό τέλειο στάχυ
πρός μιάν υπέρτατη μορφή πού τήν ψυχὴν ὑψώνει ως τό ἀδύνατο
ἡ ποίηση ἀπέραντη χρυσή κ' εὐθεία

Χουάν Ραμόν Χιμένεθ (Juan Ramon Jimenez)

σύγχρονος ἰσπανός ποιητής
Ἀπόδοση ἀπό τά ἰσπανικά Κώστα Πέτρου

ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Α' Η ΑΝΑΛΗΨΗ

α' Η 'ανάληψη είναι μέρα μέ βαθύ νόημα και μέ μεγάλη σπουδαιότητα. Μαζί μέ τήν Πεντηκοστή εικονίζει τήν πέμπτη Μύηση, πού ο άνθρωπος ανυψώνεται από τή γή στον ούρανό και για πρώτη φορά οριστικά βγαίνει έξω άπ' τη συνηθισμένη τήν άνθρω - πότητα¹.

Τσάρλς Λεντμπήτερ (Charles Leadbeater)

'Από τήν " 'Απόκρυφη πλευρά τών χριστιανικών γιορτών"

β' Εάν άνεβάσεις τόν έαυτό σου πάνω από τόν έαυτό σου , τότες θά γίνει μέσα σου ή 'Ανάληψη¹.

Γιόχαν Σέφλερ (Johann Scheffler 1624-677) ή "Άγγελος Σι- λέσιος (Angelus Silesius), γερμανός μυστικός και ποιητής

Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ

'Ο ίδιος ο μέγας Άγγελος, εκείνος τήν άγγελίαν οπού τής είχε φέρει άλλοτε, εκεί στεκόταν καρτερώντας νά τόν δεϊ, κ' είπε: "Ο καιρός ήρθε τώρα ν' ανάληφθεϊς." Καί τρώμαξεν εκείνη σάν άλλοτε και ταπεινά, όπως δούλη, πάλι έγειρε τήν κεφαλή της μπρός του.

...
πάνω εκεί, στό στενό της κλινάρι επλάγιαζεν εκείνη, βυθισμένη κ' αίνιγματική, μέσ στην έκλογή της και στή δύση της, πάνταγνη, σάν ανέγγιχτη, τούς άγγελικούς ύμνους γροικώντας...

...
'Αλλά εκείνη μέσ στην άνημποριά της επλάγιαζε και τόν ούρανόν είχε στην Ιερουσαλήμ τόσο κοντά φέρει, πού έλάχιστα θα χρειάστηκε ή φυχή της μόνον νά τανυστεί. Κιόλας 'Εκεϊνος, πού γι' αυτή γνώριζε τά πάντα, μέσα τήν ανύψωνε στή θεϊκή της φύση.

(άποσπάσματα)

Ράινερ Μαρία Ρίλκε (Rainer Maria Rilke, 1875-1928),
'Από τό "Βίο τής Θεοτόκου". Μετάφραση "Άρη Δικαίου

1. Μετάφραση Μαρίας Οικονόμου

Γ' ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ

Αυτοί οί ὕμνοι πού φέλνουνε στήν Κοίμηση εἶναι γεμάτοι ἀ-
γιασμένον ἐνθουσιασμό κι αὐτή τή γιορτή τῆς Παναγίας ἀπό λυπη-
τερό ξόδι τήν κάνουνε χαρούμενη καί θριαμβική πανήγυρη. Αυτό εἶ-
ναι τό μυστήριο τῆς πίστες μας, ἡ "χαρμολύπη" τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὁ ὕμνωδός λέγει: "Ὁ τοῦ παραδόξου θαύματος. Ἡ πηγὴ τῆς ζω-
ῆς ἐν μνημείῳ τίθεται. Εὐφραίνου Γεθσημανῆ, τῆς Θεοτόκου τό ἄ-
γιον τέμενος. Βοήσωμεν οἱ πιστοί, τόν Γαβριήλ κειτημένοι ταξι-
αρχον: Κεχαριτωμένη, χαῖρε, μετὰ σοῦ ὁ Κύριος, ὁ παρέχων τῷ κό-
σμῳ διὰ σοῦ τό μέγα ἔλεος".

Δηλαδή ἡ Κοίμηση γίνεται Εὐαγγελισμός, ἡ γραῖα Θεοτόκος, πού
κείτεται στό νεκρικό κλινάρι, ἀλλάζει υπερφυσῶς καί γίνεται κό-
ρη δεκατεσσάρων χρονῶν, κι ἀκούγει τόν ἀρχάγγελο Γαβριήλ νά τῆς
φωνάζει: "Κεχαριτωμένη, χαῖρε, μετὰ σοῦ ὁ Κύριος, ὁ παρέχων τῷ
κόσμῳ διὰ σοῦ τό μέγα ἔλεος".

Θριαμβικός εἶναι κι ὁ Κανόνας πού φέλνεται στή λειτουργία,
ἡ θαυμασία "Πεποικιλμένη τῇ θείᾳ δόξῃ ἡ ἱερά καί εὐκλεῆς Παρ-
θένη, μνήμη σου, πάντας συνηγάγετο πρὸς εὐφροσύνην τοὺς πιστοὺς"..

Μέ χορούς καί μέ τύμπανα μᾶς κράζει ὁ ὕμνωδός νά κηδέψουμε
τήν Παναγία, γιατί εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καί ἡ μητέρα τῆς ζωῆς,
δηλαδή τοῦ Χριστοῦ, καί φεύγοντας ἀπό τή γῆ πηγαίνει στό βασι-
λειο τῆς ἀληθινῆς ζωῆς...

Φώτης Κόντογλου

Ἀπό τό "ἄρθρο" Ἡ Κοίμηση τῆς Παναγίας, τό καλοκαιρινό Πάσχα",
πού δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα Ἐλευθερία τῆς 15 Ἀυγούστου 1963

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΛΩΤΟΥ

Γιόρτασε καί φέτος ἡ Θ.Ε.Ν. τήν παγκόσμια τή θεοσοφική γιορ-
τή τῆς ἐσωτερικότητας, τήν τόσο ποιητική γιορτή τοῦ Λευκοῦ Λω-
τοῦ. Μὲ τή σειρά πού ἀκουστήκανε δημοσιεύουμε παρακάτω τήν ὀμι-
λία καί τ'ἀναγνώσματα τῆς φετινῆς γιορτῆς.

Ο ΠΑΛΕΚΑΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΟΡΤΗΣ

1. Ὀμιλία ἀδ. Ἀγλαΐας Ζάννου
2. Ἀπό τή "Διπαγκαβάγτ Γκιτά"
Διάβασε ἡ ἀδ. Χρυσῆ Καφαλοπούλου.
3. Ἀπό τό "Φῶς τῆς Ἀσίας"
Διάβασε ἡ ἀδ. Γιούλια Μαρκάκη.
4. Ἀπό τή "Φωνή τῆς Σιγῆς"
Διάβασε ὁ ἀδ. Νίκος Βουρόπουλος

Η ΜΑΓΙΑΤΙΚΗ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗ ΜΑΣ ΓΙΟΡΤΗ

ΕΛΕΝΑ ΠΕΤΡΟΒΝΑ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

Ἡ γιορτὴ τοῦ Λευκοῦ Λωτοῦ εἶναι ἡ μέρα πού ἀφιερώνεται στή μνήμη τῆς Ἑλένας Πετροβνας Μπλαβάτσκυ. Ἡ 8 Μαΐου εἶναι ἡ μέρα πού ἡ ιδρύτρια τῆς νεώτερης Θεοσοφικῆς Κίνησης ἔφυγε ἀπ' αὐτό τόν κόσμον.

Ἡ Ἑλένα φόν Ξάν γεννήθηκε στό Ἐκατερινοσλάβ τῆς Ρωσσίας τῆ νύχτα τῆς 30 μέ 31 Ἰουλίου τοῦ 1831. Οἱ κόμητες φόν Ξάν ἀνήκαν σέ μιά παλιά οἰκογένεια τοῦ Μέκλεμπουργκ τῆς Γερμανίας πού εἶχε ἐγκατασταθεῖ στή Ρωσία. Ἡ μητέρα της, ἡ Ἑλένα Φαντέγεφ, ἦ-

ταν κόρη τοῦ ἰδιαίτερου συμβούλου Ἄντρεά Φαντέγεφ, πού παντρεύτηκε μιά πριγκίπισσα Μολγκορούκη.

Ἡ Ἑλένα στά ἔντεκά της χρόνια ἔχασε τή μητέρα της καί πῆγε νά καθήσει στό σπίτι τοῦ παπποῦ καί τῆς γιαγιάς της. Ἐξῆσε μέσα σέ μιά ἀτμόσφαιρα ποτισμένη μέ θρύλους καί γρήγορα ἔδειξε πῶς εἶχε ἐξαιρετικές δυνατότητες στίς ψυχικές δυνάμεις.

Πολύ ξύπνια, προικισμένη μέ πολλά προτερήματα, γεμάτη τόλμηρότητα καί νοῦ, ἔκανε ὅλους πού τήν πλησίαζαν νά μένουν κατάπληκτοι μέ τίς θεληματικές κι ἀποφασιστικές πράξεις της.

Τίς 7 Ἰουλίου τοῦ 1848 παντρεύτηκε μέ τόν στρατηγό Μπλαβάτσκν, πού ἦταν ἐβδομήντα χρονῶν. Λίγο ἀργότερα τόν ἐγκατέλειψε κ' ἔφυγε ἀπ' τήν πατρίδα της. Ἦταν δεκαεφτά χρονῶν.

Γιά δέκα χρόνια ἔζησε μονάχη της σέ μακρινές χῶρες: στήν κεντρική Ἀσία, στήν Ἰνδία, στή Νότια Ἀμερική, στήν Ἀφρική, στήν ἀνατολική Εὐρώπη.

Στό ἔργο της " Ἡ "Ἴσις χωρίς πέπλο", ἡ Μπλαβάτσκν λέγει ἀρκετά ἀόριστα μέ ποιό τρόπο πῆγε στό Θιβέτ τό 1856 καί πῶς ἔλαβε μιά μυστηριώδη βοήθεια.

Τό 1858 γύρισε στή Ρωσσία. Οἱ ψυχικές της ἰκανότητες στά ταξίδια αὐτά εἶχαν σημαντικά ἀναπτυχθεῖ καί ἦρθε πίσω κατέχοντας μεγάλες ἀπόκρυφες δυνάμεις.

Αὐτή τήν ἐποχή, πού ὁ πνευματισμός ἄρχισε νά φανερώνεται στόν ὀρίζοντα τῆς εὐρωπαϊκῆς σκέψης, ἀπέδωσαν τίς δυνάμεις αὐτές στή διαμεσότητα.

Τό 1871 πῆγε στό Κάιρο ἔπειτα ἀπό ἓνα ναυάγιο γυρίζοντας ἀπ' τήν Ἰνδία.

Ἐκεῖ συνάντησε ἐκείνους πού ἔπειτα ἀπό λίγα χρόνια τήν καταδίωξαν μέ μανία ἀφοῦ λάβαν ἀπ' αὐτή μεγάλες εὐεργεσίες.

Κάτω ἀπό μιά ἔκφραση καμμιά φορά κάπως ἀπότομη ἡ Μπλαβάτσκν ἔκρυβε μιά χρυσή καρδιά πάντοτε ετοιμη ν' ἀφοσιωθεῖ.

Τό 1873 ἔφυγε ἀπ' τή Ρωσσία γιά τό Παρίσι, ἀλλά ἐκεῖ ἔμεινε λίγο καί στίς 7 Ἰουλίου ἔφτασε στή Νέα Ὦρκη.

Στίς 17 Σεπτεμβρίου τοῦ 1874 στό Chisterdam, στό σπίτι τῶν Ἐντυ, ὅπου γίνονταν πνευματιστικά φαινόμενα, συνάντησε τόν συναγματούχη Η. J. Olcott, καί μ' αὐτόν στίς 17 Νοεμβρίου τοῦ 1875 ἔδωσε τή Θεοσοφική Ἐταιρία.

Τόν καιρό πού ἔμεινε στή Νέα Ὦρκη ἔγραφε τό "Ἴσις χωρίς πέπλο", πού ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση. Τό καλοκαίρι τοῦ 1875 ἔγραφε πῶς δέν ξέρεי τί θά γίνουν ὅλα αὐτά. Ἴσως ἄρθρα ἐφημερίδας, ἴσως ἓνα βιβλίον, ἴσως τίποτα. Λέγει ὁμως στό τέλος: " Ὅπως καί νά ναι ὑπάρχουσα" 1.

Τό ἔργο αὐτό τέλειωσε τό 1877 καί δημοσιεύτηκε σ' ἓνα ἀγγλι-

1. Ἐννοεῖ πῶς ὑπάρχουσε στόν διδάσκαλό της, πού ὅποιος ἔχει διαβάσει τή βιογραφία της τοῦ Sinnett ξέρει πῶς εἶναι ὁ Διδάσκαλος ἑρῶν.

κό περιοδικό. Στο τέλος του άλλου χρόνου έφυγε για τις Ινδίες μαζί με τον συνταγματάρχη Olcott . Στις αρχές του 1879 αποβιβάστηκαν στη Βομβάη κ' εκεί εγκαταστήσανε τα κεντρικά Γραφεία τους. Τόν ίδιο χρόνο, τον Δεκέμβριο, συνάντησε στο Allahabad τον Α. Ρ. Sinnett, πού αργότερα έγραφε τον " Απόκρυφο Κόσμο " και τον " Έσωτερικό Βουδδισμό ", τα δύο πρώτα Θεοσοφικά βιβλία πού δημοσιεύτηκαν.

Έπειτα από τρία χρόνια εγκατεστάθηκαν στο Μαντράς κ' η Μπλαβάτσκυ εργάστηκε τόσο έντατικά πού η υγεία της κλονίστηκε πολύ σοβαρά. Δέν ήταν δυνατό νά τή συνεχίσει αυτή τήν έντατική εργασία και τον Μάρτιο του 1884 αποφάσισε νά φύγει για τήν Ενωμένη. Παραιτήθηκε από γραμματέας τής αλληλογραφίας τής Θεοσοφικής Έταιρίας. Πήγε στη Νίκαια, έπειτα στο Παρίσι και έμεινε για λίγο στη Γερμανία τό 1885. Στο τέλος του χρόνου γύρισε στις Ινδίες για νά υπερασπιστεί τον εαυτό της απ' τής επίθεσεις πού έγιναν ενάντια της απ' τό ζευγάρι εκείνο πού είχε συναντήσει στο Κάϊρο λίγα χρόνια πρωτύτερα και πού η γενναιοδωρία της τό είχε σώσει απ' τή μιζέρια. Όλοι αυτοί οι άγώνες ταιπωρήσαν και πάλι τήν υγεία της και αναγκάστηκε νά ξαναέρθει στην Ενωμένη. Έμεινε για λίγο καιρό στη Γερμανία και στο Βέλγιο. Έπειτα έγραφε τό μεγαλύτερο μέρος τής " Μυστικής Διδασκαλίας ". Έπειτα πήγε στο Λονδίνο κ' εκεί ίδρυσε μαζί με τή Μέιμπελ Κόλινς τό περιοδικό Lucifer και κατοίκησε στα Κεντρικά Γραφεία τής Θεοσοφικής Έταιρίας.

Πέθανε τήν Παρασκευή 8 Μαΐου του 1891 σέ ηλικία εξήντα χρονών, στις δυόμιση τό απόγευμα.

Δέν άμφιβάλλομε πώς ο χρόνος όσο πάει θα δικαιώνει όλο και περισσότερο τήν αξία και τή χρησιμότητα του έργου τής Ελένας Πετρόβνας Μπλαβάτσκυ. Κι όλοι εμείς πού αγαπούμε τή Θεοσοφία αγαπούμε και θαυμάζομε τήν μεγάλη αυτή ψυχή, πού έδωσε τή ζωή της ολόκληρη γι αυτή.

Ο ΛΕΥΚΟΣ ΛΩΤΟΣ

Κι ο Λευκός Λωτός τήν ψυχή συμβολίζει. Γι αυτό γιορτάζεται τή μέρα αυτή, πού είναι αφιερωμένη στη μνήμη τής μεγάλης ψυχής τής Ελένας Πετρόβνας Μπλαβάτσκυ. Συμβολίζει τό άτέλειωτο ταξίδι τής ψυχής, πού απ' τον ουράνιο χώρο ρίχτηκε στη γή, στη λάσπη, στο μouxλιασμένο βουρκο, εκεί όπου θα πάρει τήν πείρα τής ζωής. Θα ξυπνήσει και θ' αναπτύξει τής δυνάμεις της για ν' ανέβει και πάλι γεμάτη χαρά μες απ' τά νερά - τά νερά πού συμβολίζουν τον άστρικό κόσμο, τον κόσμο τών συναισθημάτων - και νά φτάσει πάνω ψηλά, στον έλευθερο ηλιόλουστο ουράνο. Πάνω απ' τά νερά, στον καθαρό πνευματικό άέρα, ο Λωτός άνοίγει τά πέταλά του, κ' η ψυχή μεσα στην έκσταση ρουφά του ήλιου τής άχτίδες, του ήλιου τό θεικό τό φως.

Τό εως αυτό, τήν ἀθάνατη αὐτή χαρά, λαχταροῦσε πάντα, τήν ὥρα πού ἦταν βουτηγμένη μέσ στό βούρκο, τήν ὥρα πού πάλευε γιά νά βγάλει τίς βαθιές της ρίζες. Τίς βαθιές τίς ρίζες πού θά ρουφήξουνε τή ζωή τῆς γῆς.

Ἀπ' τή ζωή τῆς γῆς, ποθώντας τό ἀνέβασμα, λαχταρώντας τό γαλήνιο φῶς τ' Οὐρανοῦ, ἡ ψυχή θ' ἀντλήσει τίς δυνάμεις της. Ἀπ' τή ζωή τῆς γῆς ἐξαρτιέται τό οὐράνιο τ' ἀνέβασμα. Ἀπ' τή Μιάνα γῆ θά ρουφήξουμε τούς χυμούς της, τό μητρικό τό γάλα, γιά νά μπορέσουμε νά σταθοῦμε ολόρθοι, ζωντανοί, δυνατοί, νά σηκώσουμε τό κεφάλι καί νά στρέψουμε τά μάτια νά κοιτάξουμε θαρρετά, ἀφοβα, τόν λαμπερό τόν Ἡλιο. Κι ἄνθρωπος αὐτό θά πεῖ: "Ἄνω θω-
ρω", κοιτάζω ἀπάνω, ψηλά, τόν Οὐράνο.

Κ' ἡ ψυχή, πάνω στή Γῆ, μέσ στ' ἀνθρώπινο τό σῶμα, στόν Οὐρανό πετᾷ. Γιατί ὁ οὐρανός δέν εἶναι κάπου μακριά ἔξω ἀπό μᾶς. Ὁ οὐρανός, ἡ πηγὴ τῆς ψυχῆς μας, μέσα μας βρίσκεται. Κι ὅσο βυθίζομαστε στά βάθη τοῦ εαυτοῦ μας, τόσο κι ἀνεβαίνομε ψηλά, μέσ στόν Οὐράνιο χῶρο.

Μιά τά πόδια μας ἄς πατοῦνε γερά στό χῶμα κι ἄς μὴν περιφρονοῦμε τή Μιάνα Γῆ. Γιατί μονάχα πατώντας γερά πάνω της, μονάχα βουτώντας βαθιά μέσ στά σπλάχνα της τίς ρίζες μας, ρουφώντας τήν πείρα της, τήν ιερή τή Γνώση, θά μπορέσουμε μέσ στή χαρά τῆς ἔκστασης ν' ἀνοίξουμε τά ολόασπρα τά πέταλά μας στόν φωτό-
δότη Ἡλιο.

Τ' ΑΓΑΠΗΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

Ὅπως πάντα, σύμφωνα μέ τήν ἐπιθυμία τῆς Μπλαβάτσκυ, τή μέρα αὐτὴ διαβάζονται ἀποσπάσματα ἀπ' τή Μπαγκαβάντ Γκιτά, τό Ψῶς τῆς Ἀσίας, τή Φωνή τῆς Σιγῆς.

Πέρσι εἶχα μιλήσει γιά τά τρία αὐτά βιβλία τῆς Ἑσπεριανῆς σοφίας. Δέν θά ἐπαναλάβω καί φέτος τά ἴδια. Ὅποιος θέλει ἄς διαβάσει καί πάλι τό περσινό μας καλοκαιρινό περιοδικό. Θά ξαναπῶ μόνο πῶς ἡ Μπαγκαβάντ Γκιτά εἶναι ἓνα ἐπεισόδιο τῆς δια-
χαμπαράτας, τοῦ μεγάλου ἐπικοῦ ποιήματος, τῆς Ἰλιάδας τῶν Ἰνδῶν. Ἡρωας εἶναι ὁ μέγας Ἰνδός Μύστης Κρίσνας, πού διδάσκει τόν ξατρίγια (τόν πολεμιστή) Ἀρζούνα. Τό Ψῶς τῆς Ἀσίας εἶναι ἐπικό ποίημα τοῦ ἀγγλοῦ λογοτέχνη Ἄρνολντ πού διηγεῖται τή ζωὴ καί τή διδασκαλία τοῦ Βούδα. Καί ἡ Φωνή τῆς Σιγῆς εἶναι παλιές μυθικὲς Ἰνδικὲς διδασκαλίες πού ἡ Μπλαβάτσκυ τίς μάζεψε καί τίς συγκέντρωσε στό βιβλίο αὐτό.

Αὐτά τά τρία θαυμάσια βιβλία τά ἔχει ἀποδώσει σέ ζωντανή ἐμπροστικὴ ὁ ἀξέχαστος ἀδελφός μας Τίμος Βρατσάνος καί μπρός ἀπὸ τίς μεταφράσεις του ἔχει βάλει ἀξιόλογους προλόγους.

Ἄγλαΐα Ζάννου

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ Τ' ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΙΟΡΤΗΣ

1. Η ΥΠΕΡΤΑΤΗ ΑΠΕΙΡΟΜΟΡΦΗ ΘΕΟΤΗΤΑ ('Από τή "Λίπαγκαβάντ Γκιτά")

Στό ἀπόσπασμα πού ἀκούστηκε στή φετινή μας γιορτή ὁ μεγάλος ἰνδός ποιητής μέ ἀσύγκριτη δύναμη σύλληψης καί ἔκφρασης μᾶς δίνει μιά συνταραχτικά ἐπιβλητική καί χαρακτηριστικά ἰνδική εἰκόνα τῆς υπέρτατης μορφῆς τῆς θεότητας.

2. ΤΟ ΚΑΛΕΣΜΑ ΤΩΝ ΝΤΕΒΑ ('Από τό "Φῶς τῆς Ἀσίας")

Ὁ "Ἐντουϊν Ἀρνολντ" στό ἀπόσπασμα ἀπό τό "Φῶς τῆς Ἀσίας" πού διαβάστηκε μᾶς λέει πῶς ὁ πρίγκηπας Λιντάρθα Γκαουτάμα ἀκούει μέσ στή σιγαλιά τῆς νύχτας τό ἀπόκοσμο τραγούδι τῶν Ντέβα νά τόν καλεῖ ν' ἀπαρνηθεῖ τίς χαρές τοῦ κόσμου γιά νά γίνει λυτρω- τῆς τοῦ κόσμου.

3. ΤΙΠΟΤΑ ΔΕ ΧΑΝΕΤΑΙ ('Από τή "Φωνή τῆς σιγῆς")

Στό ἀπόσπασμα πού ἀκούστηκε ἡ Φωνή τῆς σιγῆς μιλάει στό Μαθητή πού δειλιάζει νιώθοντας πῶς τοῦ πέφτει ἀκόμα πολύ βαριά ἡ διδασκαλία τῆς Καρδιάς - ἡ ἐσωτερική διδασκαλία. Τόν παρακινεῖ ν' ἀκολουθήσει τή διδασκαλία τοῦ Ματιοῦ - τήν ἐξωτερική διδασκαλία. Καί νάχει τή βεβαιότητα πῶς μπορεῖ σήμερα νά ετοιμάσει τίς αὐριανές του τύχες, πῶς καμιά προσπάθεια δέν πάει χαμένη.

Ο ΠΕΛΕΚΑΝ

I. Η ΥΠΕΡΤΑΤΗ ΑΠΕΙΡΟΜΟΡΦΗ ΘΕΟΤΗΤΑ

- ΙΑ' 15 "Ολους τούς θεούς μέσα στό σῶμα σου τούς βλέπω
θεέ μου καί ὅλα τά ἔμφυχα καί τ' ἄφυχα,
καί τό Δεσπότη Βράχμα βλέπω ἀπάνω στό λουλούδι τοῦ λωτοῦ
κι ὀλοῦθε ολους τούς αγίους καί τά φίδια.
15. Ζέ βλέπω ἀπ' ὅλες τίς μεριές νάχεις ὅλα τά σχήματα,
πολυχέρη, πολύστηθο, πολυόμματο,
κι ὀλοῦθε ἀπειρομορφο καί τέλος σου δέ βλέπω.
17. Μέ τήν τιάρα σέ θωρῶ στεφανωμένο
καί μέ ρόπαλο στό χέρι καί σκουτάρι,
κι ὀλόφωτο κι ὀλόλαμπρο καί δυσκολοαντίκρουστο
κι ὀμοιο στή λάμψη μέ τό φῶς φωτιάς καί ἡλιου.
18. Λοιπόν πιστεύω ὅτ εἶσαι Σύ τό ὑψιστο κ' υπέρτατο
τοῦ κόσμου αὐτοῦ πνευματικό δοχεῖο.
Εἶσαι Σύ ὁ ἄφθαρτος καί ὁ ἐπόπτης τοῦ αἰώνιου νόμου.
Εἶσαι Σύ ἡ αἰώνια ζωή καί τό αἰώνιο ὄν τό προαιώνιο.
19. Ζέ βλέπω πῶς δέν ἔχεις οὔτ' ἀρχή,
οὔτε καί μέση, οὔτε τέλος.
"Ὡ. ἡλιοσεληνόματε κι ἀπειροδύναμε κι ἀπειροχέρη,

- πού εἶναι ἡ ἀνάσα Σου ὡσάν φωτιά καί φλόγα,
πού μέ τή θερμότητά Σου ὄλωνε τόν κόσμο τόν θερμαίνεις.
20. Ὅλο τό διάστημα ἀπ' τή γῆ ὡς τόν οὐρανό
εἶν' γεμάτο ἀπό Σε καί μονο,
ὅπως κι αὐτουδά τοῦ κόσμου ολα τά μέρη.
Αὐτήν τή φοβερή καί υπερφυσική μορφή Σου
τήν εἶδεν ὁ τριπλός ὁ κόσμος καί φοβήθηκε πολύ.
21. Οἱ θεοί ἀπ' τό φόβο τους ὀλοι καταφεύγουνε σέ Σενα,
Σένα γε δοξολογοῦν, μ' ἐγυμμένες τίς παλάμες.
Τῶν οσίων τά πλήθη κι ὄλων τῶν ἀγίων τῶν μεγάλων
μ' ὕμνους μύριους Σε ὑμνολογοῦν.
23. Βλέποντας οἱ ἄνθρωποι
τήν ὑπέροχη καί φοβερή μορφή Σου,
τήν πολύστομη, τήν πολυόμματη,
τήν πολύχερη καί τήν πολυποδη,
τήν πολυστηθη καί τήν πολύδοντη,
εἶναι ὄλοι φοβισμένοι σάν καί μένα.
25. Στόν οὐρανό νά φτάνεις βλέποντάς Σε
καί πολυχρωμος νά λάμπεις
μέ τ' ἀνοιχτά τά στόματα
καί μέ τά φλογερά μεγάλα μάτια
παράζετ ἡ ψυχὴ μου καί δέν νταγιαντῶ
κι ἀνάπαιψη δέ βρίσκω.
26. Τά στόματά σου βλέποντας τά μεγαλόδοντα
κι ὀμοια μέ τῆς συντέλειας τοῦ αἰῶνα τή φωτιά,
χάνω κι ἀνατολή καί δύση κι ἄνεση δέν ἔχω.
ἤλεσέ με τῶν θεῶν Θεέ καί στήριγμα τοῦ κόσμου.
27. Κι ὄλοι τοῦτοι δά οἱ γιοί τοῦ Δευταράστρα,
καί ὁ Βήσχμας καί ὁ Δρόσας κι ὁ Καρνάς
μαζί μέ τούς ἄλλους βασιλιάδες καί ἀκόμα
καί μέ τρύς δικούς μας τούς καλόφωνους πολεμιστάδες,
28. τρέχουν ὀλοι τους μαζί νάμποῦνε
Μέσ' στά μεγαλόδοντα τά στόματά Σου
κι εἶν' αὐτοί πού μέ κρανία τσακισμένα
φαίγουνται μπηγμένοι στά μεσόδοντά Σου.
29. Κι ὀλοι αὐτοί οἱ ἠρωες ποῦν στή γῆν ἀπάνω
μέσ' στά φλογερά Σου στόματα τρέχουνε νάμποῦνε
ὅπως τά ποτάμια πού ὀρηγτικά¹
μέσ' στή θάλασσα τρέχουν νά χυθοῦνε
30. ὅπως οἱ πεταλουδίτσες πού μ' ὀρηγ πετώντας
ρίχνουνται καί καίγουνται στής φωτιάς τή φλόγα,
ἔτσι καί οἱ ἄνθρωποι μέ μιά βίαϊνη ὀρηγ¹
μέσ' στά στόματά Σου βρίσκουν τό χαμό τους.

1. ὀρηγ. μετ. Ἡ παρομοίωση μέ τά ποτάμια σημαίνει πώς ὄλοι αὐτοί
τρέχουν ὀθελά τους, ἐνῶ ἡ παρομοίωση με τίς πεταλουδίτσες ση-
μαίνει πώς τρέχουν θεληματικά.

31. Μέ τά πύρινά Σου λοιπόν στόματα
Σύ μασᾶς καί καταπίνεις ἄσους εἶν' ἀ' αὐτόν τόν κόσμον,
πού οἱ ἀχτίνες Σου μέ τή φλόγα τους θερμαίνουν.
32. Ὡ πές μου Σύ καλύτερε ἀπ' τοὺς θεοὺς
ποιός εἶσαι Σύ πού φλογερή ἔχεις τήν ὄψη ;
Ἐλέησέ με, ἔε παρακαλῶ, ἐγώ θέλω νά μάθω
ποιά εἶν' ἡ φύση Σου ἡ πρωταρχική,
γιατί δέν ξέρω τ' εἶναι τοῦτο τό κατόρθωμά Σου.

Ἀπό τή Μπαγκαβάντ Γκιτά (κεφ. ΙΑ' ἐδ. 15-32)
Μετάφραση Τίμου Βρατσάνου σελ.65-67

2. ΤΟ ΚΑΛΕΣΜΑ ΤΩΝ ΝΤΕΒΑ

Στήν εἰρηνικήν ἐτούτη κατοικία
ἤσυχά ἀναπνύοτανε ὁ Κύριος ἡμῶν
καί δέ γνώριζ' οὔτε τό παραμικρό
για πόνο καί γι' ἀνάγκη,
για λύπη, γεραιά καί θάνατο.
Κι ὅμως, ὅπως κοιμισμένον σέ πλανοῦν
μέσ' στά σκοτεινά πελάγη τά ὄνειρά σου,
καί στόν ὄχθο τῆς ἡμέρας πλησιάζεις
κουρασμένος κ' ἔχεις θύμισες παράξενες
ἀπ' αὐτό τό σκοτεινό σου τό ταξίδι,
ἴδια κάποτε κι αὐτός σάν ἐξεκούραζε
τό χαριτωμένο του κεφάλι π' ἀστόν κόρφο
τό γλυκό τῆς Γιασοντάρας τό μελαχροινό,
κι ὅταν τά γεμάτ' ἀγάπη χέρια της
γλυκαερίζανε τά βλέφαρά του τά κλειστά,
ξεπετιόταν ἀξαφνα φωνάζοντας:
Ὁ κόσμος μου. Ὁ κόσμος μου.
Ἀκούω. Ἔρω. Ἐρχομαι. Κ' ἐκείνη
μέ τρομό τότε ρώταγε: Τί ἔχεις;
Πές μου ἀφέντη μου καλέ."
μέ τά μάτια τεντωμέν' ἀπ' τήν τρομάρα
γιατί ἡ συμπόνια πού ζωγραφιζότανε
στή ματιά τοῦ πρίγκηπα, κείνες τίς στιγμές,
νά φοβᾶσαι σ' ἔκανε καί τό πρόσωπό του
ομοιο ἦτανε μέ πρόσωπο θεοῦ.
Τότε γιά νά μαλακώσει τῆς γυναίκας του τό κλάμα
τῆς χαμογελοῦσε καί ζητοῦσε νά τοῦ παίξουν λίγο βίνα.¹
Ὅμως μιά φορά,
εἶχαν βάλει στό κατώφλι του μιά κολοκύνθα
μέ τίς ἀργυρές καρδές της τεντωμένες,
σ' ἕνα μέρος πού ὁ ἄνεμος μποροῦσε
νά φυσήξει καί τίς νότες του νά παίξει
κατά τή δική του φαντασία· γιατί ὁ ἄνεμος
1. Σημ. μετ. Εἶδος κιθάρα ἰνδική

κάνει μουσική πολύ παράξενη
πάνω στίς χορδές τίς ασημένιες.
Όσοι ἦτανε τριγύρω δέν ἀκούσανε
παρά μόνο τοῦ ἀνέμου αὐτῆδ' αὐτὴ μουσική
μὰ μονάχα ὁ πρίγκηπας Ζιντάρθας
ἀκούσε νά τραγουδοῦν τοὺς Ντέβας
καί αὐτὰ τὰ λόγια φτάσανε στ' αὐτιά του:

Εἶμαστε οἱ φωνές τοῦ ταξιδευτῆ τ' ἀνέμου,
πού λαχταρᾷ γι' ἀνάπαψη κι ἀνάπαψη δέ βρίσκει.
Εἶν' ὅμοια μέ τόν ἀνεμο καί ἡ θνητὴ ζωή,
στεναγμός, παράπονο, βάσανο, λυγμός, ἀγῶνας.

Γιατί καί ποῦθ' ἐρχόμαστε κανέναν δέν τό ξέρει
μήτ' ἀπό ποῦ ἀρχίζει ἡ ζωή, μήτε καί ποῦ τελειώνει.
Εἶμαστ' ἐμεῖς ὡσάν κ' ἐσᾶς, φαντάσματα μιᾶς ὥρας.
Ποιά εἶν' ἄρα στή θλίψη μας π' ἀδιάνοπα ἀλλάζει;

Ποιά παρά νιώθεις σέ μιάν εὐτυχία ἀμετάβλητη;
Θάταν ἡ ζωή εὐτυχισμένη, μόνο ἂν κρατοῦσεν ἡ ἀγάπη.
Μὰ ὅμοια μέ τόν ἀνεμο εἶν' ἡ ζωή, εἶναι φωνή
διαβατάρια καί φυσᾷ σέ χορδές πού ἀντηχοῦνε.

"ὦ γιέ τῆς Μάϊας στίς χορδές αὐτές πικροβογγᾶμε
γιατί' ἄρα δέ βρίσκουμε σ' ὅλη τῆς Γῆς τῆ σφαίρα,
γύρω μας θρωῶντας πάντα τόσες λύπες, τόσους πόνους
καί τόσα μάτια ἀστέρευτα καί χέρια ἀπελπισμένα.

"Ὅμως μέσα στό θρῆνο μας ἀκοῦς καί περιγέλοιο,
γιατί' ἂν εἴξεραν οἱ ἄνθρωποι πῶς ἡ ζωή,
πού ἔχουνε ἀπάνω τῆς τόσο σφιχτά κολλήσει,
εἶν' ἕνας ἄδειος ἦχος, ἄλλο τόσο θάξιζε γι' αὐτοῦς
ὅσο καί νά διατάξουν νά σταθῇ ἕνα αὐνεφο
ἢ κ' ἐνός ποταμοῦ νά σταματήσουνε τό δρόμο.

Μὰ σύ πού θά γενεῖς ὁ λυτρωτής, ἡ ὥρα σου ζυγώνει.
Θλιβερός προσμένει ὁ κόσμος μέσ' στή δυστυχία του
καί τυφλός παραπατάει μέσ' στοῦ πόνου του τόν κύκλο.

"ὦ γιέ τῆς Μάϊας ξύπνα. Φτάνει ἡ ἀνάπαψη.

Εἶμαστ' οἱ φωνές τοῦ τραγουδιστῆ τ' ἀνέμου.
Μοιπόν παράτα τὴν ἀγάπη σου γιὰ τὴν ἀγάπη
ὅλων τῶν ὄντων π' ἀγαποῦν' κι ἀλάφρωσε τὴ θλίψη
λύτρωση ὁόστους θέσῃν υψηλή καί δόξα παρατώντας.

"Ἔτσι σιγομουρμουρίζουμε στίς ἀσημένιες τίς χορδές
γιὰ σένα πούσαι ἄπραγος σ' αὐτόν τόν κόσμο
κι ὅπως γοργοδιαβάνουμε γελοῦμε μέ τοὺς ἴσκιους
ὅλους αὐτοῦς πού εἶναι τώρα τό δικό σου τό παιχνίδι.

"Ἐντουὶν Ἀρνολντ (Edwin Arnold, 1832-1904).

Ἀπό τό "Φῶς τῆς Ἀσίας" (τραγουδί Γ')

Μετάφραση Τίμου Βρατσάνου (σελ. 53-55)

3. ΤΙΠΟΤΑ ΔΕ ΧΑΝΕΤΑΙ

Μάθε, ὦ Μαθητή, πῶς τουτοῦδ' εἶν' τό μυστικό τό ΜΟΝΟΠΑΤΙ πού διαλέγουνε οἱ Βουδῆδες τῆς Τελειοποίησης, πούχουνε θυσιάσει τόν ἑαυτό σ' ἑαυτούς ἀσθενικότερους.

"Ἄν γιά σένα εἶναι ὅμως ὑψίστη παραπολύ ἡ "Διδασκαλία" τῆς Καρδιάς", ἂν ἔχεις ἀνάγκη ἀπό βοήθεια σύ ὁ ὄδιος, κι ἂν φοβᾶσαι βοήθεια νά προσφέρεις γιά τούς ἄλλους, ἔγκαιρα ἄς εἶσαι εἰδοποιημένος, ὡ ἐσύ μέ τή δειλή καρδιά. Βρές ἱκανοποίηση στή "Διδασκαλία τοῦ Ματιοῦ" τοῦ Νοῦμου. Ἐλπίζε ἀκόμα γιατί ἂν δέ μπορεῖς νά φτάσεις σήμερα τ' ἀπόκρυφο τό Μονοπάτι εὐκολα θέ νά μπορέσεις αὐριο. Μάθε πῶς καμιά προσπάθεια οὔτε ἀκόμα ἡ πιό μικρή - σέ καλή διεύθυνση ἢ καί σέ κακή - νά χαθῆ ποτέ δέν εἴμπορεῖ ἀπ' τόν κόσμο τῶν αἰτίων. Καί τοῦ διασκορπισμένου ἀκόμα τοῦ καπνοῦ τά χνάρια δέ χάνονται. Ἕνας σκληρός λόγος πούχει προφερθῆ σέ ζωές πού πέρασαν δέν ἐξαφανίζεται ἀλλά ξανάρχεται πάντα. Ἄν κἀν- ρόδα ἡ πιπεριά, τοῦ γιασεμοῦ τό μαρωδάτο τ' ἀσημένιο τ' ἀστρουλάκι δέ θά γίνεῖ ἀγκάθια, οὔτε βάρτα.

Νά δημιουργήσεις "σήμερα" μπορεῖς τίς "αὐριανές" σου τύχες. Ὡτό "Μεγάλο τό Ταξίδι" οἱ αἰτίες οἱ σπαρμένες κάθε ὥρα φέρνουνε ἡ κάθε μιά τή συγκομιδῆ της σέ ἀποτελέσματα, γιατί κυβερνάει τόν κόσμο μιά ἀλύγιστη δικαιοσύνη. Μέ μίαν ὠθήση γερή πράξης σωστῆς ἀλάθευτα μοιράζει στους θνητούς ζωές εὐτυχισμένες ἢ δυστυχισμένες. Καρμικά γεννήματα ἀπ' ὅλες μας τίς σκέψεις καί τίς πράξεις τίς ἄλλοτινές.

"Ὡ ἐσύ μέ τήν ὑπομονετική καρδιά πάρε λοιπόν ὅλα ὅσα ἡ ἀξία σούχει φυλαγμένα. Μή χάνεις τό θάρρος σου κ' εὐχαριστήσου μέ τά πεπωμένα. Τέτοιο εἶναι τό Κάρμα σου, τό Κάρμα τοῦ Κύκλου τῶν γεννήσεών σου, ἡ εἰμαρμένη κείνων κεί πούχουνε γεννηθῆ μέσα στό μόχθο καί στή δυστυχία τους στήν "ἰδιανέ μέ σένα ἐποχή, ἐκεινῶν πού χαίρονται καί κλαῖνε ἀπ' τή μιά ζωή στήν ἄλλη, μέ τίς περασμένες πράξεις τίς δικές σου ἀλυσσοδεμένοι.

.....

Κάμε ὅ,τι μπορέσεις σήμερα γι' αὐτούς καί αὐτοί θά κάνουν αὐριο γιά σένα.

Τῆς λύτρωσης τῆς τελικῆς τό φροῦτο τό γλυκό φυτρώνει ἀπ' τό μπουμπουκι τῆς ἀπάρνησης τοῦ ἑαυτοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος πού φοβισμένος ἀπ' τό Μάρα στέκει μακριά ἀπό τό νά βοηθᾶει τούς ἄλλους, ἀπό φόβο μήν τό κάνει γιά τόν ἑαυτό του, εἶναι καταδικασμένος στό χαμό. Ὁ προσκυνητής πού θά ποθοῦσε γιά δρασίσει τά μέλη του τά κουρασμένα στά τρεχούμενα νερά κι ὁμως δέν τολμάει νά βουτηχθῆ, ἀπό φόβο γιά τό ρέμα, ἔχει κίνδυνο νά σκάσει ἀπό τή ζέστη. Ἡ ἀπραξία πούχει βάση τόν

1. Σημ. συντ. Τό πνεῦμα τοῦ κακοῦ

έγωιστικό τό φόβο μόνο όλέθριους καρπούς θά φέρει.

Ό έγωιστής πιστός ζεϊ χωρίς σκοπό. Άνθρωπος όπού δέν κά νει τήν προσπάθεια πού τούχει όριστῆ για τή ζωή του μάταια έ ζησε.

Άκολουθα τή ρόδα τῆς ζωῆς, ακολουθα τή ρόδα τοῦ χρέους στη φυλή, στην οίκογένεια, στους φίλους, στους εχθρούς και στις ήδονές και πόνους κλεισε τό νοητικό σου. Τῆς αναπόδωσης τῆς Καρμικῆς έξάντλησε τό νόμο. Κέρδισε ιδιότητες για τή γέννησή σου τή μελλοντική.

"Ήλιος νᾶσαι άν δέν μορεϊς, νᾶσαι ταπεινός πλανήτης. Στ' αλήθεια άν δέν είμπορεϊς ν' αστραφτεϊς σαν τον Ήλιο τοῦ μεσημεριοῦ πά στά χιονοσκεπάστα βουνά τῆς αϊώνιας άγνότητας, διάλεξε Νεόφυτε, δρόμο ταπεινότερο.

Άπό τή "Φωνή τῆς σιγῆς" (περικοπή II: Τά δυό τά μονοπάτια
Μεταφραση Τίμου Βρατσάνου (σελ. 37-39)

Σ Ι Γ Η

A' Η ΣΙΩΠΗ

Τούτη ἡ σιωπή
πού σφιγγει, σά χέρι γιγάντιο τά σωθικά σου
πιό πέρα απ' τίς μικρές φωγές νά σε φέρνει,
στην καρδιά του κόσμου για νά σε φέρνει
τούτη η σιωπή, πώς λόγος στέρεος βαθιά σου άντηχεϊ,
ν ακούς, ν ακούς, σά στηλη νεροῦ νά όρθώνεσαι,
ν αφουγκραζεσαι,
νά έχει κρεμαστεϊ ἡ ψυχή σου ένα ζούδι στο μεγάλο
κλωνάρι τοῦ κόσμου.

"Όλα Βότση

Άπό τή συλλογή "Ό μεγάλος Ίχος"

B' Η ΜΕΓΑΛΗ ΣΙΩΠΗ

Νάσαι μέσα σ' ένα χωρο όπου δέν υπάρχει ούτε καλό ούτε κακό. Τοῦ κόσμου τῶν πλασμάτων είναι και τό να και τ' άλλο. Στην παρουσία τῆς Ενότητας μήτε προσταγή υπάρχει μήτε απαγόρευση.

Όλα έτούτα τά λόγια, όλη έτούτη ἡ φασαρία, όλος έτούτος, ό θόρυβος είν' όξω από τό πέπλο. Μέσα απ' τό πέπλο είν' ἡ σιγή κ' ἡ γαλήνη κι ο άναπαμός.

Γροικᾶς μιᾶ φωνή πούρχεται απ' τά ρυάκια; Μά σά φτάσουνε στη θάλασσα τά νερά τά τρεχούμενα ἡσυχάζουνε. Κ' ἡ θάλασσα μήτε πληθαίνει άμα μπαίνουνε μήτε λιγοστενει άμα βγαίνουνε.

Άμπου Γιαζίντ άλ Μπισταμί, άραβας μυστικός τοῦ θ' αϊώνα
(πέθανε τό 875 μ. Χ.)

Άπόδοση Μαρίας Οίκονόμου

Γ' ΝΑ ΦΥΛΑΞΕΙΣ ΤΗ ΣΙΩΠΗ ΜΕΣΑ ΣΟΥ

Νά φυλάξεις τή σιωπή μέσα σου - μέσα σ'όλο τό θόρυβο νά μένεις άνοιχτός καί ήρεμος, υγρό χῶμα στό γόνιμο σκοτάδι-ά - διάφορο πόσο ποδοπατάνε τόν τόπο τῆς παράτας μέσα σέ σύννεφο σκόνης κάτω από στείρο οὐρανό.

Ντάγκι Χάμμερσελντ (Dag Hammerskjold), σουηδός πολιτικός καί συγγραφέας. Από τά " Ορόσημα"

Μετάφραση Σοφίας Προβελεγγίου Σουλιώτη

Δ' ΟΙ ΑΝΟΙΧΤΕΣ ΠΟΡΤΕΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

Η δύναμη τῆς σιωπῆς. Μές στή σιωπή, άν θέλουμε νά φάξουμε, θά βροῦμε τό κλειδί πού θά μάς άνοίξει τήν πόρτα τῆς άποκάλυψης. Καί θά βροῦμε ἐκεῖ μιά δύναμη πού ποτέ πρῶτύτερα δέν ἦταν δική μας καί πού ποτέ δέ θάναί ώσότου φάξουμε γι' αυτό τό μονοπάτι... Ἐκεῖ θά βροῦμε τή γαλήνη πού ξεπερνά τήν κατανόηση. Δέν θάρθει μέσα σέ μιά στιγμή κι ούτε μέ καμιά μικροευχή ή μικροεπιθυμία. "Όταν δέν υπάρχει κανένας ἐγωισμός, τότε θά ἔρθει.....

Τρυπώνει μέσα στή ζωή, μέσα στήν καρδιά καί στό νοῦ σάν τήν πιό μεγάλη μουσική συμφωνία. Σέ κρατάει πάνω καί ἔξω καί πέρα από δυσκολίες καί δοκιμασίες καί σέ ετοίμάζει γιά τήν ἀληθινή ζωή. Η σιωπή. Τό ἄγγισμα τῆς σιωπηλῆς προσευχῆς.

Κάθριν Τίνγκλυ (Katherine Tingley), σύγχρονη ἀμερικανίδα θεόσοφος. Από τό " Η Θεοσοφία: τό μονοπάτι τοῦ μυστικιστῆ"

Μετάφραση Ἀγλαΐας Ζάννου

Ε' Η ΑΛΛΗ ΦΩΝΗ

Νά τί ἀγαπῶ, σάν ἀγαπῶ
"Ω. Θε μου;
"Όχι τήν ὁμορφιά κορμιού
ἤ τό χιονάτο χέρι γιά τό πόδι,
τ' ἄσπρο τό φῶς,
ἤ τίς νεροποντές τοῦ μάννα
ἤ τά κυλούμενα νερά τῶν ποταμιῶν
ἤ τά παραδεισένια λούλουδα,
ἤ τούς μικρούς ἀνθούς τοῦ χορταριού.
Σ' αὐτά ἡ ἀγάπη μου γιά Σέ
-ἡ τόση ἀγάπη μου-
"Ω Θε μου, δέν ολοκληρώνεται.

Εἶναι πιό πλέρια, πιό τρανή
ἀπ' ὅλες ὅσες μπόρεσα νά ξέρω ὡς τώρα.
Μοιάζει σάν κάποιο φῶς πιό φωτερό

πάνω σέ δρόμο χρυσαφένιο.
"Έχει πολλή γλυκάδα
κι εἶν πιο τρανή
κι ἀπό τῆς μέλισσας τό μέλι.
"Έχει ὁμορφιά περίσσια
ὄχι μονάχα σάν τῆς ἀνοιξιῆς ἢ τοῦ καλοκαιριοῦ.
"Έχει μοσκιά καί μουσική
κι ἔνδηση αἰώνια.
Εἶν ἄχρονη καί λεύτερη
κι ἀπό δεσμά καί χῶρο.
Εἶναι λαμπρή κι ἀμάραντη
καί πάντοτες μεγάλη.
Τέτοια. Ναί τέτοια ἀγάπη νοιώθω
ὅταν Ἐκείνον ἀγαπῶ.

Τέτοια. Ναί τέτοια ἀγάπη νοιώθω.
Ποιός ὁμως εἶναι;
Τῆ γῆ μας ρώτησα
καί μου πε "Ὅχι, ὄχι ἐγώ".
Τά βάθια ρώτησα,
τόν ἄσπιλο τόν οὐρανό,
κι αὐτός μου ἀπάντησε:
"Δέν εἶμαι Αὐτός, μά 'μαι δικός Του".
Καί τότες σάν ἐκειόν
πού σκαρφαλώνει τό γκρεμό,
ἀπό κορφή σ' ἄλλη κορφή σκαρφάλωσα
φηλά στή φλογισμένη σφαίρα
τοῦ ἀπέραντου τοῦ σύμπαντος.
Ναί στρατοκόπησα
σ' ὅλον τῶν στοχασμῶν τόν κόσμο
πού 'ναι ἀφηλός καί πιο τρανός
μύριες φορές κι ἀπό τό σύμπαν.
Καί τότε ἀνάκραξα:
"Ποιός τάχα νά 'ναι Αὐτός
πού ἄφωνος μένει
σ' ὅλα τά μουρμουρίσματα
τῆς φαντασιᾶς, τῆς φύσης καί τῆς τέχνης,
Αὐτός πού τῆ λαλιά τήν κάθε τῆ νογᾶ
βαθιά μέσ στήν καρδιά Του,
δίχως ἀπάντηση νά δίνουνε γι' Αὐτόν,
ἐξηγήση καμμιά,
τά σύγγερα καί οἱ ἄγγελοι;
"Ἄ, Τί τρανή χαρά
ν' ἀκούεις τήν ἀλαλη φωνή:
"Μίπες μέσα δοῦλε μου".

Ὁὐίλλιαμ Ἀλεξάντερ (William Alexander 1824-1911)
Ἐρχιεπίσκοπος τοῦ Almagh . Ἀπόδοση Δημήτρη Θεοδωρίδη

ΣΤΟΥ ΦΑΝΕΡΩΘΗΣ ΚΥΡΙΕ

Μου φανερώθης Κύριε,
ὡ Κύριε τῆς Σιγῆς,
δείχνοντάς μου τῆς Σιγῆς
τό Σύμβολο.

"Ὅς βασιλεύσει μέσα σου ἡ Σιγή,
μή σκέπτεσαι πῶς υπάρχει "Ἐσύ" καί "ἐγώ".
αὕτη εἶναι ἡ μόνη
ναί, ἡ μόνη Πραγματικότητα.

Θαγιουμαναβάρ, ἰνδός ἅγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνα
Ἀπόσπασμα ἀπὸ ποίημα. Μετάφραση Κ. Στεφανίδου

Μ Υ Σ Τ Ι Κ Ι Σ Μ Ο Σ

Α' ΣΚΕΨΕΙΣ

- α' Μόνο τό χέρι τοῦ σβήναι· εἶναι ἄξιο νά γράφει τό ἀληθινό¹
Γιοχάννες Ἐκχαρτ (Johannes Eckhart, 1260-1327)
- β' Ὁ ἀνθρώπος πρέπει νά ξεφύγει ἀπ' ὅλες τίς αἰσθήσεις, νά γυρί-
σει ὅλες του τίς δυνάμεις πρὸς τὰ μέσα καί νά κατορθώσει νά
ξεχάσει ὅλα τὰ πράγματα καί τόν ἑαυτό του².
Γιοχάννες Τάουλερ (Johannes Tauler, 1300-1361)
γερμανοισλατός μυστικός, μαθητής τοῦ Ἐκχαρτ)
- γ' Αὐτό εἶναι πού τό λένε ἔκσταση. Καί λέξη δέν ὑπάρχει πού νά
λέει πολύ ἀπλά τί πάει νά πεῖ. Εἶναι κείνος ὁ λυτρωμός τοῦ
νοῦ ἀπὸ τίς σκέψεις του. Σάν τὰ βάνουμε μέσα σέ λόγια κείνα
τά θάματα, τόσο λίγο τοὺς μοιάζουν αὐτά τὰ λόγια ὅσο μοιά-
ζουνε τὰ βατόμουρα μέ τό φεγγάρι καί μέ τόν ἥλιο².
Οὐίλλιαμ Μπάτλερ Γέητς (William Butler Yeats, 1865-
1939), ἱρλανδός λογοτέχνης. Ἀπὸ τό θεατρικό ἔργο
"Τό μονοκέρατο ἀπὸ τ' ἀστέρια"
- δ' Οἱ νόμοι σας καί τὰ συμβουλίά σας, τὰ διατάγματά σας, τὰ πε-
ρίφημα ἄρθρα σας καί οἱ σοφές γνωμοδοτήσεις σας δέν εἶναι
παρὰ ἀπάτη. Τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ δέ δένεται ἀπὸ ὅποιους
νόμους⁴.
Γιάκομπ Μπαϊμε (Jakob Boehme, 1575-1627)
γερμανός μυστικός. Ἀπὸ τὴν "Τρισυπόστατη ζωὴ
τοῦ ἀνθρώπου"

-
1. Μετάφραση Σοφίας Προβελεγγίου Σουλιώτη
 2. Μετάφραση Μαρίας Οικονόμου
 3. Σημ. μετ. Μυθικό ἄσπρο ἄλογο μ' ἓνα μόνο κέρατο στό μέτωπο.
Συμβολίζει τὴν ἀγνότητα.
 4. Μετάφραση Δημήτρη Θεοδωρίδου

ε. Μόνο ο Θεός ενεργεί όταν συνεπαίρνει έξω από τον, εαυτό τους τὰ πνεύματα πού αγαπούν, τὰ μεταμορφώνει και τ' αναλώνει στην ενότητα του πνεύματός του. Εκεί είμαστε ολοι μιά μονάδα και η ίδια η φωτιά της άπειρης αγάπης του. Και όλοι μαζί είμαστε μιά άνθρωπιά, πού φλογοβολεί και δέν μπορεί νά σβήσει¹.

Γιάν Ρούσμπρουκ (Jan Ruysbroek, 1293-1381)
φλαμανδός μυστικός

Γ' Εγώ μαι αυτός πού αγαπώ και κείνος πού αγαπώ είναι εγώ. Είμαστε δυό ψυχές πού ζοῦν στο ίδιο σώμα. Λάν θωρείς έμένα, θωρείς αυτόν, και σαν θωρείς αυτόν θωρείς έμένα².

Χουσεϊν άλ Χαλλάϊ, άραβας μυστικός του θ' αιώνα

Γ' Θά'τανε φέμα νά μιλω για μένα και για σενα. Το εγώ και το έσύ έπαφε νά υπάρχει άναμετάξυ μας².

Ρζαλαλουντίν Ρούμι (1207-1273), πέρσης ποιητής σουφί

η' Αυτός πού ένα κομμάτι του είσαι
Και η επίγνωση
Αυτό στ' αλήθεια είσαι
Και μέσα σου είναι³.
Σολομών Τριμοζέν

θ' Πές μου σε παρακαλώ, Θεότιμε, αν έπεφτε μιά μονάχα νεροσταγόνα μέσα σ' έναν ωκεανό από άνθοςταμο και ήτανε ζωντανή και μπορούσε ν' ανιστορήσει τί ένιωθε, δε θά'λεγε μέ ξεέφρενη χαρά: "θ θνητοί, στ' αλήθεια ζω σαν κάτι τό ξεχωρο. Ο ωκεανός ζει μέσα μου και η δικιά μου η ζωή κρυμμένη βρίσκεται μέσα σε τούτη τήν άβυσσο."²

Άγιος Φραγκίσκος των Σάλεων (Saint-Francois de Sales, 1567-1622)

Β' ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ

Τό μονοπάτι του μυστικιστη είναι ένα κρυφό, σιωπηλό, θαυμαστό μονοπάτι. Είναι άνοιχτό σε όλους πύς ανθρώπους και είναι τόσο απλό και τόσο κοντά μας. Και πολλοί, μ' όλο πού λαχταροῦν νά τό περπατήσουν, δίχως νά τό καταλάβουν πάνε μακριά του νομίζοντας πώς είναι κάτι άλλο.

Κάθριν Τίνγκλυ (Katherine Tingley), σύγχρονη άμερικανίδα θεόσοφος. Από τό " Η Θεοσοφία, τό μονοπάτι του μυστικιστη"
Μετάφραση Άγλαίας Ζάννου

-
1. Μετάφραση Ε.Ν. Πλατῆ
 2. Μετάφραση Δημήτρη Θεοδωρίδη
 3. Μετάφραση Άγλαίας Ζάννου

Γ' ΥΠΝΟΣ ΚΑΙ ΞΥΠΝΗΜΑ ΤΩΝ ΜΥΣΤΙΚΩΝ

Ἐδῶ καὶ χειλιάδες χρόνια στὴν Κίνα, στὶς Ἰνδίες, στὴ Δύση φιλόσοφοι εἶπανε κάτι πράματα πού εἶναι ὅμοια παντοῦ καὶ σ' ὅλους τοὺς καιροὺς κι ἄς παραλλάζει ἡ ἔκφραση. Ὁ ἄνθρωπος, λένε, εἶναι ικανός νά ξεπεράσει τὸ διχασμό πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στό υποκείμενο καὶ στό ἀντικείμενο καὶ νά τὰ ενώσει ολοκληρωτικά. Ἔτσι καταργεῖ κάθε ἀντικειμενικότητα καὶ σβήνει τὸ ἐγώ. Τότε τοῦ ξανοίγεται τὸ ἀπόλυτο εἶναι. Καὶ στό ξύπνημα τοῦ ἀφήνει τὴ συνείδηση μιᾶς σημασίας βαθύτερης ἀπὸ κάθε ἄλλη, ἀνεξάντλητης. Μά γι' αὐτόν πού πέρασε ἀπὸ κεῖ τοῦτος ὁ ταυτισμὸς τοῦ υποκείμενου καὶ τοῦ ἀντικείμενου ἀντιπροσωπεύει στ' ἀλήθεια τὸ ξύπνημα καὶ ὕπνος εἶναι ἡ συνείδηση ἡ ὑποταγμένη στό διχασμό ἀνάμεσα στό υποκείμενο καὶ στό ἀντικείμενο. Αὐτὰ γράφει ὁ Πλωτίνος ὁ μεγαλύτερος μυστικὸς φιλόσοφος τῆς Δύσης: "Συχνά, ὅταν ξεφεύγω ἀπὸ τὴ νύστα τοῦ κορμιοῦ καὶ ξυπνάω στὸν εαυτό μου, θεωρῶ μιὰν ὁμορφιά θαυμαστή. Καὶ τότες εἶναι πού πιό βαθιά πιστεύω πῶς ἀνήκω σ' ἓναν κόσμο καλύτερο κι ἀνώτερο, τότες εἶναι πού νιώθω νά ξετυλίγεται μέσα μου μ' ὅλη τῆς τῆ δύναμη ἡ πιό λαμπερὴ ζωὴ κ' αἰσθάνομαι ἓνα μέ τῆ θεότητα".

Δέ μποροῦμε ν' ἀμφισβητήσουμε τὰ μυστικιστικὰ βιώματα, οὔτε καὶ τοῦτο τὸ γεγονὸς: Μ' ὅποια γλῶσσα καὶ νά γυρέψει νά ἐκφραστεῖ ὁ μυστικὸς, τὸ ουσιαστικὸ μένει ἀνειπωτο. Ὁ μυστικὸς χάνει τὸ ἔδαφος κάτω ἀπ' τὰ πόδια του, βυθίζεται στό παμπεριεχτικό. Αὐτό πού μπορεῖ νά εἰπωθεῖ βρίσκεται πιασμένο μέσ στό διχασμό ἀνάμεσα στό υποκείμενο καὶ στό ἀντικείμενο. Ἀκόμα κι ἂν δίχως τέλος συνεχίζεται ἡ ἀποσαφηνιστικὴ λειτουργία τῆς συνείδησης, ποτέ δέ φτάνει ὡσαυτε τὴν πληρότητα τὴν ἀρχικὴ. Μά μόνο γιὰ ὅτι παίρνει ἀντικειμενικὴ μορφή μποροῦμε νά μιλήσουμε. Τὸ υπόλοιπο δέν εἶναι μπορετό νά μεταδοθεῖ. Ἰσὸσο αὐτὸ τὸ υπόλοιπο μένει πίσω ἀπὸ κείνες τίς σκέψεις πού τίς ὀνομάζουμε θεωρητικὲς. Κι αὐτὸ τοὺς δίνει τὴ βαρύτητά τους καὶ τὴ σημασία τους.

Κάρλ Γιάσπερς (Karl Jaspers), σύγχρονος γερμανὸς φιλόσοφος περσοναλιστής. Ἀπὸ τὴν "Ἐισαγωγή στὴ φιλοσοφία".
Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

Δ' Η ΑΝΩΤΑΤΗ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΑ

Ποιὰ εἶναι ἡ ἀνώτερη μορφή τῆς τελειότητας πού ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ σ' ἄν ἄν θ ρ ω π ο ς νά φτάσει; Σύμφωνα μέ τὴν κινέζικη φιλοσοφία εἶναι τὸ νάναί σοφός κ' ἡ ἀνώτατη τελειότητα τοῦ σοφοῦ εἶναι νά ταυτιστεῖ τὸ ἄτρωμο μέ τὸ σύμπαν.

Φόνγκ Γέου - Λάν, σύγχρονος κινέζος ἱστορικὸς τῆς κινέζικης φιλοσοφίας. Ἀπὸ τὴ "Σύντομη ἱστορία τῆς κινέζικης φιλοσοφίας"

Μετάφραση Ἀγλαΐας Ζάννου

ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

A' PAINEP MARIA PIALKE

συνέχεια από τό προηγούμενο Δελτίο καί τέλος

Τήν ούσιώδη αὐτή ζωή βρῖσκει ὁ Ρίλκε σ' ὄλον τόν ἔξω ἀπό τόν ἄνθρωπο κόσμο, στά ζῶα, τά φυτά καί τά πράγματα. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ σημερινοί ἄνθρωποι τῶν μεγαλοπόλεων, ἔχουν χάσει κάθε ἴσορροπία καί μέτρο καί δέν μποροῦν νά ζήσουν πιά ούσιώδη ζωή.

"Ἐχει τώρα στραφῆ ὁ Ρίλκε πρὸς τή Γῆ, πρὸς τή Ζωή. Ἡ ζωή εἶναι κάτι τό θεϊκό κι ἀγαντικατάστατο, ὅλες οἱ ούσιώδεις ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς εἶναι θεϊκές ἐκδηλώσεις.

Ὅλοι μας πρέπει νά ὑψωθοῦμε σέ μιά ούσιώδη ζωή, ἀπαλλαγμένη ἀπό κάθε περιττό. Ζωή πτωχείας, ὅπως τήν ἀποκαλεῖ. "Ὅχι μέ τήν ἔννοια τῆς στέρησης, ἀλλά τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπό ἐξωτερικές ἐπιθυμίες καί κλίσεις, τή συσσώρευση μόνον ἐσωτερικοῦ πλοῦτου.

Ἐχέση πρὸς τήν πτωχεία αὐτή ἔχει καί ἡ ἀγάπη, ὡς τήν ἐνοεῖ ὁ Ρίλκε. "Ὅχι νά στεροῦμε ἢ νά νεκρώσουμε τή σάρκα μας, ἀλλά ἀγάπη μέ παραίτηση ἀπό κάθε πόθο κτήσης. Μιά τελειωμένη ὑπαρξη δέν ἐπιθυμεῖ κτήσεις. Ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ θεῖος Νόμος τῆς εὐνοϊκῆς ἐπίδρασης πρὸς ἄλλες υπάρξεις γιά ἀνύψωση τους καί φωτισμό.

"Ὁφείλεις ν' ἀλλάξεις τή ζωή σου" εἶναι τό νέο σύνθημα. Ἔργασία μέ διπλό χαρακτήρα. Μέσα μας γιά τήν τελειοποίησή μας καί παράλληλα ἐργασία στόν κόσμο, γιά νά βοηθήσουμε καί νά ἐξυψώσουμε ὄχι μόνο τούς συνανθρώπους μας, μά καί τά ζῶα, τά φυτά καί τά πράγματα πού μᾶς ὑπηρετοῦν καί μᾶς περιβάλλουν.

Ὅλα τά πράγματα στέκονται βουβά, ἀνίσχυρα καί περιμένουν τή βοήθειά μας, γιά νά ἀνυψωθοῦν κι αὐτά, νά μεταμορφωθοῦν, νά γίνουν ἀόρατα, νά γίνουν πνεῦμα. Τό ἀόρατο, ἡ ἐμπνευμάτωση ὅλων εἶναι ὁ μοναδικός σκοπός κι ἡ πιό μεγάλη πραγματικότητα τοῦ κόσμου:

"Γῆ, δέν εἶναι ἀλήθεια αὐτό πῶς θέλεις;

Ἄορατη μέσα μας, νά ξαναγεννηθῆς;

Αὐτό δέν εἶναι τ' ὄνειρό σου; Ἀθέατη

κάποια φορὰ νά γίνης;

Ἡ τελειώσή μας ὡς αὐτή κι ἡ ωρίμανσή μας ἰσοδυναμεῖ καί μέ τήν ωρίμανση τοῦ Θεοῦ πάνω στή Γῆ. Εἶναι αὐτός ὁ πολυθρύλητος θεός πῶ Ρίλκε, πού γίνεται, πού ωριμάζει πάνω στή Γῆ μέ τή ζωή, μέ τόν πόνο καί μέ τόν μόχθο τῶν ἀνθρώπων. Μετατίθενται δηλαδή οἱ ἔννοιες κι ὁ ἄνθρωπος ἀπό δημιούργημα Θεοῦ γίνεται Δημιουργός Θεοῦ.

Ὁ θεός εἶναι ὁ μελλοντικός, ὁ ἐρχόμενος, ὁ μέλλων νά προκύβῃ ἀπ' τόν ἐπίγειο μόχθο μας.

"Εἶναι τὸ γλυκοχάραμα πρὸ θεῶ προβάλλη
πέρα ἀπ' τὶς πεδιάδες τῆς Αἰωνιοτήτας,
Εἶναι τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ ὑστερα ἀπὸ
τῆ μεγάλη νυχτα τοῦ Καιροῦ.

Αὐτόν τόν μέλλοντα νά πραγματοποιηθῆ Θεὸ παρομοιάζει μέ ὑψιστο
ναὸ πού γιά τὸ χτίσιμό του ἐργαζόμαστε ολοι σ' ὅλη μας τῆ ζωῆ.

"Ἐργάτες εἶμαστε, δουλευτάδες, μαθητές, μαστοροί,
Καί σέ χτίζουμε, ὡ φηλή ἐκκλησιά".

Κι' ἄλλου:

"Μέ χέρια σέ χτίζουμε τρεμουλιαστά
Καί σωρεύουμε πέτρα πάνω στήν πέτρα.
Μά, ποῖος μπορεῖ νά σέ τελειώσει, μεγάλη
Ἐσύ ἐκκλησιά;

Κάποτε, στίς μεγάλες στιγμές τῆς ἀνθρωπότητος κάποιος νέος
οἰκοδόμος παρουσιάζεται. Σοβαρός ξένος φθάνει ἀπὸ τὰ ξένα κι ἀ-
νεβαίνει τρέμοντας πάνω στίς σκαλωσιές γιά νά δείξη ἕνα νέο τρό-
πο χτισίματος. Καί τότε ἀρχίζουμε ολοι μας πάλι τὸ χτίσιμο ἀπ'
τὴν ἀρχή κι ἀντιλαλεῖ μέσ ἀπ' τὰ βουνα πυκνός ὁ πάταγος ἀπ' τὰ
πολλά σφυριά.

Ἄλλου πάλι παρομοιάζει αὐτόν τόν μέλλοντα νά προκύψῃ Θεὸ μέ
μεγάλο δέντρο. Κάθε ζωῆ ἀναβλασταίνει ἀπὸ τῆ σκοτεινὴ ρίζα τοῦ
Θεοῦ. Ολοι εἶμαστε μόρια τοῦ θείου δέντρου, πού μέ τὴν ὀρθή ζωῆ
μας θά τὸ οδηγήσουμε σέ ωρίμανση καί καρποφορία.

Ὁ κόσμος λοιπόν τοῦ Ρίλκε δέν εἶναι μιά στατική τελειωμένη
θεότητα. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ παρασκευάζεται πάνω στή Γῆ καί μέ
βραδύν μεγαλειώδη ρυθμό προχωρεῖ πρὸς τόν χρυσό θερισμό. Ὁ Θεός
λοιπόν περιμένει ἀπὸ μᾶς νά τόν πραγματοποιήσουμε, νά τόν ἀπο-
καλύψουμε. Ὁ Θεὸς ζεῖ στή θέση μας τῆ θεϊκῆ του ζωῆ:

"Μά κι ἂν ἀπ' τόν ἑαυτό του καθέννας προσπαθεῖ
νά βγῆ, σάν ἀπὸ εἰρκτῆ πού τῆ μισεῖ καί τῆ φυλάσσει
ἕνα μεγάλο εἶναι ὁ κόσμος θαῦμα:
τό αἰσθάνομαι, βιώνεται ὅλη ἡ ζωῆ.
Ποῖός νά τῆ ζεῖ λοιπόν: Τὰ πράγματα ὅλ' αὐτὰ
πού ως ἀπαιχτῆ μελωδία, κατὰ τὸ βράδυ,
σάν μέσα σέ ἄρπα στένουν στό σκοτάδι
οἱ ἄνεμοι αὐτοῖ πού πνέουν ἀπ' τὰ νερά;
Τὰ κλαδιά τάχα πού σημάδια δίνουν
τά λουλούδια πού ἀρώματα ἀναδίνουν,
οἱ μακρὲς ἀλλέες πού ὅλο γερνᾶνε,
τά ζεστά ζῶα πού περπατᾶν καί περπατᾶνε;
Τὰ πουλιά πού πετᾶνε ξένα ἐκεῖ;
Ποῖός νά τῆ ζεῖ; Τῆ ζεῖς, Θεέ Ἐσύ;

Ὁ Θεὸς ἔρχεται στὸν ἄνθρωπο μέ τὸ θάνατο. Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ ἐπί-
σημη, ἡ ιερὴ στιγμή, πού τὸ δυνατὸ χέρι τοῦ θείου νόμου τραβάει

τήν ὑπαρξή μας ἀπό τούς κόλπους τοῦ παροδικοῦ πρὸς τούς κόλπους τοῦ Αἰώνιου. Ὁ θάνατος εἶναι ὁ πυρήνας πού γύρω του περιστρέφεται κάθε ζωή. Εἶναι ὁ σπόρος κι ἡ ζωὴ τὸ περίβλημά του. Ὁ ἐσχομὸς λοιπὸν τοῦ θανάτου εἶναι ἡ διάρρηξη τοῦ φλοιοῦ γιὰ τὴν ἀναβλάστηση τοῦ Αἰώνιου σπόρου.

Ὁ Μεγάλος θάνατος πού ὁ καθένας μας κλεῖ μέσα του, εἶν' ὁ καρπὸς πού γύρω του κινουῦνται ὅλα".

Γι' αὐτόν οἱ νέες κοπέλλες βιάζονται ν' ἀνθίσουν καί νά ώριμάσουν, γι' αὐτόν τὰ νέα ἀγόρια κάνουν ὄνειρα νά γίνουν ἄντρες.

Τὸ βασίλειο τῶν νεκρῶν εἶναι γιὰ τὸν Ρίλκε μιὰ μεγάλη ζωσαπραγματικότητα. Ὁ θάνατος δέν εἶναι ἡ εἴσοδος εἰς τὴν ἐκμηδένιση ἀλλὰ ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν αἰώνια οὐσία πρὸς ἀνανέωση γιὰ ἐπανάληψη.

"Ὅσοι νοιώθουν τὸ θάνατο σάν ἓνα τέμμα, αὐτοὶ στενεύουν, περιορίζουν κι ἀφαιροῦν κάθε νόημα ἀπ' τὴ ζωὴ, μόνον αὐτοὶ πού τὸν νοιώθουν σάν συνάρτηση, συνέχεια καί προέκταση τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς τους ζοῦν ὀλοκληρωμένη ζωὴ.

Γιὰ ὅσους ἔχουν ζήσει μιὰ τέλεια, οὐσιώδη ζωὴ ὁ θάνατος εἶναι ἡ ἀνανέωση, ἡ ἐπίσπεψη, ὁ καρπὸς κι ἡ ἀνταμοιβή της. "Ὁρεμα πρᾶξ ξεκόβουν τότε ἀπὸ τὰ γήινα, ὅπως ἀπὸ τὰ στήθια μιᾶς μάνας ὅταν ἔχουν μεγαλώσει.

Γιὰ τὴν ἔλευση αὐτοῦ τοῦ μεγάλου, τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου προσεύχεται :

"Θεέ μου ὄωσε στὸν καθένα τὸν δικό του τὸν θάνατο, αὐτόν πού γεννιέται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ του ἐκείνη, πού ἔνοιωσεν ἀγάπη, νόημα καί πόνο.

"Ὅταν σπαταλοῦμε τὴ ζωὴ μας στά ἐπαυσιῶδη, πεθαίνουμε ὄχι τὸν μεγάλο θάνατο, μέ ἓναν ἀσήμαντο τυχαῖο θάνατο, πού ἀφανίζει τὴν προσωπικότητά μας.

Ἀκόμη ὁ Ρίλκε φρίττει μπρὸς στοὺς βίαιους, τοὺς ὀμαδικούς θανάτους καί τίς ἀνθρωποσφαγές, καθὼς καί μπρὸς στοὺς ἄλλους τοὺς ἀνώνυμους καί τυποποιημένους θανάτους στά νοσοκομεῖα, καί στά παγερά ἰδρύματα τῶν μεγαλουπόλεων τῆς σημερινῆς κοινωνίας.

"Ἐξῆσε ἄραγε ὁ Ρίλκε τὴ μεγάλη ἔνωση μέ τὸ θεό, πού ἦταν ἡ μεγάλη νοσταλγία οἴης τῆς ζωῆς του; Μέσα του βέβαια υπῆρχαν ὅλες οἱ ἀπαρηγόητες προϋποθέσεις γι' αὐτὴ τὴν ἔνωση, ψυχικὴ ἀγνόητα καί καθαρότητα, μόνωση, σιωπὴ καί πτωχεῖα. Εἶναι ἀλήθεια πὺς εἶχε πετάξει μέσ στὸν ἀσύλληπτο κόσμον τοῦ πνεύματος κάνοντας ὀλοένα καί πλατύτερος κύκλους γύρω ἀπ' τὸν ὑψηλό κύρνον τοῦ Θεοῦ, Τί νά σημαίναυν ὁμως ἡ σιωπὴ του εἰς τὸ τέλος πάντων αὐτό; Εἶναι ἡ πενάρχηια σιωπῆ τοῦ Μύστου; Τὸ ἱερό δέος πού τὸν πλημψυρίζει μπρὸς εἰς τὸ μεγάλο, συγκλονιστικὸ βίωμα ἢ ὁ Θεὸς ὀλοένα ἐξέφευγε, ὑψώνονταν, ἀπόσιτο καί ἀκατάληπτο ὄν;

Στά τελευταῖα του ἔργα δέν μιλά καθόλου γιά τόν ἴδιο τό Θεό.
"Εἶναι πολύ μέγανος, λέγει, γιά νά τολμᾶ κανεῖς ν' ἀσχολῆται
μαζύ του. Οὔτε μιά ολόκληρη Αἰωνιότητα δέν φτάνει γιά νά τόν ἐκ-
φράσῃς".

Ὁ Θεός εἶναι μιά ἀπόσιτη δύναμη. Ὁ Ἄγγελος εἶναι κοντά
πρός αὐτόν, ἀλλά ὄχι ἀπόλυτα ἀπόσιτος γιά τήν ψυχή τοῦ ἀνθρώ-
που. Ὁ Ρίλκε ἐπικαλεῖται τούς ἀγγέλους, τόν ἄγγελο του.

"Ἄν κραύγαζα ποιός τάχα θά μ' ἄκουγεν
ἀπ' τῶν ἀγγέλων τά τάγματα
Κι ἄν ενας μ' ἔσφιγγεν ἀκόμα ξαφνικά πάνω
στήν καρδιά του, θά διαλυόμουν κάτω
ἀπ' τή δυνατώτερη παραξή του.

Γιατί ἡ ὀμορφιά δέν εἶναι παρά ἡ
ἀρχή τοῦ τρομεροῦ...

"Κάθε ἄγγελος τρομερός εἶναι: Ὅμως ἀλλοίμονό μου σᾶς ἐπικα-
λοῦμαι, σᾶς ἐπικαλοῦμαι, κι ἄς ξέρω τί σημαίνετε".

.....

Ποιοί νά εἶστε τάχα;
Ἐσεῖς πού πρόωρα εὐτυχήσατε, τῆς δημιουργίας,
οἱ χαϊδεμένοι, τοῦ υφους, δρομοί, εσεῖς αὐγινές
κορυφές κάθε κτίσης - τῆς ἀνθούσης θεότητας
γύθη, εσεῖς ἀρμολογοῦντες τοῦ φωτός, διάδρομοι,
σκάλες, θρόνοι...

Βυθισμένος στή σιωπή του ὁ Ρίλκε, ἀπορροάζεται τίς οὐράνιες
χρωδίες τῶν Ἀγγέλων:

"Φωνές, φωνές. Ἄκου καρδιά μου,
ὅπως ἄλλοτε μόνον ἅγιοι ἀκούγανε".

Ὅμως δέν εἶναι παρά ἓνας Ὁμορφίας. Ξαναγυρίζει πρὸς τή Γῆ
μέ ἀγάπη, κλείνει εὐλαβικά τό γόνα μπρὸς στήν ιερή ἀποστολή τῆς
ζωῆς: "κἰ ἂν λησμονεῖτε ποτέ πῶς ἡ ζωὴ εἶναι κάτι τό λαμπρό, τό
θεῖο (Τέλος).

Αἰμιλία Ἰβου

Β' ΒΓΑΛΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΟΥ

Βγάλε τά μάτια μου: μπορῶ νά σέ δῶ.
κλειῖσε τ' αὐτιά μου: μπορῶ νά σέ γροικήσω,
καί χωρίς πόδια μπορῶ σ' ἐσέ νά ρθῶ,
καί δίχως στόμα μπορῶ νά σ' ἐξορκίσω.
Σπάσε τά μπράτσα μου: θά σέ κρατᾶ
ἡ καρδιά μου, χέρι σά νά 'τανε, φυλακισμένον.
Πνίξε μου τήν καρδιά, μά τό μαυλό μου θά χτυπᾶ.
Κι ἄν εἴξεις στό μυαλό μου τή φωτιά,
θά σέ κρατῶ μέσα στό αἷμα μου κλεισμένον.

Ράινερ Μαρία Ρίλκε (Rainer Maria Rilke, 1875-1926)
Ἀπό τό "Ἀρολόγιο" ("Βιβλίον τῶν ὡρῶν")
Ἀπόσπασμα ἀπό τό "Βιβλίον τοῦ προσκυνήματος")

Γ' Ω ΠΡΑΟΤΑΤΕ ΝΟΜΕ

Ὡ πραότατε νόμε, σ'άγαπῶ
πού μέσα του ωριμάσαμε μαζί του γιά ν'άγωνιστοῦμε,
ὡ νοσταλγία μεγάλη, πού δέν τήν ἔχουμε νικήσει,
δάσος ἐσύ πού ἀπό μέσα του ποτέ δέ θά βγοῦμε,
τραγούδι ἐσύ πού μέ τή σιωπή σ'ἔχουμε τραγουδήσει,
δίχτυ, ἐσύ, σκοτεινό,
πού τίς αἰσθήσεις μας, καθώς ξέφευγαν, ἔχεις τυλίξει.

Ἀπέραντα μεγάλον ἄρχισες τόν ἑαυτόν σου,
τή μέρα κείνη πού μᾶς εἶχες ἀρχίσει,
καί τόσοσιν ωριμάσαμε κάτ'ω ἀπ'τό ηλιοφῶς σου,
τόσο φαρδύναμε καί τόσο ἔχουμε βαθιά ριζώσει
πού μέσ σ'ἀνθρώπους, ἄγγελους καί Παναγίες μπορεῖς,
ξαποστάζοντας νά τελειώσεις τόν εαυτό σου.

Τό χέρι σου ἄσε στ'οὐρανοῦ νά ξαπροστάσει
τήν καμπύλη, κι ἀμίλητος υπόφερε ὅ,τι ἐμεῖς
σοῦ ποιοῦμε: τήν κάθε σκοτεινή μας πράξη.

Ράινερ Μαρία Ρίλκε

Ἀπό τό "Ἠρολόγιο" Ἀπόσπασμα ἀπό τό "Βιβλίο τῆς μοναστικῆς ζωῆς"
Μετάφραση Ἄρη Δικταίου

Δ' Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗΣ

Ἡ ποίηση τῆς Μελισσάνθης, μέ τή λεπταίσθητη καί συγκινητέ-
νη πνευματικότητά της, κρατάει μιά θέση στόν Ἑλληνικό Παρνασ-
σό ολότελα ξέχωρη. Καθώς ἀναζητάει πάντα τήν καίουσα εστία τῶν
πραγμάτων συνθέτει τήν πνευματική εἰκόνα τοῦ κόσμου μεστή ἀπό
μυστικές ἔννοιες.

Ἐκινάει ἀπό τή φλέβα πού ἔθρεφε τούς μεγάλους μυστικούς κι
ὅπως αὐτοί, καταπιάνεται νά μᾶς ἀποκαλύψει τίς δυνάμεις ἐκεῖ-
νες, πού ἐμφυχώνουν καί κινοῦν τόν κόσμο.

Ἡ ποίηση τῆς Μελισσάνθης πλησιάζει πρός τό ἀρχέγονο πνεῦμα
τῶν ἀλλοτινῶν ἐκστατικῶν ποιητῶν, πού ἀγωνίζονταν νά βροῦν τό
παρθενικό καί ερημητικό νόημα τῆς ζωῆς, μᾶς πλησιάζει πρός τούς
μυσταγωγούς ποητές καί φιλοσόφους, πρός τούς vates, τούς προ-
φήτες καί τούς θεόληπτους.

Ἐι ὁμως ἡ ποίηση αὐτή καί σάν αἴσθησι καί σά νόησι, καί σπύς
τόνους καί στήν ἔκφραση, εἶναι ὀλότελα μοντέρνα, βυθίζεται ὀλό-
κληρη μέσα στή σημερινή αἰσθαντικότητα καί ὅπως ἀναζητᾷ τήν πνευ-
ματική γεύση τοῦ κόσμου συναντᾷ τούς ἴδιους πανάρχαιους ὁρό-
τους τῆς πνευματικῆς ἠδονῆς, ἐνώνοντας "τά ἐγγύς καί τά ἄπω".

Είναι μιά ποίηση πού γνωρίζει τήν ηδονή τών ιδεών, διανοητική κι αίσθησιακή μαζί, μετατοπίζεται μέ άνεση από τή μεταφυσική στη φυσική περιοχή και μεταβάλλει τό νοητό σ' αίσθητό, τά νοήματα γίνονται εικόνες ζωής και οι εικόνες νοήματα, ποίηση τής σύνθεσης και τής απλότητας, πλούσια και γυμνή, πού άσκει μαγική έλεη σ' αυτόν πού επικοινωνεί μαζί της.

Η ποίηση τής Μελισσάνθης στη βαθύτερη ουσία της έχει θερησκευτικό χαρακτήρα, άποτελείται από τίσ συγκινημένες έννοιες, πού οδηγούν τήν έκφραση στα θερησκευτικά σύμβολα. Για τήν ποίηση αυτή ή ζωή είναι θερησκευτική έντολή, κραυγή έγρηγορης μέσα στη νύχτα. Η ζωή είναι άκοίμητη πνευματική ενέργεια, άγώνας ενάντια στη μοίρα, ενάντια στό φυσικό λήθαργο, στό κατασκέπασμα τής χάνωσης και τής φυσικής αδράνειας, κι είναι μαζί τήση προς τά ψηλά, έλπίδα και προσδοκία για τήν αύγή μιάς ζωής, πού μαντεύεται κι αναγγέλλεται άριστα. Γι' αυτή τήν άναμονή "μακάριοι οι γρηγορούντες κι άνάξιοι οι ραθυμούντες". Μέσα στους στίχους της φάνουν άοριστοί αντίλαλοι από τούς άγώνες του λαού στα χρόνια τής κατοχής κι άργότερα, σκεπασμένοι στα σύμβολα και τίσ εικόνες.

Κι όμως είναι ποίηση πού μπορεί νά γίνει νοητή κι από τόν κάθε μέσο άνθρωπο, τόσο είναι γήινη, πνεύμα και σάρκα, σωμα και ψυχή, σε μιά φυσική ενότητα ζωντανή.

Αυτή τή ζέστα τής ζωής τής τή δίνει ή θερμή θηλυότητα τής ποιήτριας, ή γυναικεία τρυφερότητα, πού άγκαλιάζει τόν κόσμο, και ό ένδιάθετος και προσωπικός έρωτισμός της, πού ντύνεται μέ τόν ένθεο λυρισμό του παγκόσμιου έρωτα. Δέν είναι ποίηση άσκητική παρά χαίρεται τόν πλοῦτο και τή φαντασμαγορία τής ζωής.

Από τά πρώτα της βήματα ως τά σημερα ή ποίηση αυτή παρουσιάζει καταπληκτική ένότητα κι από τήν πρώτη της εμφάνιση έκαμε έξαιρετική έντύπωση.

Στά πρώτα ποιήματά της γίνονται αίσθητές κάποιες άπόμακρες άπηχήσεις από τήν ποίηση του Παμπιντρανάθ Ταγκόρ. Ξεκινάει από τήν επίδρασή του, μά χειραφετείται πολύ γρήγορα χωρίς νά χάσει τόν πρωταρχικό θερησκευτικό πυρήνα της.

Οι έννοιες πού εκφράζονται από τήν ποίηση τής Μελισσάνθης θά μπορούσαν νά χαρακτηρισθουν σά μυστικόπαθος βιταλισμός. Μά πάντα η κατάταξη τής ποίησης σε κάποιο σύστημα έννοιών είναι δοσμένη και διαφεύδεται από τ' άτίθασα τινάγματα τής αυθόρμητης αίσθησης.

Όπως κι άν είναι ή ποίηση τής Μελισσάνθης θά μπορούσε νά τιμήσει κάθε χώρα, είναι μιά σημαντική προσφορά μέσα στην ποιητική του πνευματικού μας πολιτισμού.

Μάρκος Αυγέρης

Ε' Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΩΝ ΩΡΩΝ

Δάλησε ὁ γκρίζος πετεινός στό σύθαμπο·

Ὁ φωτοστρόβιλος κατακαθίζει
 Καθώς στά φύλλα ἐπάνω ἢ τέφρα
 Κι ἡ μέρα σιγολυώνει στίς βουνοκορφές
 Σάν τό ἀνοιξιάτικο ἀργοπορημένο χιόνι
 Ἀπ' τοὺς ἀπάτητους δρυμῶνες
 Τοῦ ψύχους τοῦ πρωταρχικοῦ
 Κυρίαρχη ἀνεβαίνει ἡ νύχτα.
 Τά τεῖχη πού ὕψωνε τό φῶς στήν ἀνοιχτή της θέα
 Γηρεμίζονται καθώς ὕδατοφράχτες
 Τοῦ σκοταδιοῦ ἀνεβαίνει ἡ πλημμυρίδα
 -Κι ἡ γῆ σαμπανεβάζει τά νερά του-
 Σιεπάζει τά βουνά, πνίγει τά σπίτια μας
 Τίς φωνές μας παίρνει, τίς σκορπίζει
 Ἀπ' τό μαστό τῆς νύχτας χύνονται
 Οἱ Γαλαξίες στό στερέωμα
 Στούς κόλπους της ἀνάβουν οἱ σπορές τῶν ἡλιων.
 Ἡ πλάση ὅλη κρεμάστηκε ἀπ' τό στῆθος της
 Βυζαίνει, σιωπηλά σιγανασαίνει
 Μέσα στοὺς πλοκαμούς τῆς θάλασσας
 Μπερδεύτηκαν οἱ πλοκαμοὶ τῆς Νύχτας
 Τ' ἄστρα της βλεφαρίζουν μέσ στά κύματα
 Ἀνάμεσα στοὺς ἀστερίες καί τίς μέδουσες.

Στῆ Θάλασσα γλυστρουῖμε τοῦ ὕπνου
 Σέ χλωρό μούσκι ἡ μνήμη μας βουλιάζει
 Ἡ ἐνάλια χλωρίδα μᾶς τυλίγει
 Θάλασσα βρύα μᾶς σφαλοῦν τά βλέφαρα
 Μπερδεύονται στά πόδια μας
 Στό μισόφωτο μᾶς σέρνουν τῶν βυθῶν,
 Σέ δάση παραδέρουμε φυκιῶν,
 Μέσ σέ τοπεῖα πού κυματίζουν
 Μιέ τῆ θαλάσσια ἀνασοή.

Παύει τό σῶμα στό ρεῦμα ν' ἀντιστέκεται
 Τό στῆθος μας τῆς ἀμπωτῆς ν' ἀντιπαλεύει
 Παύουν τά χέρια μας τῆ μοίρα ν' ἀντιμάχονται
 Τό σκληρό μέταλλο τῆς ζωῆς νά μεταπλάθουν
 Σπάζει τοῦ νόμου ὁ σιδερένιος κλοιός
 Χάνεται ἡ γνωρίμη τῆς μέρας τάξη
 Σπάζει τό κομπολόι τῶν ὀνομάτων
 Πού μ' αὐτά ἐξουσιάζαμε τά πράγματα
 Τοῦ Κόσμου ἡ εἰκόνα θρυμματίζεται
 - Ἡ μνήμη μας εἶναι γεμάτη

Ἄπο συντρίμματα οὐρανοῦ
-Πελιδνά φεγγάρια, φαντάσματα ἡλιων-
Σέ πράσινους λαβύρινθους πλανιόμαστε
Περιφερόμαστε, στριφογυρίζουμε
Μέσ στον κλειστό τοῦ ὕπνου χῶρο.

Λάλησε ὁ μαῦρος πετεινός: Μεσάνυχτα.

Τὴν ὥρα τούτη, καθὼς κῆμα ὁ χρόνος ἀναρροεῖ
Σέρνει ἢ παλίρροια τοὺς νεκροὺς ἔξω ἀπ' τοὺς τάφους.
Προβαίνουν δίχως βήματα πέρα ἀπ' τὰ πράγματα
-Τοῦ Κόσμου τ' ὄνομα ἔχει ἐντὸς τους ἀναδιπλωθεῖ-
Ἀνάμεσα ἀπὸ τίς ἀβύσσους προχωροῦν
Τοῦ Ἄλλοτε καὶ τοῦ Τώρα
Ἐμπόδιο κανένα δέν τοὺς σταματᾷ
Καί μέσ στά τρίτα φτάνοντας Μεσάνυχτα
Οἱ κοιμισμένοι τοῦ θανάτου, σμίγουνε
Τοὺς κοιμισμένους τοῦ ὕπνου.
Νηογέννητα ἄστρα διασταυρώνονται
Μέ ἡλίους σβυσμένους
Ἄλα σ υ μ β α ί ν ο υ ν μέσ στον ἴδιο χῶρο.
Τὰ τελεσμένα ἀπ' τὰ τελούμενα
Γνώρισμα ἐδῶ ξεχωριστό ὁδὸν ἔχουν
Ἄλα τὴν ἴδια φέρνουν ἡλικία.

Αὐτό πού γίνεται εἴτε γίνηκε
χάνει τοῦ ἀνέκκλητου τῆ σημασία
Ἄλα μπορεῖ κάποτε νάχουν γίνει
Ἢ νά μὴν ἔγιναν ποτέ
Κι ὅλα μπορεῖ νά ξαναγίνουν μ' ἄλλον τρόπο
Κανείς δέν ξέρει σέ ποιά θάλασσα ἀρμενίζουμε
Ἄν ἴσως καί τραβοῦμε στ' Ἄνοιχτά
Εἴτε ἔχουμε ἀράξει στήν ἀκίνησι
Μιάς αἰωνιότητος κλειστῆς.
Δέν ξέρουμε ἂν γυρίζουμε ἢ ἂν προχωροῦμε
Ἄν περιμένουμε τό θάνατο ἢ τῆ Γέννησή μας.

Ἢ θάλασσα τοῦ ὕπνου βάρυνε στό στήθος μας
Σάν ἓνας σιδερένιος καταπέλτης
Κάποιος περπάτησε πάνω στό κῆμα της
Κάποιος ἔκανε δυνατό τό θαῦμα.
Ἄν θέλαμε καί μεῖς θά μπορούσαμε
Πάνω στό στήθος της νά περπατήσουμε
Καθὼς πάνω στό στήθος μιᾶς μητέρας.

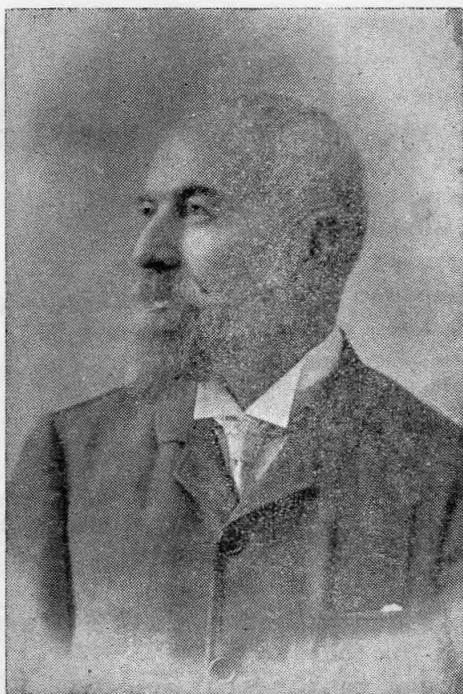
Λάλησε ὁ πετεινός: Σημέριμα
Τέσσερες ἄγγελοι φρουροὶ τῆς μέρας
Πιάνουν τίς τέσσερες πυλές του ορίζοντα
Μέ τίς φτερούγες τους σκεπάζουν

Ήν ανοιχτή τῷ κόσμῳ θεά
- Αναγυρίζουμε στή γνώριμην ἡμέρα
Στά ημερο φῶς, στίς γνώριμες μορφές
Στά γνωστά σχήματα
Χτίζουμε πολιτεῖες ἀπό ἄμμο
Υφώνουμε κυκλώπεια τείχη
Ν ἀσφαλιστοῦμε ἀπό τό ἄγνωστο
Ἀπ' τῆς Ἀβύσσου, τίς ψυχρές πνοές.
Βρέχει τή λήθη ὁ ἥλιος στό κορμί μας
Μέ, χρώματα μᾶς ἀπατᾶ
Μ' ὅπιο τή μνήμη μας ποτίζει
Μέ κρασί ἀπό φῶς
Μέ φέγγος τά μάτια μας τυφλώνει
Νά μή θωροῦν τό βάσκανο τῆς Νύχτας βλέμμα
Πού τόν εφτάδιπλο πέπλο τῆς μέρας κάποτε τρυπᾶ.
Ἐπρόσεχτοι στίς μυστικές φωνές
Σοφοί μέ τήν ἄκρη τῶν χειλιῶν
Τό χέρι μας ἀποτραβοῦμε ἀπ' τοῦ θανάτου
Τό χέρι τό συντροφικό
Τό βλέμμα ἀπό τό ἀδελφικό του βλέμμα.
Ὁ σιωπηλός γιά μᾶς γίνεται πάλι ξένος
Πού ἐνεδρεῦει σέ κάθε σταυροδρόμῳ
Χάν ἕνας δολοφόνος
Μέ συγκατάβαση χαμογελᾶ
Κάτω ἀπ' τό κάλυμμά του
Ἐκνούγοντας νά τόν καλοῦμε
Μ' ὀνόματα πού δέν τοῦ ἀνήκουν
Μέ φωνή πού δέν μοιάζει γιά δική μας
Ἐνῶ σφίγγουμε μέσα στήν παλάμη
Τό χτυποκάρδι μας καθῶς πουλί.

Ἄλλησε ὁ πετεινός: Καταμεσήμερο
Κάτω ἀπ' τίς πέτρες οἱ ἴσκιοι ἔχουν κουρνιαξεί-
Τήν ὀχταφτέρουγή του στρέφει ὁ ἥλιος ροδα
Σι ἀπό ἄκρη σέ ἄκρη τό στερέωμα πυρπολεῖ.
Μένουμε μέσ στόν κύκλο τοῦ φωτός κλεισμένοι
Τριγυρισμένοι ἀπό τίς γνώριμες μορφές
Ἐνῶ ἡ νύχτα ἀθέατη μᾶς πολιορκεῖ.
Κι ὁμως σ' ὅποια στιγμή μπορεῖ ν' ἀνοίξει
Τό εἶγμα στόν ἀρράγιστο οὐρανό
Ἀπ' ὅποιο του σημεῖο μπορεῖ νά ὀρμήσει τό Τυχαῖο
Καθῶς γεράκι ἀρπαχτικό.
Σ' ὅποιε στιγμή
Κι ἀπ' ὅποιο τ οὐρανοῦ σημεῖο
Ἡ θύελλα μπορεῖ νά ρθεῖ.

Μελισσάνθη

Ἀπό τή συλλογή " Ἡ ἐποχή τοῦ ὕπνου καί τῆς ἀγρύπνιας"

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟ

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

Ψέτος στίς 8 τοῦ Ἀπρίλη κλείσανε τριάντα χρόνια ἀπό τή μέρα πού ἔφυγε ἀπ' αὐτό τόν κόσμο μιά ἀνώτερη ψυχή, ὁ ἀβρός καί στοχαστικός ποιητής, Ἀριστομένης Προβελέγγιος, ὁ λατρευτῆς τῆς ἰδανικῆς ὀμορφιάς, ὀρατῆς καί ἀόρατης.

Ἔχει ξεχωρηθῆσι στό νεοελληνικό Παρνασσό ὁ Προβελέγγιος. Ἔστιν αἰδίο να καταταχτεῖ στήν Παλιά ἀθηναϊκή σχολή, μ' ὅλο πού συνδέθηκε μέ τήν προφυλακική παράδοση καί τήν πλούτισε μέ νέα ποιητικά στοιχεῖα. Γιατί ἡ γνήσια λυρική του φύση τοῦ δημιούργησε τήν ἀνάγκη νά ξεκοφθεῖ ἀπό τήν ἀβαθη ρητορικότητα τῆς καθαρουμενιστιανικῆς ποίησης καί ἀπό τήν κρούα τῆς ἐκφραση. Προσχωρώντας καί αὐτός στό ἀναγεννητικό κίνημα τοῦ Ἑυχάρη πῆρε ἀπό τή ζωντανή γλώσσα τοῦ λαοῦ ἐκφραστικά μέσα ταιριαστά στό πηγάϊο του αἴσθημα, στίς λεπτότητες τῆς σκέψης του, στόν ἰδανισμό του. Καί τοῦ ἀξίζει τίτλος πνευματικοῦ πρόγονου κάθε σημερινοῦ νεοέλληνα ποιητῆ πού ἐκφράζουν οἱ στίχοι του φιλοσοφική διάθεση, θερησκευτικότητα, τάση πρὸς τό υπεραισθητό καί τό ὑπερκόσμιο.

"Έχουμε δώσει δύο ωραία δείγματα της ποιητικής του τέχνης, τή "Φιλοσοφία του πόνου (τεύχος 22: "Άνοιξη 1964, σελ. 32) και τό "Απόλλων σαυροκτόνος" (τεύχος 27. Καλοκαίρι 1965, σελ. 2).

Στό τωρινό μας τεύχος μέ πολλή χαρά προσφέρουμε στους αναγνώστες μας τό ωραίο άρθρο πού έγραψε γι αυτόν μέ συγκίνηση και μέ ποιητικότητα ή κόρη του, η αγαπημένη μας αδελφή Σοφία Προβελεγγίου Λουλιώτη. Και δημοσιεύουμε και δύο αντιπροσωπευτικά του ποιήματα.

Ο ΠΕΛΕΚΑΝ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Πάνε από τότε τριάντα χρόνια. Και όπως τότε είναι 'Απρίλης και Μεγάλη Εβδομάδα. Και είμαι πάλι εδώ στή Σίφνο. Μέ χίλιες φωνές ψιθυρίζουν γύρω μου τόσες αγαπημένες θύμησες. Άλλες λυπητερές και άλλες χαρούμενες σάν κελαιδίδιαματα πουλιών. Και μαζί μέ τί φανταστικά πουλιά και αληθινά πουλιά κελαιδούν γύρω μου στό ηλιοβασίλεμα και στήν αύγή. Όπως τότε...

Ο Πατέρας ήταν άρρωστος βαρεια. Στό κρεβάτι. "Ήμουν εκείνη τήν ήμέρα στενοχωρημένη και λυπημένη πολύ. Βγήκα έξω στήν αυλή γυρευοντας παρηγοριά. Ο ήλιος είχε βασιλέψει. Σήκωσα μηχανικά τό κεφάλι νά δώ τόν ουρανό. Και τρώμαξα. Δέν υπήρχε ουρανός. Μόνο ένας θόλος ανάλαφρος τριανταφυλλένιος, πού σχεδόν άκουμπουσε πάνω στά ψηλά δένδρα, και τρώμαξα γιατί μου φάνηκε μέ μιās πώς ο ουρανός είχε πλησιάσει γιά νά υποδεχθῆ τόν Ποιητή.

Ξαναμπήκα γρήγορα στό σπίτι και πήγα κοντά του. Τό προαίσθημά μου δέν μέ γέλασε. Έκείνο τό βράδυ, Μεγάλη Τετάρτη τού 1936, έτελείωσαν όλα.

Θά ήθελα νά είχα τήν ικανότητα νά παρουσιάσω τόν Πατέρα μου όπως τού αξίζει. Άλλά όσο και νά τό θέλω δέν μπορώ. Η αγάπη, ό,τι και νά λένε, δέν κάνει τέτοια θαύματα. Θά προσπαθήσω όμως νά πω εδώ λίγα λόγια γιά τά χαρακτηριστικά του. Τό μόνο τους προσέγγισμα είναι πώς είναι λόγια αληθινά.

Ήταν καλός και αγαθός, απλός, ανοικτόκαρδος, πρόσχαρος. Καμιά πίκρα, καμιά φιλοδοξία. Είχε ενα βάθος γαλήνης στήν ψυχή του πού έμεινε άτάραχο πάντα. Έδινε τήν εντύπωση πώς ζούσε σ' ένα κόσμο δικό του, άπρόσιτο στήν ταραχή τής καθημερινής ζωής. Μέ όλες του τίς πνευματικές άνησυχίες πού θά δοῦμε παρακάτω, είχε χριστιανική καρδιά, χριστιανική ψυχή. Τίς Κυριακές δέν έλειπε από τήν εκκλησία και τή Μεγάλη Εβδομάδα ζούσε μέσα σέ έξαρση, σέ κατανύξη. Έλάτρευε τόν Χριστό, είχε βαθύ θρησκευτικό αίσθημα, όπως τό βλέπει κανένας σέ πολλά ποιήματά του. Έδιάβαζε τά Ευαγγέλια, τόν Απόστολο Παῦλο και όραματιζόταν τούς Αγίους Τότους.

Είχε αγάπη για τον άνθρωπο. Δεν ήταν έρημίτης, δεν ήταν άσκητικός, όπως τον φαντάζονται οι νεότεροι πού δεν τον γνώρισαν. Ήθελε την επαφή με τους ανθρώπους.

Στην Αθήνα είχε πολλούς φίλους. Τους ποιητές της εποχής του, τους λογοτέχνες, τους καλλιτέχνες, τους δημοσιογράφους. Τους συναντούσε έξω. Στά γραφεία των έφημερίδων, στον Σύλλογο των Ώφελίμων Βιβλίων, στον Παρνασσό, στο Σύνταγμα, στο Ζάππειο. Άλλά και στα γραφεία των "Παναθηναίων" περνούσε συχνά και ευρισκε εκει τους πιστούς και άφοσιωμένους φίλους της Τέχνης και φίλους του. Τόν Κίμωνα Μιχαηλίδη βέβαια (ιδρυτή των Παναθηναίων), τόν Παλαμά, τόν Παπαδιαμάντη, τόν Λυκούδη, τόν Καμπούρογλου, τόν Ξενοπούλο, τόν Νιρβάνα, τόν Παπαντωνίου, τόν Λεκαθιώτη, τόν Άγιθέρο. Ήπίσης έβλεπε συχνά τόν Άρηστομάνο, τότε όταν πρωτοφάνηκε η "Νέα Σκηνή". Τόν ένθουσίαζε αυτή η προσπάθεια και μέ στοργή παρακολουθούσε τά πρώτα βήματά της.

Ήταν από τους τακτικούς στίς "βεγγέρες" του Ξουρῆ, όπου οι ποιητές μας και οι λογοτέχνες κατέβαιναν από τά υψηλούς, έπαιζαν μάους ή πόκερ και άντάλλαζαν μεταξύ τους πειράγματα και χαριτωμένα άστεία. Άλλες βραδυές του περνούσε στο θέατρο ή στον κινηματογράφο. Είχε ιδιαίτερη φιλία μέ τόν Δροσίνη. Άλλοι φίλοι του αγαπητοί ήταν ο Ξπ. Λάμπρος, ο Νικ. Πολίτης, ο "Άγγ. Βλάχος, ο Ίωάν. Ξβορῶνος, ο Δημ. Αιγινίτης, ο Μπάμπης Άννινος, ο Γ. Τσικόπουλος, ο Ι. Πολέμης, ο Κ. Χατζόπουλος, ο Μ. Μαλανδάσης. Θυμῶμαι μοῦ ήταν μεγάλη χαρά νά βγαίνω περίπατο μέ τόν Πατέρα μου και νά συναντούμε στο δρόμο ολους αυτούς τους πρίγκηπες των γραμμάτων. Άλλά και έναν άληθινό πρίγκηπα καμμιά φορά, τόν πρίγκηπα Νικόλαο, πού πολύ εθαύμαζε και εκτιμούσε τόν Ποιητή. "Ίσως μέ ολα αυτά νά μήν τοῦ έμενε καιρός νά συγκεντρωθῆ και νά γράφει, και γρήγορα ξανάφευγε για τήν Σίφνο, όπου τόν έπερίμεναν τά βουνά, η θάλασσα, ο ουρανός μέ τ' άστρα, η Μοῦσα. Τά Ξεάμπελα, τό χωριό του, είναι ενα γραφικό έξοχικό χωριό. Κτισμένο σ' ενα φήλαμα από τή μιά μεριά βλέπει τά βουνά και από τήν άλλη τό πέλαγος. Μέ τά άσπρα του σπιτάκια, μέ τίς άνθισμένες αῦλές του (γαρύφαλα και βιόλες, μαντζουράνες και άρμπάρόριζα) σου προκαλει μιά εύχάριστη διάθεση. Από εδῶ λοιπόν ξεκινούσε ο Ποιητής για τους μακρινούς του περιπάτους, για τίς περιπλανήσεις του. Αισθάνονταν βαθύτατα τή Φύση και ολες τίς ὁμορφιές της γῆς. Ήχαίρονταν τίς λαγκαδιές, τά βουνά, τά ερημοκκλησία, τ' άκρογιαλία του μικροῦ νησιού μας, και η θάλασσα... Τό νησί ήταν γι' αυτόν ενας κόσμος ολόκληρος, και ήταν ο ίδιος ενα κομμάτι ζωντανό αυτού του κόσμου. Οπως γράφει σε κάποιους στίχους του:

Κανένα ἄνθρωπο ξέγ μουῦ γελοῦσε.
Ἡμῶνα ονειρο εγῶ βαδῶ,
ἤμῶνα τό σύννεφο πού άρροκυλοῦσε
κι αναπαυότανε συμμαζῶμένο

μέσα στό πέλαγος τό χρυσαμένο
κι ἦταν ἀνίδεο πού θά βρεθῆ.

Στούς περιπάτους του τόν συγκινοῦσαν τά ἀγριολούλουδα, οἱ
θάμνοι, τά χαμόκλαιδα, τά βότανα τοῦ βουνοῦ, οἱ πέτρες, οἱ βρά-
χοι, ἀκόμα καί οἱ σκιές. Ἐ' ἕνα ποίημά του " Ὁ βράχος τοῦ ὤκε-
ανοῦ" λέει γιά τόν βράχο:

Νοιώθει κι αὐτός ζωῆς παλμό,
τήν "Ἄνοιξι, στόν μυροβόλο ἐρωτικό ἀνασσαμό
πού χύνεται στόν κόσμο ολο.
Καί τότε νοιώθει καί τό κῦμα
στό σκοτεινό βαθύ του μνήμα.

Ἀπό νέος πολύ εἶχε μεταφυσικές ἀνησυχίες. Ἐτά εἴκοσι τέσ-
σερά του χρόνια ἔγραφε ἕνα ποίημα ἐπικό " Ἀδάμ καί Ἑῦα", ὅπου φα-
νερώνεται ἡ μεταφυσική του τάση. " Ἐκτοτε δέν ἔπαυσε νά τόν ἐμ-
πνεύει τό μυστήριο τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου. Τό πνεῦμα του ξε-
χνοῦσε τότε τους ἀνθισμένους κάμπους καί τά βουνά καί τή θά-
λασσα, πετοῦσε ως τ' ἀστέρες, καί προσπαθοῦσε νά βρῆ ἐκεῖ, μέσα
στήν ἀρμονία, τήν οὐράνια ἀπάντηση στά ἐρωτήματά του, τό κλει-
δί τοῦ μυστηρίου.

Στό Μόναχο, ὅπου ἐπῆγε γιά νά τελειώσει τίς σπουδές του, πα-
ρακολουθοῦσε μέσα σέ τόσα ἄλλα: μαθήματα στό Πανεπιστήμιο, θέ-
ατρο, ὅπερα (ἐθαύμαζε τόν Βάγκνερ καί ἔχει στήν βιβλιοθήκη του
ὅλα τά λιμπρέττα τῶν μελοδραμάτων του), μουσεῖα, ἐκθέσεις, συναυ-
λίες, διαλέξεις. Δέν τοῦ ἔλειπον βέβαια καί οἱ ἐρωτες. Παρακο-
λουθοῦσε καί πνευματιστικές συνεδριάσεις. Μοῦ μιλοῦσε καμμιά φ-
ρά καί γι' αὐτές. Ὑπάρχουν ἀκόμη στήν βιβλιοθήκη δυό βιβλιαρά-
κια. " Der moderne Spiritismus" ¹ τό ἕνα καί τό ἄλλο μέ τόν πε-
ρίεργο τίτλο " Aus der neuen Hexenküche " ².

Θ' ἀναφέρω τώρα ἕνα ποίημά του " Ἀδελφοί" γιατί δείχνει ἀκό-
μα μιά πλευρά τῆς ψυχολογίας τοῦ Ποιητῆ. Εἶναι ολόκληρο ἐμ-
πνευσμένο ἀπό αὐτή τή μαγική λέξη πού ἀπεύθυνε σάν χαιρετισμό
ο Ἀπόστολος Παῦλος στούς προσερχόμενους στό κηρύγματά του. Ἀν-
τιγράφω, ἐδῶ τήν τελευταία στροφή γιά νά ἰδῆ ο ἀναγνώστης πό-
σο βαθειά αἰσθάνονταν ο Ποιητής τήν πανανθρώπινη συγγένεια καί
τήν σημασία πού τῆς ἔδινε.

" Ὡ θεία λέξις " Ἀδελφοί! "

Κι ὅταν ο κόσμος νοιώσῃ τή μαγεία σου,
τή χάρι σου, τή δύναμί σοι τήν κρυφή,
καί ξεπλωθεῖ στήν οἰκουμέν' ἡ βασιλεία σου,
ἀπ' τά παλάτια ως τήν καλύβη τή φτωχή,
τότε τοῦ κόσμου ἡ πολυπλάνητη ψυχή ³
θά φθάσῃ σῶν ὀνείρων της τήν κορυφή.

1. Ὁ " νεώτερος πνευματισμός "

2. " Ἀπό τή μαγική κουζίνα "

3. Ἀπό τή συλλογή " Διπλή ζωή "

"Ας τελειώσω μέ μιιά έντύπωση του Παλαμά:¹

"Θυμῶμαι τήν ύψηλονότητє στεοφή τής 'Ελισσάβετ Μπράουνιγκ:
"Αν ένας άνθρωπος μπορούσε νά είσθανθῆ, ὄχι μιιά φορά μέ τήν
έκσταση του καλλιτέχνη, αλλά κάθε μέρα, καί τήν καθημερινή καί
τήν σχολή, τό νόημα τό πνευματικό που μπαίνει ανάμεσα άπ' τους
ιερογλύφους του ορατου κόσμου, θά τήν ζωγράφιζε μέ φτερά τήν
υδροόγειο σφαίρα, καί μ' εύλάβεια θά τιμοῦσε τά πουλιά, τά φάρια
τόν ταῦρο, τή γῆ, τό σῶμα του τό ἴδιο.

Ο Άριστομένης Προβελέγγιος, καθώς τόν βλέπεις νά στέκε-
ται, καθώς τόν άκούς νά μιλή, καί καθώς τόν άκούς νά τ' άπαγ-
γέλη τά τραγούδια που, μου φαίνεται σαν τόν άνθρωπο που κατώρ-
θωσε ν' άντικρύζει πάντα τό ζῦμπαν μέ φτερά. Λτά νέα του ποιήμα-
τα που θά μās κυκλοφορήσει σε λιγάκι ο εκδότης κ. Σιδέρης, "Ε-
νώπιον του 'Απείρου", αν καλά θυμῶμαι, επιγράφονται, ένα του
ποίημα είναι ο θάνατος, άλλ ακριβῶς είπειν, η αποθέωση του Ποι-
ητῆ. "Ολων τῶν πλασμάτων που μās συγκινοῦν καί που μās κάνουν
νά ζοῦμε τήν άνώτερη ζωή, αρχή καί τέλος ο Ποιητής".

Λοφία Προβελεγγίου Σουλιώτη
Σίφνος, Μεγάλη Εβδομάδα, 1966

ΔΙΠΛΗ ΖΩΗ

Πόσες φορές, ἡ ένθύμισες, που ἦταν κι' αυτές μιιά μέρα
ζωή, φηλαφητή για μένα,
άπό τήν υπερκόσμια πετοῦν σιμά μου σφαίρα
καί μέ τήν τωρινή ζωή μου γίνοντ' ένα.

Καί ζω σαν μέσα σ' ὄνειρο. Κ' ένῶ περιγυρά μου
βρυχᾶται τῆς ζωῆς τό κύμα,
ὄσ' άντικρύζω πρόσωπα καί πράγματα' μπροστά μου,
κρυφό με τίς ένθύμισες τά σφικτοδένει νῆμα.

"Ενας διαβάτης άγνωστος στό νοῦ μου πίσω φέρνει
γλυκειά μορφή που ἔχω γνωρίσει.
Κι' ὄλα τά πράγματα στή φύση:
έν άνθος που στή μοναξιά τήν κεφαλή του γέρνει,
σύννεφο ταξιδιάρικο στόν γαλανόν αίθέρα,
ένας χορταριασμένος τοίχος,
ένα σπιτάκι έξοχικό κατά τά ὄρη πέρα,
έσπερινῆς καμπάνες ἦχος,

ὄλα για μένα εἶν' ὄνειρο, πῶχει πελάγου βάθος,
ὄλα μυστήρια καί μαγεία
ὄλα για μένα εἶναι ζωή κ' εἶναι χαρά καί πάθος,
γνωστου κι' άγνωστου νοσταλγία.

Άριστομένης Προβελέγγιος. Από τῆ συλλογή "Διπλή ζωή"
1. Αποσπασμα από ἄρθρο που εδημοσιεύθηκε στην εφημερίδα
"Ελεύθερος Λόγος" 8 Δεκεμβρίου 1924

Η ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Μέσα στῆς θάλασσας τά βάρη
εἶναι θαμμένη πολιτεία
γερή, σάν τῆ στιγμή πού ἔχάθη
ἀπό μίαν ἄγνωστη αἰτία.

Ὅταν τό κύμ' ἀπ' τῆ γαλήνη
γίνεται διάφανο κρυστάλλι
καθεῖς τήν πόλη διακρίνει
στή σμαραγδένια του ἀγκάλη.

Ναοί καί πύργοι καί παλάτια
ὄλ' ἀπό μάραρο κτισμένα
φαίνοντ' ἐκεῖ κρυσταλλωμένα
κι' ο νοῦς θαμπώνει καί τά μάτια.

Καί σάν ὄνειρου φαντασία
ἀκούει ὁ ναύτης ν' ἀνεβαίνει
ἀπό τήν πόλη τῆ θαμμένη
ουράνια κωδωνοκρουσία.

Ἄλλ' ὅταν σηκωθῆ τό κύμα
ορμητικό καί ἀφρισμένο
στό σκοτεινό του κρύβει μνημα
τόν κόσμο αὐτό τό μαγεμένο.

Ἔτσι κι' ἡ ἀγάπη μου ἔχάθη,
ἄχ, ἀπό μιά γνωστή αἰτία,
μέσα ἀπ' τοῦ στήθους μου τά βάρη
σάν τήν πνιγμένη πολιτεία.

Κι' ὅταν μέ δέρνει τρικυμία,
δέν φαίνεται γραμμή καμμία
ἀπ' τήν εἰκόνα τήν αἰώνια
στοῦ στήθους μου τά καταχθόνια.

Ἄλλὰ τήν ὥρα πού ἡ γαλήνη
γλυκειά σ' ἔμένα κατεβαίνει
καί τήν καρδιά τήν ταραγμένη
χαίδεύει καί καταπραΰνει,

Τότ' ἡ ἀγάπη μου ἡ θαμμένη
λάμπει στό νοῦ μου σάν μαγεία
κι' ἀκούω μουσικήν αγία
πού στέλνουν χρόνοι εὐτυχημένοι.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος
Ἀπό τῆ συλλογή "Φθινοπωριναί ἀρμονίαι"

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΡΟΜΑΙΝ ΡΟΛΛΑΝ

ROMAIN ROLLAN

συνέχεια από τό προηγούμενο Δελτίο

Τό ξέσπασμα τοῦ πολέμου τοῦ 1914 ἀνοίγει νέα φάση στή ζωή τοῦ Ρομαίν Ρολλάν καί στήν πνευματική του δημιουργία. Αὐτός ο εἰρηνιστής ο ἀνειρήνευτος καί πάντα ετοιμοπόλεμος αἰσθάνθηκε ἀπό τήν πρώτη στιγμή τό διπλό του χρέος. Ν'ἀνακουφίσει τή βαρυσανισμένη τήν ἀνθρωπότητα ὡπως εἶχε κάνει κι ὁ μέγας ἀμερικανός ποιητής καί ἀνθρωπιστής ὁ Ουώλτ Ουίτμαν. Κι ἀνένδοτα ν'ἀγωνιστεῖ ἐναντία στόν πόλεμο.

Ὅχτώ ὡρες τήν ἡμέρα ἀκούραστα, χωρίς ἀνάσα, δούλευε στόν Ἐρυθρό Σταυρό, στό τμήμα πού ἀπό τή Γενεύη ζητοῦσε κ' ἔδινε πληροφορίες γιά τούς ἀγνοούμενους. Ἀπό τή Γαλλία, ἀπό τή Γερμανία, ἀπό τό Βέλγιο φτάνανε συνέχεια τεράστιοι σάκκοι μέ γραίματα γεμάτα ἀγωνία. Μὲ τίς ἀπαντήσεις του ἀνυψώνοντας τό ἠθικό τῶν ἀποκαρδιωμένων ὁ Ρομαίν Ρολλάν ἔγινε πραγματικός ευεργέτης τῆς πονεμένης ἀνθρωπότητας. Κι ἅμα τοῦ δόθηκε τό βραβεῖο Νόμπελ τοῦ 1916, τά χρήματα πού τό συνοδεύανε τά πρόσφερε ὅλα γιά τά θύματα τοῦ πολέμου.

Παράλληλα μ'αὐτή τήν κοπιαστική δουλειά δημοσίευε φλογερὰ ἀντιμιλιταριστικά ἄρθρα στήν "Ἐφημερίδα τῆς Γενεύης". Ἐκδόθηκανε ὕστερα σέ βιβλίο μέ τον τίτλο τοῦ πρώτου ἄρθρου. "Πάνω ἀπό τή σύρραξη". Κι αὐτό τό βιβλίο στάθηκε ὁρόσημο βαρυσήμαντο στή συγγραφική σταδιοδρομία καί στούς ἰδεολογικούς ἀγῶνες τοῦ Ρομαίν Ρολλάν. Δέν κατηγορεῖ λαούς, κατηγορεῖ κυβερνήσεις καί πνευματικούς ηγέτες. Δέν παύει νά τονίζει πῶς οἱ λαοί θέλουν εἰρήνη κι ὄχι πόλεμο. Πῶς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφία. Πῶς ἐνῶ ἡ κάθε πατρίδα ἔχει συνήγορους πού βεβαιώνουνε πῶς αὐτή ἔχει ὅλα τά δίκια, ἡ μάνα τῶν πατρίδων, ἡ σπαραγμένη Εὐρώπη, συνήγορο δέ βρῖσκει. Πῶς οἱ πνευματικοί ἄνθρωποι τῆς κάθε χώρας πρέπει νά γίνουνε τῆς Εὐρώπης ἡ φωνή καί ἡ συνείδηση τῆς οἰκουμένης.

Ζήτηριξε ἐλπίδες στούς πνευματικούς ἀνθρώπους. Ζιέφτηκε πόση περιφρόνηση αἰσθάνθηκανε γιά τόν πόλεμο ὁ Λέσινγκ, ὁ Γκαϊτε, ὁ Ζίλλερ, ὁ Μπάϋρον, ὁ Ντιντερό, ὁ Ρουσό. Θυμήθηκε μέ συγκίνηση τά θαυμάσια λόγια τοῦ Ζίλλερ: "Ἀντάλλαξα τήν πατρίδα μου μέ τήν ἀνθρωπότητα". Δημοσίευσε ἀνοιχτή ἐπιστολή στό Γκέρχαρντ Χάουπμαν, τόν πῖο ἀντιπροσωπευτικό τότε ποιητή τῆς Γερμανίας, τό δραματοῦργό πού ὡπως λέει κι ὁ σύγχρονος ἄγγλος ἱστορικός τοῦ θεάτρου ὁ Ἀλλαρντάϋς Νίκολ, ἔγινε σταθμός σημαντικός στήν ἱστορία τοῦ νεώτερου θεάτρου καί μέ τούς "Ἀνυφαντῆδες" ἀνέβασε τό προλεταριάτο στή σκηνή. Τόν ἐξόρκιζε νά μή δικαιώσει βαν

βαλισμούς. Ὁ Χάουπμαν ἀπάντησε σά φερέφωνο τοῦ Κάιζερ. Παπαγάλισε τ' ἀνακοινωθέντα τοῦ γερμανικοῦ Ἐπιτελείου. Δικαίωσε τὸ μιλιταρισμὸ τότε ὅπως καμιά εἰκοσιπενταριά χρόνια ἀργότερα δικαίωσε τὸ ναζισμὸ. Τὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τοῦ παγγερμανισμοῦ γράφανε λίβελλους γιὰ τὸ Ρομαίν Ρολλάν. Φτιάσανε στό σημεῖο νὰ πούνε πῶς ἦτανε ὁ πιὸ ὑπουλὸς σπιούνος τῆς Γαλλίας.

Καί οἱ Γάλλοι μὲ τὴν ἴδια μανία τὰ βάλανε μαζί του. Οἱ γάλλικὲς ἐφημερίδες τὸν ἀποκλείσανε ἀπὸ τίς στῆλες τους. Καί τὸν λέγανε διαφθορέα τοῦ πατριωτισμοῦ, πρωτεργάτη τῆς ἠττοπάθειας, συνεργάτη τῶν Γερμανῶν, ἐχθρὸ τῆς πατρίδας του. Ἐτοιμάστηκε φάκελλος γιὰ δίκη του. Ὁ Γενικός εἰσαγγελεάς τῆς Γαλλίας ὀνόμαστε τὸ "Πάνω ἀπὸ τὴ σύρραξη" βιβλίον "βδελυρὸ". Ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Ρομαίν Ρολλάν, τὰ ἀντίπαλα κρᾶτη ἦτανε σύμφωνα νὰ μισοῦν αὐτόν πού δέν ἤθελε νὰ μισήσει.

Οἱ φίλοι του πανικοβληθήκανε. Γιατί ὅποιοι τολμούσανε νὰ τὸν ἐγκρίνουνε βλέπανε τίς διευθύνσεις τῶν ἐφημερίδων ν' ἀρνιούνται νὰ δημοσιεύσουνε τὰ ἄρθρα τους. Ἀποφεύγανε καί νὰ τὸν συναντήσουνε. Λίγοι εἶχανε τὴν ψυχικὴ δύναμη νὰ σπάσουνε τὸν ἀποκλεισμὸ καί νὰ ἐγκρίνουνε τὸ διεθνισμὸ τοῦ Ρομαίν Ρολλάν καί τὴν τίμια τὴ συνέπειά του μέ τὴν πίστη του: ὁ Ἀντρέ Ζίντ, ὁ Ροζέ Μαρτέν ντῦ Γκάρ, ὁ Ζυλ Ρομαίν, ὁ Ἀλαίν, ὁ Στέφαν Τσαβίιχ, ὁ Μιπέρτραντ Ράσελ, ὁ "Αἰνστάιν".

Ἦπνε τὸ πικρὸ ποτήρι τοῦ κατατρεγμοῦ, τοῦ διασυρμοῦ καί τῆς ἀπομόνωσης, ἐπειδὴ καί τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδας του εἶχε τὸ κουράγιο νὰ τοὺς λέει ἀδέρφια του. Ἐπειδὴ πίστευε πῶς ὁ πιὸ μεγάλος νικητὴς δέν εἶναι αὐτός πού κερδίζει τὸν πόλεμο, εἶναι αὐτός πού πατορθώνει νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τίς πλάνες του, ἀπὸ τίς προλήψεις του, ἀπὸ τίς προκαταλήψεις του. Πῶς ἀληθινοὶ εἰρηνοφιλοὶ δέν εἶναι οἱ υποθερμικοὶ ὀπαδοὶ τῆς εἰρήνης, αὐτοὶ πού καταδικάζουνε τὸν πόλεμο ὅσο δέ γίνεται πόλεμος, εἶναι αὐτοὶ πού καί σέ καιρὸ πολέμου ἀγωνίζονται ολόθερμα γιὰ τὴν εἰρήνη. Εἶναι οἱ εἰρηνοποιοί, πού τοὺς μακαρίζει ὁ Χριστός.

Δέν τὸν λυγίσανε οἱ ἀπογοητεύσεις. Ἡ δύναμή του στάθηκε πάντα νὰ τοῦ δίνουν οἱ χαμένες του ἐλπίδες νέα ορμὴ γιὰ δράση, νὰ τοῦ δείχνουν οἱ ἀποτυχίες του νέους δρόμους.

Πέντε ολόκληρα χρόνια δέν ἔγραφε λογοτεχνικὸ βιβλίον. Πέντε ολόκληρα χρόνια σῶπασε ὁ καλλιτέχνης τοῦ λόγου καί μίλησε μονάχα ὁ ἀγωνιστής. Ὁ ἄνθρωπος τῆς δράσης, πού συνήθιζε νὰ λέει τὴν περίφημη φράση τοῦ "Φάουστ" τοῦ Γκαίτε: "Στὴν ἀρχὴ ἦταν ἡ Πράξις". Ὑστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο ξανάρχισε τὴ λογοτεχνικὴ του δημιουργία, χωρὶς ὅμως νὰ σταματήσει τοὺς ἀγῶνες του γιὰ τὰ μεγάλα του ἰδανικά, γιὰ τὴν εἰρήνη καί τὴ λεφτεριά καί τὴ συναδέλφωση τῶν λαῶν. Καί χωρὶς ποτέ νὰ συνθηκολογήσει. Τὸ βραβεῖο Γκαίτε, πού φάτανε γι' αὐτόν μεγάλη χαρά, τ' ἀρνήθηκε γιὰτὶ τοῦ τό πρόσφερε ὁ Χίτλερ, ὁ θανάσιμος ἐχθρὸς τῶν ἰδανικῶν του.

Στὰ 1932 μαζί με τὸν Ἀνδρὺ Μπαρμπὺς συγκροτήθη παγκόσμιον ἀντιπολεμικὸ συνέδριον στὸ Ἀμστερνταμ. Ἀγωνιστεῖτε ὅλοι σας,

άντρες καί γυναῖκες" εἶπε στό λόγο του. "Διαφωτίστε τούς λαούς γιά τίς συμφορές πού φέρνει ὁ πόλεμος. Οποιοί αφήνουνε νά γίνει τό κακό εἶναι ἐγκληματίες ὡς ἕναι αὐτοί πού τό κάνουνε".

Ὅπλα γιά τούς ἀγῶνες του σταθήκανε τά λογοτεχνήματα πού - γραφε στό μεσοπόλεμο. Εἶναι ὅλα ἀντιπολεμικά, ἀνθρωπιστικά, φιλελεύθερα.

Τό πρῶτο του λογοτεχνικό ἔργο πού ἄγγηκε ὕστερα ἀπό τόν πόλεμο εἶναι "ὁ Πέτρος καί ἡ Λούση", μιά ἐκλυστική νουβέλα πού ἡ ὑπόθεσή της ξετυλίγεται στό Παρίσι τῆ Μεγάλη Παρασκευῆ τοῦ 1918. Μέ φίνες ἀποχωρήσεις ἀκουαρέλας ἀνιστορεῖ τό τραφερό εἰδύλλιο δύο νέων, δύο παιδιῶν, καί τό τραγικό τέλος πού ξαφνικά τούδωσε ὁ πόλεμος ὅταν τούς δύο ἐρωτευμένους τούς μεθούσανε τά νεανικά τους ὄνειρα.

Ἐτό δευτέρω μυθιστορηματικό του κύκλο ἔπειτα ἀπό τό "Ἄν Κριστόφ", στήν τετράτομη τῆ "Μαγεμένη ψυχή", εἶναι γυναικεῖα ἡ ἡρωϊκότητά πού παλενεῖ. Σκληρά ἀγωνίζεται γιά τῆ ζωῆς, γιά τό παιδί της, γιά τῆ λεφτεριά της, γιά τήν ψυχή της.

Ὁ "Κλεραμπώ" εἶναι τό μυθιστόρημα μιᾶς συνείδησης πού μείνει κέφτερη μέσ στήν ἀντάρα τοῦ πολέμου. Τά τελευταῖα λόγια αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ταυτίζονται μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό - τό ἑλεύθερο πνεῦμα, πού αἰώνια ξεσηκώνεται καί αἰώνια σταυρώνεται καί αἰώνια ξαναγεννιέται. Ὅπως ὁ ἦρωας τοῦ "Ἄν Κριστόφ" καί ὅπως ἡ ἡρωίδα τῆς "Μαγεμένης ψυχῆς", ἔτσι καί τοῦ "Κλεραμπώ" ὁ ὁμώνυμος ἦρωας εἶναι ὁλόψυχα δοσμένος στό ἀσίγαστο πάθος γιά τό φῶς.

Ἐέ νέο δραματογραφικό κύκλο ἀνήκει ἐνα ἀλληγορικό παραμυθό-δραμα, μιά τραγική φάρσα, ἡ "Λιλουλί" ("Liluli"). Ὁ συγγραφέας θέλησε ν' ἀκουστεῖ καί δῶ, ὡπως καί στόν "Κελά Μπρενιόν" - τό αἰσιόδοξο, τό γνήσια γαλλικό γέλιο τοῦ Ραμπελαί καί τοῦ Ντιντερό. Μά στή "Λιλουλί" τό γέλιο γεννιέται ἀπό τήν πίκρα, ἡ χάρη καί ἡ λυρικότητα συνυφαίνονται μέ τήν ἀγανάκτηση καί τό σαρκασμό. Εἶναι ἡ σατιρική παρωδία μιᾶς τραγωδίας, πού δέ γράφτηκε ποτέ ἀπό τό Ρωμαῖν Ρολλάν, μά πού τήν ἔζησε ὁ κόσμος. Τῆς τραγωδίας τοῦ πολέμου. Γκροτέσκικες μορφές, καρικατοῦρες, γαμίζουνε τῆ σκηνή. Τό κύριο πρόσωπο, ἡ Λιλουλί, τῆς αὐταπάτης ἡ θεᾶ ἡ παμπόνηρη, ἡ ξελογιάστρα, παρασέρνει τούς ἀνθρώπους στό χαμό τους, τούς σπρώχνει στήν ἀλληλοσφαγή. Ὅργανά της εἶναι οἱ "εἰρήνο-μάχοι" - οἱ διπλωμάτες καί οἱ φιλοπόλεμοι διανοούμενοι - πού παρυσιάζονται στή σκηνή ντυμένοι δερβίσηδες καί χορεύουνε μέ μανία, μεθυσμένοι ἀπό τῆ φόρα πούχουνε πάρεϊ. Ἡ μόνη σοβαρή μορφή σέ τούτη τήν καυτερή τήν ἰλαροτραγωδία εἶναι ἡ τραγικά ὡραία προσωποποίηση τῆς Ἀλήθειας, πού τῆς ἔχουνε δεμένο τό στόμα.

Ἐτήν ἴδια φάση τῆς δραματογραφικῆς σταδιοδρομίας τοῦ Ρωμαῖν Ρολλάν ἀνήκει καί τό μονόπραχτο δράμα "Τό παιχνίδι τοῦ ἔρωτα καί τοῦ θανάτου", μιά ἀπό τίς πιό ἄρτιες πνευματικές του δημιουργίες. Ἐτό ἔργο αὐτό, πού γνώρισε ἄμεση σκηνηκῆ ἐπιτυχία, ἔντονα πνευματικῆ γίνεται ἡ ἀτμόσφαιρα μέ τά προβλήματα τά γεννημένα ἀπό

ή τραγικά περιστατικά τής Γαλλικῆς Ἐπανάστασης.

Ἰωστά εἶπε γιά τό Ρομαῖν Ρολλάν ὁ νεώτερός του γάλλος λο - ποιήτης καί θαυμαστής του ἀκαδημαϊκός Ζάν Γκεεννό (Jean Guéhenno) πώς ὅπου χτυποῦσε πιά δυνατά ἡ καρδιά τοῦ κόσμου, ἐ - καί χτυποῦσε πιά δυνατά καί ἡ δική του ἡ καρδιά. Πόνεσε γιά ἀδι - κίες καί κατατρεγμούς. Γιά τήν υπόθεση τῆς Ἰνδίας. Γιά τήν ἐ - χτέλεση τοῦ Σάκκο καί τοῦ Βεντσέττι στήν ἠλεκτρική καρέκλα. Στά 1936 πήρε τό μέρος τῆς δημοκρατικῆς Ἰσπανίας καί μέ σπαραγμό ἔπαιθε τό θάνατο τοῦ Λόρκα καί τοῦ Οὐναμούν. Αὐτός φρόντισε νά δημοσιευτεῖ ἡ " Ἱστορία τοῦ θανάτου μου", πού γαλήνια τήν ἔγρα - φε ὁ νεαρός ἥρωας ὁ Λάουρο ντί Μπόσο (Lauro di Bossso) πρίν νά ριῖξει ἀπό τ' ἀεροπλάνο του τίς προκηρξῆεις του στόν ἰταλικό λαό καί τά γράμματά του στό βασιλιά τῆς Ἰταλίας καί νά πέσει χτυπημένος ἀπό τ' ἀεροπλάνο τοῦ Μπάλμπο. Αὐτός πρῶτος πληροφο - ρήθηκε τό ἐπαναστατικό κίνημα τοῦ Γέν Μπαί στήν Ἰνδοκίνα.

Βασικός του νόμος ἦτανε πάντα ν' ἀκούει τή φωνή τῆς συνεί - δεσῆς του. "Ν' ἀκούς τή σιγανή φωνούλα τῆς γαλήνης" ἔλεγε συχνά χρησιμοποιοῦντας τά λόγια τοῦ ωραίου στίχου τοῦ ἀμερικανοῦ ποι - ητῆ Τζών Οὐίττιερ (John Whittier), τοῦ ποιητῆ τῶν Κουάκερων. Καίνο πού ἐχτιμοῦσε πάνω ἀπ' ὅλα ἦταν ἡ ψυχική δύναμη. Πίστευε πώς ποτέ ὁ ἄνθρωπος δέν ἔχει ἀρκετή πίστη καί πώς ποτέ δέν εἶ - ναι ἀρκετά ὁ ἑαυτός του.

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος πλήγωσε βαθιά τήν ψυχή του, μά καί τή θέριεψε. Οἱ ἰδεολογικοί του ἀγῶνες φλογίσανε τόν ἔσωτε - ρικό του κόσμο καί τόν καθαρίσανε ἀπό ἀπομεινάκια παλιάς σκου - ριάς. Κ' ἔτσι ἀναβρῦσανε ἀπό τά βάθη τῆς ὑπαρξῆς του νέες ψυ - χικινητικές δυνάμεις καί δώσανε στό νοῦ του διαύγεια πιά λαμπε - ρή καί πιά καυτή. Καί κάνανε τήν προσωπικότητά του νά μεστώσει τόσο πού νά ξεπεράσει ἡ συνείδησή του τά ὄριά της. Ὁ ρωμαλέος ἔσθαισμός τῆς πνευματικῆς του ἐφηβείας ξεχείλισε. Κ' ἔγινε ὀλό - θνη ἐπίγνωση τῆς πανανθρώπινης ἀδερφοσύνης. "Ἐνωσε ὁ Ρομαῖν Ρολλάν κάτι παραπάνω ἀπό τήν ἀγάπη γιά κάθε μορφή ζωῆς πού κα - θρεστίστηκε στά ἔργα του καί ἐξυμνήθηκε ἀπό τή Γαλλική Ἀκαδη - ρικ". Ἐνωσε πιά τόν ἑαυτό του μέρος τῆς ζωντανῆς ἐνότητας ὁ - λων τῶν πλασμάτων ὀργανικό, ἀναπόσπαστο. "Ἐγινε ενας ἀπ' αὐτούς πού ἀκούνε τό ἀπόκρυφο μουρμούρισμα ὄλων τῶν ψυχῶν, τό παγκό - σμιο αἰτήμα γιά τήν εἰρήνην καί γιά τή λεφτεριά. Συντονίστηκε μέ τόν ἑσώτερό τους παλμό. "Ἐλεγε ὅτι στήν πρώτη φάση τῆς ζωῆς πού ἦταν "ὁ ἕνας ἐνάντια σ' ὄλους" καί πώς μέ τό πέρασμα τοῦ καιροῦ θέλησε νά γίνει "ὁ ἕνας πού εἶναι ὄλοι".

Αὐτή ἡ πνευματική μεταστοιχείωση τόν ἔφερε πολύ κοντά στήν ἑσπέρη τῆς Ἰνδίας. Κ' ὕστερα ἀπό τούς εὐρωπαϊούς ἥρωες τοῦ πνευ - ματος - τό Ἰμπετόβεν, τό Μιχαηλάγγελο, τόν Τολστόϊ - μελέτησε μ' ἐκθαυρισμῶ τούς ἥρωες τοῦ πνεύματος τούς ἰνδοῦς καί ἔγραφε ἄλ -

λες τρεῖς βιογραφίες, τό "Μαχάτιμα Γκάντι", τή "Ζωή τοῦ Ραμα - κρίςνα", καί τή "Ζωή τοῦ Βιβεκάνάντα". Τό "Μαχάτιμα Γκάντι" τόν ἀφιερώνει "στή γῆ τῆς δόξας καί τῆς δουλείας, στή γῆ μέ τά πρόσκαιρα βασίλεια καί μέ τούς αἰώνιους στοχασμούς, στό λαό πού ἀφηφάει τό χρόνο, στήν Ἰνδία τή νεκραναστημένη".

Πολλούς ἔκανε νά νιώσουνε βαθιά τό μεγαλεῖο τῆς ζωῆς καί νά πλατύνουνε τούς πνευματικούς τους ορίζοντες. Πολλοί διαβά - ζοντας τό "Πάνω ἀπό τή σύρραξη" αἰσθανθήκανε ενα εἶδος λύτρω - σης. Κι ὅσοι τόν γνωρίσανε προσωπικά δεχτήκανε τήν ἀνυψωτική ἐπίδραση τῆς ἀχτινοβολίας του. Εἶπε γι' αὐτόν ὁ φίλος του ὁ Κλωντέλ πώς μέ ὅλο τό συγγραφικό του ἔργο καί μ' ὅλη του τή ζωή δίδαξε τό μάθημα τῆς λεφτερης σκέψης καί τῆς ἀγωνιστικότητας. "Ἐγινε γιά πολύ κόσμο φωτεινό παράδειγμα καί πνευματικός ὁδη - γός. Δάσκαλος ζωῆς, ἕνα εἶδος γκουρού, ὅπως λένε στήν Ἰνδία, στή χώρα πού τόσο ἀγάπησε, στήν πατρίδα ἀδελφῶν ψυχῶν, τοῦ Ρα - μακρίςνα, τοῦ Βιβεκάνάντα, τοῦ Γκάντι, τοῦ Ταγκόρ.

Ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος τόν βρῆκε στά ἑβδομηντατρία του χρόνια. Ἡ ψυχή του εἶχε κρατήσει ἄσβηστη τή φλόγα τῆς νιότης του. Ἡ ἀγωνιστική του διάθεση δέ λιγότεφε οὔτε μέ τήν πανω - λεθρία τῆς Γαλλίας οὔτε μέ τή γερμανική κατοχή. Ἡ φωνή του δέν ἔπαφε νά καλεῖ σέ ἀγῶνες. Ἰσαμε τό Νοέμβρη τοῦ 1944.

Τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων τῆς ἴδιας χρονιάς κλείσανε τά μάτια τοῦ μεγάλου ἰδεολόγου. Μά ἡ ζωντανή ψυχή του μᾶς μι - λάει μέσ' ἀπ' τίς σελίδες τῶν βιβλίων του. Τό μήνυμα τοῦ μαχη - τικοῦ στοχαστή, πού σ' ὅλη του τή ζωή ἦτανε πρωτοπόρος καί πού πάντα πῆρε ὑπεύθυνη καί γενναία θέση ἀπέναντι στά κρίσιμα προ - βλήματα τοῦ κόσμου, εἶναι, ὅπως λέει κι ὁ ποιητής Τάσος Δειβα - δίτης, ἀλήθεια, εἰρήνη, λεφτεριά, ἀδελφότητα.

Μαρία Οἰκονόμου

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ROMAIN ROLLAN

Α Η ΕΝΟΤΗΤΑ

Ἡ δημιουργία ἀνανεώνεται κάθε στιγμή. Ἡ θρησκεία ποτέ δέν εἶναι ἔργο συμπληρωμένο. Εἶναι ἡ πράξη καί ἡ θέληση γιά δράση δίχως ἀναπαμό. Εἶναι τό ἀνάβρυσμα τῆς πηγῆς. Ποτέ τό στεκουόμε - νο νερό.

Εἶμαι ἀπό χώρα μέ ποτάμια. Τ' ἀγαπᾶω τά ποτάμια σά ζωντανά πλάσματα. Καί καταλαβαίνω τούς προγόνους μας πού τούς ρίχνανε κρασί καί γάλα. Ἀπ' ὅλα ὁμως τά ποτάμια τό πιό ἱερό εἶναι κεί - νο πού πηγάζει ἀπ' τό βάθος τῆς ψυχῆς, ἀπ' τούς βράχους της, ἀπ' τούς ἄμμους της κι ἀπ' τούς παγετῶνες της. Ἐκεῖ μέσα εἶναι ἡ πρώτη Δύναμη. Καί τήν ὀνομάζω θρησκευτική. Ὑπάρχει καί στήν τέχνη καί στήν πράξη, καί στίς ἐπιστῆμες καί στίς θρησκείες, σ' ὅλο τόν ποταμό τῆς ψυχῆς πού ἀπ' τήν ἀβυθομέτερητη ξεκινώντας καί

ποσεινή δεξαμενή παρασέρνει τήν ἀκατανίκητη πλαγιά στόν Ὠκεανό του ὄντος, τό συνειδητό, τόν πραγματοποιημένο καί κυριαρχημένο. Κι ὅπως τό νερό ξαναγίνεται ἀτμός καί ξαναεβαίνει ἀπ' τή θάλασσα στά σύννεφα τ' οὐρανοῦ κι αὐτά τροφοδοτοῦνε πάλι τή δεξαμενή τῶν ποταμιῶν, ἔτσι καί οἱ κύκλοι τῆς δημιουργίας σχηματίζουν ἀδιάκοπη ἀλυσίδα. Κι ἀπό τήν πηγὴ ὡς τή θάλασσα κι ἀπό τή θάλασσα ὡς τήν πηγὴ, ὅλα εἶναι ἡ ἴδια ἐνέργεια, εἶναι τό ὄν, τό ἀναρχο κι ἀτελεύτητο. Καί μοῦ εἶναι ἀδιάφορο ἂν τό λέμε Θεό (καί ποιοῦ Θεό;) ἢ Δύναμη (καί ποιά Δύναμη;... Καί ὕλη νά τό πούμε ποιά εἶν' ἡ ὕλη πού τ' ὄνομά της ἐκφράζει καί τοῦ Πνεύματος τῆς ἐνέργειας;.....).

Λόγια, λόγια. Ἡ οὐσία εἶναι ἡ Ἐνότητα. Ὅχι ἡ ἀφηρημένη περὶ ἡ ζωντανή. Αὐτὴ λατρεύω, ὅπως οἱ μεγάλοι πιστοὶ κι οἱ μεγάλοι ἀνήξεροι, πού τήν ἔχουνε μέσα τους συνειδητά ἢ ἀσύνειδα.

Ἡ Ἐνότητα εἶναι ἡ Μεγάλη Θεά ἡ ἀθέατη, ἡ ἐνδοκόσμια, πού μέ τ' χρυσά της χέρια δένει τήν ἀλλαξόχρωμη τὴ δέσημη τῆς πολυφωνίας.

Ἀπό τὴ "Ζωὴ τοῦ Ραμακρίσανα" (ἀπό τήν "Προειδοποίηση στό δυτικό ἀναγνώστη")

Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

B ΣΚΕΨΕΙΣ

1. Ἐχομε δύο πολιτεῖες, τὴ γήινη πατρίδα μας καί τὴν ἄλλη, τὴν πολιτεία τοῦ Θεοῦ. Τὴ μιὰ τὴν κατοικοῦμε. Τὴν ἄλλη τὴ χτίσαμε. Σαθῆκον μας εἶναι νά χτίσουμε πιό πλατύ καί ψηλό, πᾶνω ἀπὸ τὴν ἀδικία καί τὰ μίση τῶν ἐθνῶν, τό τεῖχος τῆς πόλης ὅπου καὶ ἐνωθοῦν οἱ ἀδελφικές κι ἐλεύθερες ψυχές τοῦ κόσμου ὁλάκερου.
Ἀπό τό "Κἄνω ἀπὸ τὴ σύρραξη"

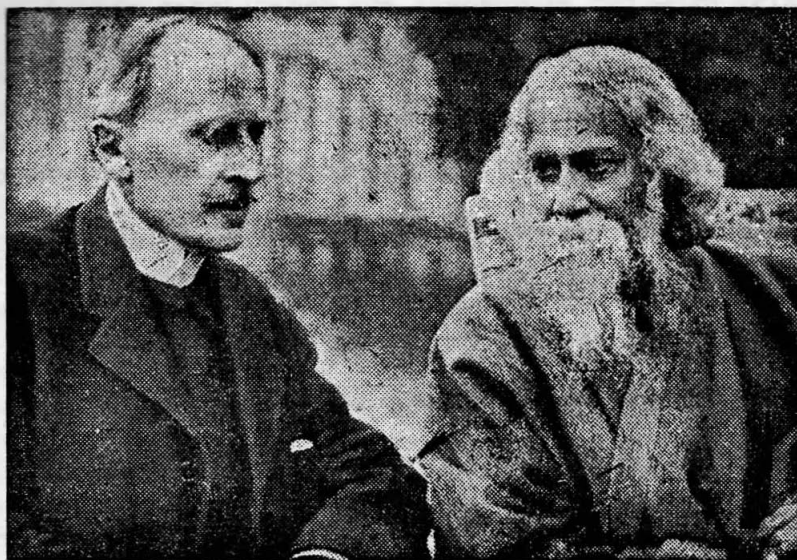
2. Ὅχι ἡ ἀγάπη μου γιὰ τὴν πατρίδα μου δέν θέλει νά μισῶ, καὶ σκοτώνω τίς εὐλαβικές καί πιστές ψυχές πού ἀγαποῦν τίς ἄλλες πατρίδες. Θέλω νά τίς τιμῶ καί νά ζητᾶω νά ἐνωθῶ μαζί τους γιὰ τὸ κοινό καλό μας.
Ἀπό τό "Πάνω ἀπὸ τὴ σύρραξη"

3. Πατρίδα μου εἶναι παντοῦ ὅπου ἀπειλεῖται ἡ ἐλευθερία.
Ἀπό τό θεατρικό ἔργο "Θάρσει καιρός"

4. Νά βλέπεις τόν κόσμο ὅπως εἶναι καί νά τόν ἀγαπᾶς.
Ἀπό τό "Σάν Κριστόφ"

(Περιέχονται στό "Ρομαίν Ρολλάν" τοῦ Στέφαν Τσαβίιχ
Μετάφραση Μίνας Ζωγράφου-Κ. Περαναίου)

5. Δέν εἶναι ἀρετό νά ὑπομένουμε τὴ ζωὴ. Ὁ ὑπέρτατος ἡρωϊσμός εἶναι νά τὴν ἀγαποῦμε.
Ἀπο τὴ "Ζωὴ τοῦ Μιχαηλάγγελου"
Μετάφραση Τάσου Λειβαδίτη

Ο ΡΟΜΑΙΝ ΡΟΛΛΑΝ ΚΑΙ Ο ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΚΟΡ

"Ζοῦμε σέ μιά τραγική, μά δυνατή
θαυμαστή ἐποχή"

6. Τό λάθος πού ἀγωνίζεται νά ζυγώσει τήν ἀλήθεια εἶναι
πιό καρπερό καί πιό εὐλογημένο ἀπό τήν πεθαμένη ἀλήθεια.

Ἀπό τό "Ζάν Κριστόφ"

7. Ἀξιολύπητη εἶναι κείνη ἡ φυχή πού δέ νοιώθει τό κάρ-
πισμά της, δέν ξέρει πώς εἶναι τρανή καί γιομάτη μέ ζωή καί
μ' ἀγάπη ὅπως τό φρουτόδεντρο τήν ἀνοιξη.

Ἀπό τόν "Ζάν Κριστόφ"

Μετάφραση Δημήτρη Θεοδωρίδη

Γ' ΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΟΙ ΠΑΝΩ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Σκέτομαι πώς ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι οἱ πάνω ἀπ' τοὺς ἀγῶνες
εἴμαστε οἱ πιό μεγάλοι ἀγωνιστές, οἱ αἰώνιοι ἀγωνιστές. Ἡ μά-
χη μας δέ γνωρίζει συμβιβασμό, ἀνάπαυλα ἢ συνθήκη. Δέν περι-
μένει ἄλλη νίκη, γαλήνη, παρά τήν ἐσωτερική νίκη τήν ἐσωτερι-
κή γαλήνη. Ἀλλά καί τίς δυό πρέπει νά τίς κατακτήσουμε καί
νά τίς διατηρήσουμε ἐνάντια σ' ὅλα τά χτυπήματα τῆς μοίρας. Τό
δικό μας σύμπαν εἶναι μέσα μας, ἐμεῖς πρέπει ν' ἀνακαλύψουμε
τούς νόμους του τῆς θείας ἀρμονίας.

Ἀπόσπασμα ἀπό γράμμα πού ἔστειλε ὁ Ρολλάν στόν Ταγκόρ
ἀπό τή Βιλνέβ στίς 24 Δεκ. τοῦ 1925

Μετάφραση Γ. Πράτσα

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΑΘΡΩΠΙΝΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ

Α' Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΖΟΛΑ

Ἡ φωνή τοῦ Ζολά, ἡ φωνή δηλαδή τοῦ "Κατηγορῶ", μένει πάντα ἐ-
 νωπύ, μένει πάντα αἰσθητή στήν ἀκοή καί τοῦ σημερινοῦ κόσμου,
 πρὸς ὅλη τή βουή πού ἔχουν σηκώσει ἄλλα τεράστια συμβάντα στό χρο-
 νικό διάστημα πού μεσολαβεῖ ἀπό τότε πού πρωτακουστήκε. Μὲ ἀποτε-
 λημα μάλιστα τό πρόσωπο τοῦ Ντρέϋφους ἀπό πραγματικό νά μετα-
 ρεφθεῖ σ' ἓνα παγκόσμιο σύμβολο πού ἐκφράζει τήν περίπτωση τοῦ
 κάθε ἀδικημένου, καί τό ὄνομα τοῦ Ζολά, ἀπό ὄνομα ενός συγγραφέα
 νά γίνει ἐνα ἐπίσης παγκόσμιο μοτίβο ἐξαγγελτικό τῶν ἀγώνων πού
 θεωρεῖ καθήκον του νά ἀναλάβει ὁ πνευματικός ἄνθρωπος ἐναντίον
 ἐκείνων πού εὐθύνονται γιά τή διάπραξη μιᾶς ἀδικίας. Νά πῶς μέ
 τήν ιστορική ἀνάμιξη τοῦ Ζολά, πού τά "Κατηγορῶ" του χαρακτηρί-
 ζεται σάν ἡ μεγαλύτερη ἐπαναστατική κρᾶξη τοῦ περασμένου αἰῶνα,
 ἐδόθη στους πνευματικούς ἀνθρώπους τό μεγάλο σύνθημα, ὅτι τά βι-
 βλία τους πρέπει νά τά καταξιῶνουν μέ τή ζωή τους, βάζοντας τήν
 στήν υπηρεσία κοινωνικῶν, καθολικῶν σκοπῶν. Καθὼς ἔκαμε ὁ ἴδιος
 καί ἔσωσε τή γαλλική τιμή, ὡς ἀπό ολους ἀναγνωρίζεται. Καί μα-
 ζὺ μ' αὐτό ἐτόνωσε τή θέληση τῆς Δημοκρατίας, ἀποκάλυψε τήν ἀπάν-
 τηρη καταθροنیότητα τῆς ἀντιδραστικῆς Γαλλίας, ἔσπασε τά κόκκα-
 λα τῆς στρατοκρατίας παρουσιάζοντας τούς στρατηγούς πού ἀνῆκαν
 στήν τάξη της, τήν ὥρα πού βροντοῦσαν τίς σπάδες καὶ ἐσήκωναν τά
 χεῖρα γιά νά ορκισθοῦν στό Εὐαγγέλιο ὅτι θά εἰποῦν ὅλη τήν ἀλή-
 θεια, ἐνῶ ἐγνώριζαν ὅτι ὁ ἀντισημιτισμός τους θά τοὺς ἐμπόδιζε,
 καί ὅτι θά ἄλεγαν φέματα ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος. Γιά νά καταλά-
 βετε ποιά ἦταν ἡ κατάσταση, μεταφέρω τήν ἀπάντηση πού ἔδωσε ἓ-
 νας στρατηγός σέ κάποιον ἀξιωματικό, ὅταν ὁ δευτερός τόν ἐβεβαί-
 ωσε πῶς ὁ Ντρέϋφους ἦταν ἀθῶος." Ἄν ἐσεῖς δέν πῆτε τίποτε, κανέ-
 νας δέν θά μάθει πῶς εἶναι ἀθῶος".

Ἔτσι ἡ ὑπόθεση Ντρέϋφους, σάν ἔμβλημα ἀγώνα γιά τή δικαιο-
 σύνη καί γιά τήν ἀλήθεια, ἔγινε ὑπόθεση οἰκουμενική, πού ἡ ἀπῆ-
 χυση της παρατείνεται καί στίς ἡμέρες τίς δικές μας. Εἰδικώτερα
 στή Γαλλία καλύπτει μιᾶ ολόκληρη ἐποχή, καί παραμερίζει ὅλα τά
 εἴδη συναφῆ γεγονότα πού ἔτυχε νά σημειωθοῦν στήν ἴδια περίοδο.
 Γιατί "ὑποθέσεις", μέ τή σημασία τῆς μεγάλης ἀναμπουπούλας, ἀ-
 νιφέρονται πολλές, τοῦ Μπουλανζέ καί τοῦ Παναμά, - γιά νά περι-
 ρειστῶ στίς γνωστότερες. Ὅταν ὅμως οἱ Γάλλοι λένε "l'affaire"
 ἐννοοῦν τήν ὑπόθεση Ντρέϋφους, καί δέν ὑπάρχει ἀνάγκη νά τό δι-
 ευκρινίσουν γιατί ὁ καθένας καταλαβαίνει περί τίνος πρόκειται.
 Ζεῖ, μέσα σ' αὐτή τή φοβερή ὑπόθεση, ἐμπῆκε ἀπό μία ἔντονη συ-
 ναίσθηση πνευματικοῦ χρέους ὁ Αἰμίλιος Ζολά. Ἐά τόν προβάλω τώ-
 ρα σχεδιασμένο γρήγορα, μέ τό φυσικό παρουσιαστικό του.

Είχε μία έκφραση καλόβολη, φιλική, μεσογειακή, πού θύμιζε λίγο γιατρό, εναν από κείνους τούς παλιούς, τούς άλλοτινούς παθολόγους, πού μπαίνουντας τά βράδια στά σπίτια τών άρρώστων ήταν σαν νάναβαν τή λάμπα μέ τήν παρουσία τους, γιατί έδημιουργούσαν άμέσως μία άτμόσφαιρα άνανεωμένης έμπιστοσύνης στή ζωή γεμάτη άνακούφιση. Είχε άκόμη κάτι τό άπορροφημένο στό βλέμμα, πού θά τό λεγε κανέας ίφενικό, του τίμιου στοχαστή, όχι όμως του μεταφυσικού πού χάνεται ψηλά στά σύννεφα, αλλά του κοινωνικού, πού βρίσκει κοντά στους άλλους άνθρώπους, πού πονά για δαύτους, πού ένδιαφέρεται για μή μοίρα τους. Φορούσε επίσης από νέος γυαλιά, και τά γυαλιά έπρόσθεταν στή μορφή του, όπως άλλωστε γινότανε τότε μ' όλα τά πρόσωπα πού φορούσαν γυαλιά, εναν τόνο έπιστημονικό, σχεδόν υπεύθυνο. Αυτή τήν έντύπωση αφήνουν και οι πληροφορίες και τά πορτραίτα και οι άλλες άπεικονίσεις του Ζολά πού έχω υπόψη μου.

Τό ιστορικό σπίτι του, ρύ ντέ Μπρυσέλ, κοντά στην πλάζ ντέ Κλισύ - τό αναπολούμε καλά γιατί κάποτε καθόμαστε λίγο πιο κάτω ήταν γεμάτο ταμπλώ, από τον Κουρπέ ως τό Μανέ και τον Σεζάν, τον τελευταίο στενό φίλο του από τά παιδικά προβηγκιανά χρόνια. Άγαπούσε μαζί και τά μεσαιωνικά κειμήλια, τά γέρικα στασιδία, τίς μουντές κατεντράλες και τά λουλουδιασμένα βιτρώ. Επίτηδες δίνω τό περιβάλλον του, για να δείξω πώς ήτανε τοποθετημένος. Η ζωή του ακολουθούσε ενα ήσυχο και σίγουρο ρυθμό. Ήε καυγάδες ποτέ δεν άνακατευότανε, ούτε έδειχνε πώς είχε τά προσόντα του άγωνιστή, και μάλιστα τής πιάτσας. Τό γραφείο του, οι βιβλιοθήκες του, οι πέννες του, τό χαρτί όπου έσκυβε τίς μεγάλες νύχτες - μέσα σε τούτο τον ήμερο χώρο του πνευματικού δημιουργού έμπαιναν όλα του τά ένδιαφέροντα. Και βρισκόταν εκείνο τον καιρό στό άποκορύφωμα τής συγγραφικής του έπιτυχίας. Κομματική δέσμευση δεν είχε καμμιά, ούτε άπασχόλησε ποτέ πολιτικά τήν κοινή γνώμη. Ήρήματα έβγαζε όσα ήθελε. Τά βιβλία του μεταφράζονταν σ' όλες τίς γλώσσες, έφταναν σ' όλες τίς χώρες και τίς μακρυνότερες. Κάθε έκδοση καινούργιου του έργου άποτελούσε πανευρωπαϊκό γεγονός, κι έβαζε πάλι στό κέντρο τό μυθιστοριογράφο, αυτόν τον χειροῦργο, τό λαπαράτομο όλων τών νατουραλιστικών καταστάσεων, πού άνοιξε και τήν κοιλιά του Παρισιοῦ¹, για να τή ρίξει, να τήν περάσει ύστερα από τά λούκια τής δημιουργικής του φαντασίας. Κι όλα τά παραπάνω, έξαφνα σε μία στιγμή, τή στιγμή τής μεγάλης ευθύνης πού ένιωσε σαν πνευματικός άνθρωπος, άποφάσισε να τά κλωστήσει και να βυθισθει μέσα στή θάλασσα τής τρομερότερης αντίδημοτικότητας, να γίνει ο στόχος όλων τών Γάλλων τών φανατισμένων από τήν πιο

1. 4^η μ. σύντ. Τόν τίτλο " Η κοιλιά του Παρισιοῦ" (Le ventre de Paris) έχει ένα από τά καλύτερα μυθιστορήματα του Ζολά.

τηρή αντίδραση, να αντιμετωπίσει στρατοδικεῖα, κινδύνους, να
θεῖ: να τὸν ἐιαγράψουν ἀπὸ τὴν τάξη τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς.

Τὸ περίεργο δὲ εἶναι ὅτι στὴν ἀρχὴ ὁ Ζολά οὔτε υποφιαζόταν
κὴν τὴν ἀθωότητα τοῦ Ἑβραίου λοχαγοῦ, γιὰ τοῦτο ὅλη αὐτὴ ἡ υπό-
θεση δὲν τὸν ἀπασχολοῦσε καθόλου. Τὸ ἐνδιαφέρον του ἀναφε-
ρα ἀπὸ τὸ περίφημο ἐπεισόδιο στοῦ σπίτι τοῦ Ἀλφόνσου Ντωντέ, ὁ-
που ἦταν καλεσμένος νὰ φάει, ἀκριβῶς τὴν ἡμέρα πού ἔγινε ἡ στρα-
τιωτικὴ καθαίρεση τοῦ Ντρέυφους. Ἐγύρισε ὁ γυιὸς τοῦ Ντωντέ,
ὁ Λεόν (ὁ γνωστός κατόπιν συγγραφέας πού μαζύ μὲ τὸν Μωρράς ἐ-
βραῖαν τὴ μοναρχικὴ "Γαλλικὴ Ἀράση") καί μόλις ἐπλησίασε τοὺς
συνέαιτυμόνες ἔρχισε νὰ περιγράψει μὲ τὴν πιὸ θηριώδη χαρὰ τὴν
καθαίρεση, σέ ὅλες τὶς σκληρές, τὶς ἀτιμωτικὲς γιὰ τὸν Ντρέυ-
φους λεπτομέρειές της. Πῶς τὸν ὀδηγήσανε σὲ μίαν μεγάλη αὐλὴ
στρατιωτικοῦ κτιρίου, ἐνῶ τὸ πλῆθος ὀλόγυρα ἔβριζε τὸν κατὰ δι-
κα μὲ ἄγριες φωνές. Πῶς στεκότανε στὴ μέση ἀκίνητος, θανάσιμα
ὄχθος ὁ ἀδύνατος Ἑβραῖος μὲ τὰ φοβισμένα μυωπικὰ μάτια του, πού
παραίεσε καθὼς μέσα στὴ συνειδήσή του ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει ξανά
ὁ ἀπώθημένος τρόμος τῶσων αἰώνων, ὁ γειάτος ἀπὸ ταπείνωση, ἀπὸ
μυνηρωμένα γιέττο, ἀπὸ ἀτέλειωτους διωγμούς. Πῶς ἄκουσε σάν νε-
κρῆσιμη ἀκολουθία τῆς τιμῆς του, τὴν ἀπόφαση τοῦ στρατοδικείου
πού διαβάστηκε. Πῶς τοῦ τραβήξανε τὶς ἐπωμίδες. Πῶς τοῦ σπάσα-
νε τὸ σπαθί. Πῶς ὁ κατὰ δικὸς ἀγωνιζότανε πότε πότε σάν σὲ ὦρα
βραχνᾶ νὰ φωνάζει πῶς δὲν ἐπρόδωσε, πῶς εἶναι ἀθῶος. Καί πῶς
τὸ πλῆθος τὸ ἀναμμένο ἀπὸ τὰ συνθήματα τῆς χειρότερης, τῆς πιὸ
ἀπάνθρωπης δῆθεν ἐθνικοφροσύνης πού ἔρριχαν οἱ Γάλλοι ἀντιδη-
μοκρατικοί, ἔσκουζε διαρκῶς: "Θάνατος. Θάνατος."

Ὁ Ζολά ἐσημείωθη ἀναστατωμένος κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ντων-
τέ, μὲ τὴν βεβαιότητα πῶς οἱ καννιβαλικὲς ἐκδηλώσεις ἐναντίον
τοῦ Ντρέυφους εἶχαν κάτι τὸ ἀπερίγραπτα κτηνῶδες, τὸ βαθύτατα
γιὰ κάθε ἄνθρωπο προσβλητικὸ, ἄσχετα μὲ τὸ ἂν ὁ Ἑβραῖος ἀξι-
ωματικός ἦταν ἔνοχος. Καί ἂν ἦταν ἀθῶος; Νὰ τὸ ἐρώτημα πού ν-
πέβαλε στὸν ἑαυτό του ὁ Ζολά, ὅταν γύρισε στοῦ σπίτι του. Καί
δὲν τὸ υπέβαλε ἀπλῶς. Τὴν ἀπάντησιν σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα τὴν ἔκα-
ψε ἀποκλειστικὴ δουλειὰ του. Καί ἐγκαταλείποντας ἀμέσως ὅ,τι
ἔπεφτε στὴν ἀρμοδιότητα τῆς λογοτεχνικῆς του φροντίδας, τῆς δό-
ξης, τῆς ἐμπορικῆς ἐπιτυχίας, τῆς προσωπικῆς ἡσυχίας, ἐβάλλθηκε
νὰ ἀποκαλύψει τὴν ἀδικία, ὅπως καί τὴν ἀποκάλυψε. Μὲ συνέχεια
τὸ "Κατηγορῶν" τὴν ὀβίδα πού ἔσπασε στὸν οὐρανὸ τῆς Γαλλίας, π
πού ἐσημάνε τὸ ἐγερτήριο ὅλων τῶν δημοκρατικῶν, ὅλων τῶν ἐλευ-
θέρων συνειδήσεων καί πού ὁ ἀντίλαλος της ἔφθασε, δίχως καθυ-
στέρηση, ὡς τὰ ἀπώτατα σημεῖα τῆς Εὐρώπης.

"Κατηγορῶν τὸν ἀντισυνταγματάρχη Πατύ ντέ Κλάμ ὅτι ὑπῆρξε ὁ
στρατικὸς κατασκευαστὴς αὐτῆς τῆς δικαστικῆς πλάνης...."

"Κατηγορῶν τὸν στρατηγὸ Μερσιέ ὅτι ἔγινε συνένοχος...."

"Κατηγορῶν τὸν στρατηγὸ Μπιγιώ ὅτι εἶχε στά χέρια του τὶς

ἀποδείξεις τῆς ἀθωότητος τοῦ Ντρέυφους καί τίς ἀπέκρυψε...

"Κατηγορῶ τοὺς στρατηγούς Μπουαντέφρ καί Γιάγς σάν συνενό -
χους...

"Κατηγορῶ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν.

"Κατηγορῶ τὸ στρατοδικεῖο...

"Δέν ἀγνοῶ τόν κίνδυνο πού ἀντιμετωπίζω. Ἀλλά μέ τή θέλη-
σή μου ἐκτίθεμαι. Ὅσο γιά τοὺς ἀνθρώπους πού κατηγορῶ δέν τοὺς
ξέρω. Δέν τούς εἶδα ποτέ, δέν ἔχω κανένα μίσος ἐναντίον τους.
Τοὺς βλέπω ἀπλῶς σάν πνεύματα κοινωνικῆς κακοποιΐας..."

Μέ τόν ἴδιο περήφανο τόνο μιλά στό Κακουργιοδικεῖο ὅπου τόν
παραπέμφανε ἔπειτα.

"Ὁ Ντρέυφος εἶναι ἀθῶος, τὸ ὀρκίζομαι. Τὸ βεβαιῶνω μέ τή ψή-
μου, μέ τήν τιμή μου. Αὐτή τήν ἐπίσημη ὡρα μπροστά σ' ἐνα δικα-
στήριο πού ἀντιπροσωπεύει τήν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη, μπροστά σ' ἐ-
σάς κύριε ἑνορκοί, μπροστά στή Γαλλία, μπροστά σ' ὅλη τήν ἀνθρω-
πότητα, ὀρκίζομαι ὅτι ὁ Ντρέυφος εἶναι ἀθῶος. Μέ τὸ ὄνομα πού
ἀπόκτησα, μέ τὰ βιβλία πού ἔγραφα, μέ τίς υπηρεσίες πού ἐπρόσ-
φερα στά Γαλλικὰ Γράμματα, μέ τὰ σαράντα χρόνια τοῦ συγγραφι-
κοῦ μόχθου μου, ὀρκίζομαι ὅτι ὁ Ντρέυφος εἶναι ἀθῶος. Ὅλα αὐ-
τά νά γκρεμιστοῦν, τὰ ἔργα νά χαθοῦν, ἂν ὁ Ντρέυφος δέν εἶναι
ἀθῶος.

"Ἔρω ὅτι τὰ πάντα εἶναι ἐναντίον μου, οἱ δύο Βουλές, ἡ στρα-
τιωτικὴ ἐξουσία, οἱ ἐφημερίδες τῆς μεγάλης κυκλοφορίας, ἡ κοι-
νὴ γνώμη, ὅπως τήν ἐδηλητηρίασαν. Δέν ἔχω μέ τὸ μέρος μου παρά
μόνο τὸ ἰδανικό τῆς ἀλήθειας καί τῆς δικαιοσύνης. Εἶμαι πάντως
ἡσυχος καί βέβαιος πὺς θά νικήσω.

"Δέν θέλω νά μείνει ὁ τόπος μου μέσα στό φέμα καί στήν ἀδι-
κία. Ὅλοι μποροῦν νά μέ χτυπήσουνε. Ἀλλά θά ῥθει μιὰ μέρα πού
ἡ Γαλλία θά μοῦ ἐκφράσει τίς εὐχαριστίες της, γιατί τήν ἐβοήθη-
σα γά σώσει τήν τιμή της".

Ἡ ἐντύπωση πού ἔκαμαν στήν ἀρχή τὰ "Κατηγορῶ" πού ἐδοκίμα-
σε στήν ἐφημερίδα του ὁ Κλεμανσώ, καί ἔπειτα ἡ ἀπολογία του στή
δίκη ἦταν ἀπερίγραπτη. "Ὅλο τὸ Παρίσι ἀνάψε, ὅλες οἱ πνευματι-
κές πρό πάντων δυνάμεις κινητοποιοῦνται ἀπό τή μία καί ἀπό τήν ἄλ-
λη πλευρά. Ἄλλες κάτω ἀπό τή σημαία τοῦ Ζολά, ἄλλες οἱ ἀντίθε-
τες, ἐνισχύουν τὸ μέτωπο τῆς δεξιᾶς, πού εἶναι ἐναντίον τῶν Ε-
βραίων καί τῆς Δημοκρατίας. Διχασμός γενικεύεται. Καί αὐτή ἡ
μεγάλη δοκιμασία τραβάει χρόνια, ὥσπου ἦρθε ἐπιτέλους ἡ ὡρα πού
ἐνίκησε τὸ φῶς. Καί ὁ Ζολά, πού ἐνσάρκωσε γιά μιὰ στιγμή τήν ἀν-
θρώπινη συνείδηση, ὡπως εἶπε ἀπάνω στόν τάφο του ὁ Ἀνατόλ Φράνς
- ὁ νεκρὸς τοῦ Ζολά ὠδηγήθη γιά νά ἀπαθανατισθεῖ, ἡ μεγάλη του
μνήμη, στό Πάνθεον.

Γ. Φτέρης

(Ἀναδοκίμασιεύεται ἀπό τήν ἐφημερίδα Ἐῆμα τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1965)

Β' ΧΡΕΙΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος, νὰ ἀνήκει εἰς ὅποια πνευματικὴ σχολή ἢ εἰς ὅποια ἰδεολογικὴ παράταξη προ-
τιμᾶ καὶ νὰ γράφει τίς ἀπόψεις του. Ἀλλὰ ὑπὸ ἐναντὶ ἠθικό οὐρο :
ὅτι δέν θά λησμονήσει ποτέ πῶς ὁ κύριος προορισμὸς του εἶναι νὰ
υπερτερεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ δικαιοσύνη καὶ νὰ βοηθεῖ τὸν ἄνθρω-
πο νὰ εἶναι ἄνθρωπος καὶ ὄχι θηρίο. Καὶ στίς σχέσεις ἀνάμεσα στὰ
ἔθνη, γιὰ τὸν ἀληθινὸ πνευματικὸ ἄνθρωπο ἰσχύει ὁ λόγος τῆς Ἀν-
τιγόνης: "Ὅντοι συνέχθειν ἀλλά συμφιλεῖν ἔφυν". Δέν πιστεύω πῶς
μπορεῖ πιά νὰ σταθεῖ στή συνείδησή μας ἐνας συγγραφέας, ἐνας δια-
νοούμενος πού ἔχει τᾶξει ὡς σκοπὸ τῆς ζωῆς του νὰ διαιωνίζει τίς
προκαταλήψεις, τίς μισαλλοδοξίες, τίς ἔχθρες, τίς κακίες καὶ τὴ
γεύση τῶν χυμένων αἱμάτων πού ἔχουν ἀφήσει μέσα μας οἱ περασμέ-
νοι καιροί.

Γ. Θεοτοκᾶς Ἀπόσπασμα ἀπὸ δημοσίευμα τῆς ἑφημερίδας
Λήμα τῆς 22 Ἰουλίου 1965.

Γ' ΤΟ ΔΥΣΤΥΧΟ ΤΟΝ ΕΧΘΡΟ ΜΟΥ

Τόν κλαίγομαι τό δύστυχο ἂν κ' ἐχθρό μου
πού σ' ἄγρια τέτοια συμφορὰ ἔχει πέσει
καὶ βάζω μέ τό νοῦ μου ὄχι πιό λίγο
ἀπ' τὴ δική του μοίρα τὴ δική μου...

Σοφοκλῆς

Ἀπὸ τὸν "Αἴαντα" (ἀπὸ τό ἐπεισόδιο Α')

Ἐλεύθερη ἀπόδοση Ι.Ν. Γρυπάρη

Δ' ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΗ

Μιά λέξη ἀπάνω ἐπ' ὅλες, ὄμορφη σάν τὸν οὐρανό,
Φέρρη γιατί ὁ κόσμος κι ὅλο τό μακελειό του θάρρη καιρός
πού θά χαθοῦν ολότελα,
Πού μέ τά χέρια τους τ' ἀδέλφια, ὁ θάνατος κι ἡ Νύχτα
θά πλένουν, θ' ἀπαλοπλένουν, θά ξεπλένουν πάντα,
ἀδιάκοπα τό μολυσμένο αὐτόν τὸν κόσμο.
Γιατί ὁ ἐχθρός μου πέθανε καὶ πέθανε ἐνας ἄνθρωπος
πού εἶτανε θεῖος σάν κι ἐμέ.
Κοιτῶ πού κοιτεται τώρα κατάχλωμος καὶ ἀκίνητος
στό φέρετρο-ζυγώνω
Ἐκύβω καὶ ἀγγίζω μέ τά χέρια μου ἀπαλά τὴν ὄψη τὴ χλωμὴ
μέσα στήν κάσα.

Ὁυάλτ Ουίτιμαν (Walt Whitman, 1819-1892)

Ἑλληνικὸς ποιητής. Μετάφραση Ν. Καρβούνη

Ε' ΑΔΕΛΦΟΙ

Μέρες πολλές ένας νεκρός κειτόταν στ' όχυρό μου μπρός
τ' άγέρι τῆς αύγῆς τόν δρόσαε, ο ἥλιος τόν ἔκαιγε ο πυρρός.

Τόν κύτταζα... κι ὅσο τήν ὄψη του ἔρευνοῦσα τῆ θολῇ
τόσο καί πιά βαθειά τό πίστευα: Εἶναι ο ἄδελφός μου ἄλλοί!

Καθόμουνα ἄρες σκεφτικός ἔμπρός θωρώντας τό νεκρό
καί τῆ φωνή του -ἔλεα- πῶς ἄκουα ἀπ' τῆς εἰρήνης τόν καιρό.

Συχνά στόν ὕπνο μου ἕναν θρηῆνον ἄκουα, ὡ ἕνα κλάμα λυγμικό:
"δέν μ' ἀγαπᾶς, λοιπόν, δέν μ' ἀγαπᾶς, ἀδελφι μου γλυκό;"

Τέλος μιά νύχτα σύρθηκα μέσ στῶν ὀβίδων τῆ βροχῇ,
τόν πῆρα καί τόν ἔθαφα. Ἐνας στρατιώτης μ' ἀγνωρη μορφῇ.

Τά μάτια, ναί, ἀπατήθηκα· μᾶ δέν πλανιέσαι ἐσύ καρδιά.
Κάθε νεκρός... κάθε νεκρός τοῦ ἀδελφοῦ μου ἔχει τῆ θωριά...

Χάϊνριχ Λέρς (Heinrich Lersch, 1889-1936)

Μετάφραση Βασ. Ι. Λαζανά

(Ἀναδημοσιεύεται ἀπό τό περιοδικό Νέα Ἑστία Ἔτος ΛΘ,
τόμος 77ος, τεῦχος 905, Ἀθῆναι 15 Μαρτίου 1965 σελ. 381).

Γ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ

Δέν ξέρω πῶς νά σᾶς τόν πῶ
πῶς νά σᾶς πῶ ἐγώ τόν καημό μου.

ἕναν καημό στηθόπονο,
ἕναν καημό γιά τόν ἐχθρό μου.

"Ἐρωτα τάχα νά τόν πῶ...

δέν εἶναι.

"Ἐνας καημός πού

ἀβάσταχτος καημός μονάχος εἶναι.

Ἰορχάν Βελῆ (1914-1950), τοῦρκος ποιητής

Μετάφραση Ἀλέξανδρου Μπάρα

Ζ' ΘΑ ΖΗΤΗΣΩ ΑΠ' ΤΟΝ ΕΧΘΡΟ ΜΟΥ

Θά ζητήσω ἀπ' τόν ἐχθρό μου νά κλάψομε μαζί,
θά ζητήσω ἀπ' τόν ἐχθρό μου νά μάθει νά σφυρίζει.
νά σφυρίζει τά τραγούδια μου
μαζί μέ τά δικά του τραγούδια.

Νίκος Παπᾶς

"Από τῆ συλλογή "Σήματα ἀπό μιά τρικυμία"

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ Ι: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Ο ΚΑΘΕΔΡΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΚΟΒΕΝΤΡΥ

συνέχεια από τό προηγούμενο Δελτίο καί τέλος

Ὁ ἐπισκοπικός θρόνος εἶναι στημένος ἀριστερά, καθώς ἀντικρύζει κανείς τό θυσιαστήριο. Εἶναι κι αὐτός ἕνα παράξενο δημιούργημα, πού ὑπακούει στό πνεῦμα τῆς ὅλης μοντέρνας σύνθεσης τῆς ἐκκλησίας. Πάνω ἀπό τό θρόνο, πού εἶναι μιά ἀπλή ξύλινη καθέδρα, περιχαρακωμένη μέ ξύλινο χῶρισμα, ἀνεβαίνει σέ μεγάλο ὕψος ἕνα μεταλλικό συγκρότημα σέ σχῆμα ἔλατου, πού τά κλαριά του καταλήγουν σέ τρίκλωνες μπρούντζινες αἰχμές, ὅμοιες μέ τεράστια ἀγκάθια. Στήν κορυφή τοῦ "ἔλατου" φαντάζει μιά ἐπισκοπική μίτρα. Ἡ ξύλινη καθέδρα θέλει νά συμβολίσει πόσο σκληρό εἶναι τό ἔργο ἐκτός ἐπισκόπου, ἐνῶ οἱ τρίκλωνες αἰχμές πλέκουν πάνω ἀπό τό κεφάλι του τό πιό βαρῦ ἀκάνθινο στεφάνι. Σέ συνέχεια πρὸς τόν ἐπισκοπικό θρόνο βρῖσκονται τά ἔδρανα τῶν κληρικῶν καί τοῦ χοροῦ, καθώς καί ἡ θέση τοῦ ὄργανίστα. Τό "ὄργανο" τῆς ἐκκλησίας εἶναι δῶρο τοῦ Καναδά. Κ' οἱ τεράστιοι ἤχητικοί σωλήνες του ὑψώνονται σέ τέσσερες ἐπάλληλες σειρές στίς δύο πλευρές τῆς ἐκκλησίας, ἀντίστοιχα πρὸς τό μεγάλο θυσιαστήριο. Στήν ἀντίθετη πλευρά, δεξιά ἀπό τό θυσιαστήριο, βρῖσκονται καί τά ἔδρανα τῶν ἐπισήμων προσώπων τοῦ Κόβεντρυ. Καί τοῦτα μαζί μέ τά ἄλλα, τῶν κληρικῶν καί τοῦ χοροῦ, ἐπιστρέφονται μέ μιά σειρά ἀπό ἀκανθωτές μπρούντζινες αἰχμές.

Σέ δύο ἀντικρυστές θέσεις, δίπλα στά ἔδρανα τοῦ χοροῦ καί τῶν ἐπισήμων, εἶναι στημένα, κατ' ἀντιστοιχία, ὁ ἄμβωνας καί τό "ἀναλόγιο τῆς ἀναγνώσεως", σχεδιασμένα καί τοῦτα σύμφωνα μέ τό "μοντέρνο" ὕφος τοῦ περιβάλλοντος. Ὁ μπρούντζινος ἀέτος τοῦ ἀναλόγιου, μέ τ' ἀνοιχτά φτερά, γιά νά κρατᾷ τό Εὐαγγέλιο ἢ τή Βίβλο, εἶναι ἔργο τῆς Elisabeth Frink, φιλοτεχνημένο κατά τήν ἀντίληψη τῆς προχωρημένης γλυπτικῆς σέ ἀκατέργαστους ὄγκους.

Μέσα στό κυριο σῶμα τοῦ κτιρίου τῆς ἐκκλησίας υπάρχουν δύο παρεκλήσια. Τό πρῶτο εἶναι τῆς Παναγίας, τό Lady Chapel, πού ἐξίσταται ἀνάμεσα στό μεγάλο τάπητα τοῦ Χριστοῦ καί στό μεγάλο θυσιαστήριο. Ἐκεῖ γίνονται μικρές λειτουργίες. Τό μικρό του θυσιαστήριο βρῖσκεται, ἀκριβῶς κάτω ἀπό τόν ἑσταυρωμένο, πού εἶναι ὑψασμένος στό χαμηλότερο μέρος τοῦ τάπητα τοῦ Χριστοῦ. Στήν ἀριστερή πλευρά ὑψώνονται πέντε ζωγραφισμένα παράθυρα, προσφορά τοῦ λαοῦ τῆς Σουηδίας.

Ἀέσως μετά τό παρεκλήσι τῆς Παναγίας, πρὸς τή δεξιά πλευρά βρῖσκεται τό δεύτερο παρεκλήσι, τῆς "Γεθσημανῆ". Εἶναι μιά ἀληθινά ἀριστοτεχνική σύνθεση μωσαϊκοῦ καί πλαστικῆς τέχνης. Ὁλόκληρος ὁ ἀντικρυνός τοῖχος τοῦ μικροῦ παρεκκλησιοῦ σχηματίζει ἕνα ἑπιπέδον, πού θυμίζει τά καλλιτέρα πρότυπα τῆς βυζαντινῆς εἰκο-

νογραφίας. Παριστάνει έναν άγγελο, σέ φόντο φωτεινό, πού κρατά στό δεξί του χέρι τό πικρό ποτήρι τής δοκιμασίας. Στο διπλανό τοίχο, σέ τόνους σκοτεινούς, κοιμούνται οι ταλαιπωρημένοι απόστολοι, πού δέν είχαν άνθέξει στή μεγάλη δοκιμασία. Ολόκληρη ή είσοδος του παρεκκλησιού κλείνεται από τό περίγραμμα ενός άκάνθινου στεφάνου, καμωμένου από σφυρήλατο σίδερο. Είναι προσφορά των Βασιλικών Μηχανικών προς τήν εκκλησία του Κόβεντρου. Τό μικρό τουτο παρεκλήσι σχεδιάσθηκε σαν καταφύγιο των ταλαιπωρημένων ανθρώπων στις ωρες τής μεγάλης τους δοκιμασίας.

Έτσι είναι διαρρηθμισμένος ο μεγάλος χώρος του καινούργιου Καθεδρικού Ναού του Κόβεντρου. Ο αρχιτέκτονας όμως, σύμφωνα μέ τό πνεύμα πού καθόρισε καί τους έξωλειτουργικούς σκοπους τής εκκλησίας, δημιούργησε καί δυό άλλα ακόμα παρεκλήσια, πού προβάλλουν σαν αποφύσεις από τό κύριο σώμα του οικόδομήματος. Τό ένα είναι αφιερωμένο στή μεγάλη βιομηχανία του Κόβεντρου, γιά νά υποδηλωθεϊ έτσι ο διπλός ρόλος της, ότι έξ αιτίας της βομβαρδίστηκε ο παλιός καθεδρικός ναός καί μέ τή βοήθειά της κτίσθηκε ο καινούργιος. Τό δεύτερο είναι αφιερωμένο στην ιδέα τής παγκόσμιας χριστιανικής ενότητας, πού γεννήθηκε στις ψυχές των κατοίκων του Κόβεντρου από τή μεγάλη δοκιμασία του βομβαρδισμού. Καί τά δυό τουτα "έμβόλιμα, παρεκλήσια υπακούουν στή γενική αισθητική γραμμή πού ακολούθησαν οι καλλιτέχνες δημιουργοί τής εκκλησίας. Είναι μικρά κομποτεχνήματα τής πιο προχωρημένης μοντέρνας τέχνης.

Τό παρεκλήσι τής Βιομηχανίας, πού λέγεται καί παρεκλήσι του "ύπηρετοῦντος Χριστού", είναι χτισμένο έξω από τή δεξιά πλευρά του βάθους του κεντρικού οικόδομήματος, πού συνδέεται μαζί του μέ έναν διάδρομο. Έχει σχήμα μεγάλου κυλίνδρου, του οποίου τά τοιχώματα διατρέχονται από πυκνές κατακόρυφες τσιμεντένιες κολώνες, ομοιες στή μορφή μέ χονδρές πλατειές σανίδες. Στα ενδιάμεσα κενά είναι βαλμένα διαφανή τζάμια σέ τρόπο πού νά βλέπει ο επισκέπτης άνετα έξω στους δρόμους τήν κίνηση τής βιομηχανικής πολιτείας. Στο κέντρο του δαπέδου βρίσκεται στημένη μιά μεγάλη ξύλινη κυκλική τράπεζα θυσιαστηρίου, πού έχει χαραγμένη γύρω στην περιφέρειά της τήν επιγραφή: "I AM AMONG YOU AS ONE THAT SERVES". Είναι προσφορά των μαθητών του Κόβεντρου. Κι άπάνω από τό θυσιαστήριο κρέμεται ο τεράστιος σιδερένιος ακάνθινος στεφάνος του μαρτυρίου, μέσα από τον οποιο αναδύεται ένας πανύψηλος ξύλινος σταυρός. Αυτά τά άγκάθια του μαρτυρίου είναι σκορπισμένα μέσα σ' ολόκληρη τήν εκκλησία μέ πολλή περίσκεψη καί μέ βαθειά γνώση ενός αισθητικού αποτελέσματος.

Τό δεύτερο "έμβόλιμο" παρεκλήσι, πού λέγεται "Παρεκλήσι τής Ενότητας", είναι κτισμένο, κατά συμμετρική άντιστοιχία προς τό "Παρεκλήσι τής Βιομηχανίας", έξω από τήν άριστερή πλευρά του

κεντρικού οικόδομηματος, άμέσως μετά την κυρία είσοδό του. Η ιδέα πού γεννήθηκε από τής πρώτες μέρες του βομβαρδισμού τής παλιάς εκκλησίας, για τή δημιουργία του κινήματος τής Χριστιανικής Συνδιαλλαγής", επέβαλε τήν ανάγκη νά δημιουργηθεί μέσα στην καινούργια εκκλησία ένας τόπος κοινής προσευχής όλων των χριστιανών σ' οποιοδήποτε δόγμα κι αν ανήκουν. Ο σκοπός τής παγκόσμιας τούτης σταυροφορίας ενέπνευσε τόν αρχιτέκτονα νά δώσει στο "Παρεκκλησιό τής Ενότητας" τό σχήμα μιάς κυκλικής σκηνης Σταυροφόρων, μ' ένα χαμηλό κωνικό επιστέγασμα. Κι όλόγυρα από τό έξωτερικό τής πέτρινης τούτης σκηνης, σ' όλόκληρο τό ύψος τής προεξέχουν σαν πτερύγια διπλοί τοίχοι, ανάμεσα στους οποίους είναι στημένα τά ψηλά στενόμακτρα παράθυρα, πού καταναγάζουν τό έσωτερικό του παρεκκλησιού μ' ένα κύμα φωτιστικής παγκρωμίας. Τά παράθυρα τούτα είναι προσφορά των Ευαγγελικών Εκκλησιών τής Γερμανίας. Η Ζουηδία πρόσφερε τά μάραμα του δαπέδου, πού μέ τήν ασύμμετρη πολυχρωμία τους δίνουν τήν αίσθηση ενός τεράστιου πίνακα "άφαιρεμένης" ή "άνεικονικής" τέχνης. Στά μάραμα ενσωματώνεται ένας διπλός σταυρός μέ άνάνθινο στέφανο. Στό πεζούλι τής είσοδου είναι χαραγμένη η έπιγραφή "ότι πάντες εν έσμέν. Στό κέντρο τρυ δαπέδου είναι στημένη μιά μαύρη σιδερένια κυκλική τράπεζα, οπου βρίσκεται άποθεμένη η Βίβλος. Κι άπάνω από τήν τράπεζα κρέμεται ένας τεράστιος λεπτός μαύρος σταυρός, πού συμβολίζει τό πένθος των Χριστιανών για τή διαίρεση των Εκκλησιών.

Η πρόσβαση του "Παρεκκλησιού τής Ενότητας" μέσα από τή μεγάλη εκκλησία πού βρίσκεται ακριβώς αντίκρου στο μεγάλο παράθυρο του Βαπτιστηρίου, σχηματίζει μιάν υψωμένη εξέδρα, όπου κατά καιρούς έγιναν και θά γίνονται πάντοτε παραστάσεις θεατρικών έργων και μουσικές συναυλίες. Οι εκδηλώσεις μιάς υψηλής τέχνης, πού γενικά αποτελούν ένα μέσον άνάτασης προς τή μυστική παρουσία του Θεού, στην είδική περίπτωση του Καθεδρικού Ναού του Κόβεντρου είναι κι ένα επί πλέον αναγκαίο στοιχείο για τήν παγκόσμια συνδιαλλαγή των ανθρώπων. Έδώ, στα έγκαίνια του 1962, οργανώθηκε ένα φεστιβάλ υψηλής τέχνης, οπου παρουσιάστηκαν έξοχα έργα του θεάτρου και τής μουσικής. Έδώ εκτελέστηκε για πρώτη φορά τό περίφημο "Έκβιεμ του Πολέμου" του Benjamin Britten τονισμένο πάνω σε στίχους του Wilfred Owens του ποιητή πού σκοτώθηκε στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Ο σύγχρονος αυτός μεγάλος συνθέτης τής Μ. Βρετανίας δεν θά μπορούσε νά βρει πιο κατάλληλο περιβάλλον για τήν εκτέλεση τής θερησκευτικής του μουσικής δημιουργίας.

"Ας προστεθεί ακόμα πώς τό πρόγραμμα τής Χριστιανικής Ενότητας έναρμονίζεται και η συμμετοχή τής ραδιοφωνικής επικοινωνίας μεταξύ των Χριστιανών ολου του κοσμου. Κι είναι ίσως ο περίφημος τούτος Καθεδρικός Ναός του Κόβεντρου ή μόνη εκκλησία σ'

ολόκληρο τόν κόσμο πού ἔχει στά ὑπόγειά της ἐγκατεστημένο ραδιο-
φωνικό σταθμό. Κι ἀπό τήν κεραία τοῦ ψηλοῦ σταυροῦ τῆς στέγης ἐκ-
πέμπεται "ἐν χορδαῖς, ὄργάνοις καί λόγῳ" τό ἐξαισίσιον μήνυμα τῆς Ἀ-
γάπης.

Γ.Θ. Βαφόπουλος

Ἀποσπάσματα ἀπό ἄρθρο δημοσιευμένο στό περιοδικό Νέα Ἑστία
τῆς 1 Ἰουνίου 1965.

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΙΙ : ΜΥΘΟΙ

Α' Ο ΚΡΙΣΝΑ

ἔμμετρος μύθος

συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο Δελτίο καί τέλος

Κάτω ἀπ'τά κέδρα τοῦ Μερουῦ κι ἀντίκρου στό Ἰμαβάτ
μιλά στους μαθητές του ὁ Κρίσνα.

- Ποιοί νάστε εσεῖς πού τώρα δίπλα μου
μέ μάτια ὀλάνοιχτα μ'ἀκοῦτε;

Μονάχα ἐγώ σᾶς ξέρω.

Στό ἀπόκρυφο μυστήριο τοῦ Ἐαυτοῦ σας
σκύψτε νά ἰδῆτε.

Ποῦς καί καρδιά καί σῶμα.

Ἄνθρωποι εσεῖς πού σκλάβοι τῆς ζωῆς

τά πάθη σας σᾶς σέρνουν μ'άλυσίδες,

τυφλή ἡ ζωῆ σας παραδέρνει

καί πάλι σ' ἄλλα σῶματα ξαναγυρνᾷ.

Τό Κάρμα σας ως πότε θά σᾶς δένει;

Κοιτάξετε τῆς Ζωῆς τό μυστικό

πού τώρα μπρός στά μάτια σας ἀνοίγω.

Ὁ Σίβας, ὁ Βισνοῦ κι ὁ Μπράχμας,

ῶ δύναμη τριπλή τοῦ Μαχαντέβα,

κι ὁ ἀπέραντος θεός ὁ Μαχαντέβας

μέσ' στήν ψυχῆ σας εἶναι.

Ἄ' εσύ, ῶ Ἀρτζούνα,

μήν φοβηθεῖς στόν πόλεμο

τοῦ Ἡλίου τούς γιούς νά στείλεις.

Ἦρθε ὁ καιρός πού ὁ ἱερός ὁ πόλεμος

τούς σκλάβους τῆς Ζελήνης θά λυτρῶσει.

Γιατί στόν θάνατο νά φοβηθεῖς νά στείλεις τούς δικούς σου!

Ἐκεῖνος πού νομίζει πῶς σκοτῶνει
κι ἐκεῖνος πού σκοτῶνεται θαρεῖ
εἶναι κι οἱ δύο στήν πλάνη.

Ἄθανάτη κ' Αἰώνια ποιά φυγή πεθαίνει;

Μή λυπηθεῖς γι' αὐτό πούναί γραφτό νά γίνει.

Τούς ζωντανούς καί τούς νεκρούς ποτέ νά μήν τούς κλαῖς.

Μ' αὐτοί πού κτήσεις, δόξα κ' ἠδονή γυρεύουνε

ποτέ τους δέν θά βροῦνε τόν ἑαυτό;

Κ' ἡ εἰρήνη στήν καρδιά τους δέν θά μπεῖ.

Ἀρμονισμένος ὁ Σοφός

πού τόν καιρό τῆς πράξης του ἀπαργήθηκε,

καί στήν καρδιά του βλέποντας τό Αἰώνιο

γιά πάντα μέσ στό Αἰώνιο ζεῖ.

Ἐλεύθερος ἀπ' τό θυμό, τόν Πόθο καί τό Φόβο,

κι ἀτάραχος σάν τόν βαθύν ὠκεανό

πού ολογυρα του οἱ ἀφρισμένοι ποταμοί

μ' ὀρμή στήν ἀγκαλιά του πέφτουνε,

εὐτυχισμένος ὁ Σοφός

πού ἐνώθηκε μέ τόν Ὑπέρτατο γιά πάντα.

"Ἐλα... Κ' ἐγώ εἶμαι ὁ Ὑπέρτατος,

ἡ θεία Πηγὴ τοῦ κόσμου,

πού ἀδιάφθορος στῆς Ὑλῆς τό σκοτάδι

μέσ στήν καρδιά τῶν πάντων ζῶ.

Καί τώρα ἀγαπημένοι μου κοιτάξτε με

τ' ἀνθρώπινα τά μάτια κλείνοντας

κι ἀνοίγοντας τά μάτια τῆς ψυχῆς".

Χιλιάδες Ἡλιοι ν' ἀστραφταν

ὡσάν κι Αὐτόν θά μοιάζαν.

Στή χιονοσκεπαστη χαρῶδρα τοῦ Ἰμαβάτ,

ἀκούνητος, δεμένος σ' ἐναν κέδρο,

τόν οὐρανό κοιτάζει ὁ Κρίσνα,

Ἡ Νιχινταλί κ' ἡ Σαρασβάτι

μπροστά στά πόδια του γυνατιστές,

κι οἱ ἐχθροί, τοῦ Κάνσα καί τοῦ Καλαγένη οἱ σκλάβοι

τά τόξα καί τά βέλη τους κρατώντας

γελοῦν.

Τό βέλος ἔτριξε στό στήθος του.

Βασίστα. Τοῦ Ἡλιου οἱ Γιοῖ νικήσανε

μέ τό δικό μου θάνατο.

Μητέρα μου στό θεῖο σου Φῶς

αὐτοί πού μ' ἀγαποῦνε θάρθουνε γιά πάντα.

Κ' ἔρχομαι ἐγώ, ὦ Ἀγαπημένε μου,

σ' ἐσένα πού ποτέ σου δέν ἀλλάζεις.

(Τέλος)

Ἄγλ. Ζάννου. Ἀπό τή συλλογή "Ποιήματα"

Λέει ένας μύθος πώς κάποτε είπε ο Ναράντα στον Κρίσνα: "Κύριε, δείξε μου τή Μάγια. Πέρασαν μερικές μέρες και ο Κρίσνα προτείνει τό Ναράντα ένα ταξίδι κατά τήν έρημο. Αφοῦ περπάτησαν κάμποσα μίλια, λέει ο Κρίσνα: " Ναράντα διψῶ, μορεῖς νά πᾶς νά μοῦ φέρης λίγο νερό;"

"Πηγαίνω ἀμέσως Κύριε". Καί ἔφυγε.

Ξέ λίγη ἀπόσταση ἀπό κεῖ βρισκόταν ένα χωριό. Μπαίνει λοιπόν στό χωριό νά γυρεφῆ νερό και χτυπᾶ μιά πόρτα. Τοῦ ἀνοίγει ένα πανώριο κορίτσι. Βλέποντάς το ο Ναράντα ξεχασσε στή στιγμή τόν Κύριό του, πού περιμένε τό νερό πεθαίνοντας τῆς δίψας. Ξέχασσε ὅλα και ἄρχισε νά μιλάει μέ τό κορίτσι. "Ὀλη αὐτή τή μέρα δέ γύρισε στό δάσκαλο.

Τήν ἄλλη μέρα πῆγε πάλι στό σπίτι νά κουβεντιάσει μέ τό κορίτσι. Καί μιλώντας μιλώντας ἡ κουβέντα ωρίμασε σέ ἀγάπη. Ζήτησε ἀπ' τόν πατέρα τό χέρι τῆς κόρης. Παντρεύτηκαν, ζοῦσαν ἐκεῖ και κάνανε παιδιά. Ἔτσι πέρασαν δώδεκα χρόνια. Πέθανε ὁ πεθερός. Ὁ Ναράντα κληρονόμησε τήν περιουσία. Ζοῦσε, ὅπως τό φανταζόταν, μιά πολύ εὐτυχημένη ζωῆ μέ τή γυναίκα του, τά παιδιά του, τά ζῶα του, τά καλά του.

Ἦρθε ὁμως ἡ πλημμύρα. Μιά νύχτα τό ποτάμι πλημμύρισε και ξεχύθηκε σ' ολόκληρο τό χωριό. Σπῆτια γκρεμίστηκαν και ὅλα ἐπιπλέανε. Τό ρεμα μέ τήν ορμή του ὅλα τά παράσερνε. Ἄνθρωποι, ζῶα πνιγῆκανε. Ὁ Ναράντα ἀναγκάστηκε νά φύγῃ. Μέ τό ένα χέρι κρατοῦσε τή γυναίκα του και μέ τό ἄλλο δύο ἀπ' τά παιδιά του. Ἄλλο βάσταγε στούς ἄμους του και ἀγωνίζονταν νά προχωρῆ μέσα ἀπ' τό φοβερό αὐτό ρεμα. Ἐπесе τό παιδί ἀπό τούς ἄμους του και παρασύρθηκε μακριά. Ἐνα ξεφωνητό ἀελπισίας βγήκε ἀπ' τό Ναράντα. Καί ἐκεῖ που προσπαθοῦσε νά τό σώσῃ, τοῦ ξέφυγε ένα ἀπ' τ' ἄλλα τά παιδιά. Τελικά ἡ γυναίκα του, πού τή βάσταγε μέ ὅλη του τή δύναμη, παρασύρθηκε και αὐτή.

Αὐτός βρέθηκε στήν ἀκροποταμιά κλαίγοντας και μοιρολογώντας πικρά. Τότε πίσω του ἄκουσε μιά εὐγενικιά φωνή:

"Παιδί μου ποῦ εἶναι τό νερό; Πῆγες νά φέρης μιά στάμνα νερό και γώ σέ περιμένω. Λεῖπεις σχεδόν μισή ὥρα".

"Μισή ὥρα." Ξεφώνισε ὁ Ναράντα. Δώδεκα ολόκληρα χρόνια πέρασαν ἀπ' τό μυαλό του. Καί ὅλες αὐτές οἱ σκηνές πέρασαν σέ μισή ὥρα. Αὐτό εἶναι ἡ Μάγια.

Σβάμι Βιβεκανάντα

Ἀπό τό "Μάγια και ἐλευθερία" τῆς "Ζνᾶνα Γιόγκα"

Μετάφραση Χρυσῆς Καφαλοπούλου

Στίς καλοκαιρινές διακοπές τά γραφεῖα τῆς Θ. ΕΝ. θά εἶναι κλειστά.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

συνέχεια

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟ

σελ.

ΠΕΛΕΚΑΝ	Τριάντα χρόνια από τό θάνατο τοῦ Προβελέγγιου	28
Σοφίας Προβελεγγίου Σουλιώτη	Ὁ ποιητής Ἀριστομένης Προβελέγγιος	29
Ἄρ. Προβελέγγιου	Διπλή ζωή (ποίημα)	32
Ἄρ. Προβελέγγιου	Ἡ βουλιαγμένη πόλη (ποίημα)	33

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΡΟΜΑΙΝ ΡΟΛΛΑΝ

Σοφίας Οἰκονόμου	Ρομαίν Ρολλάν (συνέχ. καί τέλος)	34
Ρομαίν Ρολλάν	Ἡ Ἐνότητα	38
Ρομαίν Ρολλάν	Σκέψεις	39
Ρομαίν Ρολλάν	Οἱ ἀγωνιστές οἱ πάνω ἀπό τούς ἀγῶνες	40

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ

Γ. Φτέρη	Ἡ φωνή τοῦ Ζολά	41
Γ. Θεοτοκά	Χρέος τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου	45
Σοφοκλή	Τό δύστυχο τόν ἐχθρό μου (στίχοι)	45
Θάλτ Οὐίτμαν	Συμφιλίωση (ποίημα)	45
Στίβριχ Λέρε	Ἀδελφοί (ποίημα)	46
Ὁρχάν Βελή	Δέν εἶναι (ποίημα)	46
Νίκου Παπᾶ	Θά ζητήσω ἀπό τόν ἐχθρό μου (στίχ.)	46

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ I: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Γ. Θ. Βαφόπουλου	Ὁ καθεδρικός ναός τοῦ Κάβεντρα (τέλος)	47
------------------	---	----

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ II: ΜΥΘΟΙ

Ἀγλαΐας Ζάννου	Ὁ Κρίσνα (τέλος)	50
Βιβεκανάντα	Τί εἶναι ἡ Μάγια	52

Ε Ι Κ Ο Ν Ε Σ

σελ.

Ἡ Ἑλένα Πετρόβνα Μπλαβάτσου	4
Ὁ Ἀριστομένης Προβελέγγιος	28
Ὁ Ρομαίν Ρολλάν καί ὁ Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ	40

